

ชื่อวิทยานิพนธ์ การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ: กรณีศึกษาผู้สูงอายุเขตดุสิต

กรุงเทพมหานคร

ชื่อผู้วิจัย นาง อัจฉรี หังสสุต **ปริญญา** คหกรรมศาสตรมหาบัณฑิต (การพัฒนาครอบครัวและสังคม) **อาจารย์ที่ปรึกษา** (1) รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพร เลี่ยนสลาย (2) รองศาสตราจารย์บุญเสริม หุดะแพทย์ **ปีการศึกษา** 2549

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุในเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร (2) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านครอบครัวและปัจจัยด้านจิตลักษณะของผู้สูงอายุกับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ

ประชากรในการวิจัย คือ ผู้สูงอายุในเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร จำนวน 2,670 คน ซึ่งลงทะเบียนเป็นผู้รับบริการในศูนย์บริการสาธารณสุขของสำนักงานอนามัย กรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างมีจำนวน 350 คน ได้มาจากการสุ่มแบบระบบ เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์ จำนวน 1 ฉบับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบความแปรปรวนทางเดียว การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ การทดสอบไค-สแควร์ และการหาสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน

ผลการวิจัยพบว่า (1) การเข้าร่วมกิจกรรมของผู้สูงอายุในเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร อยู่ในระดับปานกลาง โดยผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมด้านศาสนาและด้านเพื่อชุมชน มากกว่าด้านนันทนาการ และด้านการศึกษา (2) ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ประกอบด้วย เพศ การศึกษาอาชีพในปัจจุบัน รายได้ ทัศนคติต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมทางสังคม ลักษณะของครอบครัวและความสัมพันธ์กับบุคคลในครอบครัว ปัจจัยที่ไม่มีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ ประกอบด้วย อายุ การสมรส บุคคลที่อาศัยอยู่ด้วย ภาวะสุขภาพ จำนวนบุตร สถานภาพของผู้สูงอายุในครอบครัว และขนาดของครอบครัว

คำสำคัญ การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม กิจกรรมทางสังคม ผู้สูงอายุ

Thesis title: Participation in Social Activities of the Elderly: A Case Study of the Elderly in Dusit District, Bangkok

Researcher: Mrs. Acharee Hangsasuta; **Degree:** Master of Home Economics (Family and Social Development); **Thesis advisors:** (1) Dr. Suraporn Siansalai, Associate Professor; (2) Mrs. Boonserm Hutabhaedya, Associate Professor; **Academic year:** 2006

ABSTRACT

The purposes of this study were (1) to study the level of participation in social activities of the elderly in Dusit District, Bangkok and (2) to study the relationships among personal factors, family factors, psychological factors, and the participation in social activities of the elderly .

The population of this study were 2,670 elderly people living in Dusit District, Bangkok and registered in two Dusit District Healthcare Centers of the Bangkok Metropolitan Health Department. A sample group of 350 elderly people were selected by systematic sampling technique. The instrument used for data collection was a set of questionnaire. Statistics employed for data analysis were percentage, mean, standard deviation, one-way ANOVA, post-hoc analysis, chi-square test and Pearson's product moment correlation.

The results of this study were (1) overall participation in social activities of the elderly was at the medium level, and the levels of participation in religious activities and communities activities were found to be higher than the participation in recreational and educational activities and (2) factors related to the participation in social activities of the elderly at the 0.05 level of statistical significance were: sex, education, present occupation, income, attitudes towards the participation in social activities, accessibility to information on social activities, family characteristics, and the relationship with family members, While factors found not related to the participation in social activities of the elderly were: age, marital status, people whom the elderly lived with, health status, number of children, status of the elderly in the family and size of the family.

Keywords: Participation, Social activities, the Elderly

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความสามารถเป็นอย่างยิ่งจาก รองศาสตราจารย์ ดร. สุรพร เตียนสลายและรองศาสตราจารย์บุญเสริม หุตะแพทย์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำและติดตามการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้อย่างใกล้ชิดตลอดมา นับตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งสำเร็จเรียบร้อยสมบูรณ์ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณในความกรุณาของท่านเป็นอย่างยิ่ง

ขอขอบพระคุณอาจารย์ ดร. ทิพาภรณ์ โพธิ์ถวิล รองศาสตราจารย์ ธรา วิริยะพานิช และรองศาสตราจารย์ ดร. ประไพศรี ศิริจักรวาล ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำและข้อเสนอแนะต่าง ๆ ในการสร้างเครื่องมือวิจัยและเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือวิจัยในครั้งนี้

ขอขอบคุณผู้อำนวยการสำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร เจ้าหน้าที่สำนักอนามัยที่อนุญาตให้ทำการวิจัยในครั้งนี้ เจ้าหน้าที่ศูนย์สาธารณสุข 38 และ เจ้าหน้าที่ศูนย์สาธารณสุข 6 ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำในการติดต่อกับผู้นำชุมชนและหัวหน้าศูนย์ผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ขอขอบคุณผู้นำชุมชน หัวหน้าศูนย์ผู้สูงอายุในชุมชนและผู้สูงอายุกลุ่มตัวอย่างทุกท่านที่กรุณาให้ความร่วมมือในการทดลองใช้เครื่องมือและเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย

ขอขอบพระคุณท่านผู้หญิงอังคาบ บุญยัษฐิติ ผู้จัดการและอาจารย์ใหญ่โรงเรียนจิตรลดา คุณหญิงจามรี สนิทวงศ์ ณ อยุธยา รองอาจารย์ใหญ่ ท่านผู้หญิงทัศนีย์ บุญยคุปต์ อดีตอาจารย์ใหญ่ ท่านผู้หญิงสุนามัน ประนิช อดีตรองอาจารย์ใหญ่และอาจารย์ ปัทมาวดี สุทัศน์ ณ อยุธยา เป็นผู้ที่ทำให้โอกาสผู้วิจัยได้ศึกษาเพิ่มเติม ท่านยังเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถมีคุณภาพชีวิตที่ดี ปัจจุบันท่านยังทำงานอยู่ ซึ่งท่านเป็นแรงจูงใจให้ผู้วิจัยสนใจค้นคว้าหาความรู้เกี่ยวกับกิจกรรมทางสังคมที่ผู้สูงอายุปัจจุบันเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

ขอขอบคุณครูและอาจารย์โรงเรียนจิตรลดา เพื่อนๆ พี่ๆและน้องๆ ตลอดจนเพื่อนร่วมรุ่นที่ 2 ที่ช่วยสนับสนุนให้ความช่วยเหลือและให้กำลังใจผู้วิจัยในการทำวิทยานิพนธ์

สุดท้ายนี้ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงสำหรับ คุณแม่สร้อย สวัสดิ์ หังสสุต ครอบครัวของผู้วิจัยทุกคนที่ได้สนับสนุน ส่งเสริมและเป็นกำลังใจในการทำวิทยานิพนธ์

คุณค่าและประโยชน์ที่ได้รับจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอขอบแต่ คุณครูและอาจารย์ในอดีตและปัจจุบัน คุณพ่อสุดจิตต์ หังสสุต คุณยาย ชมา (ปัทมะสังข์) ชนศรี และผู้สนใจทุกท่าน ผู้สูงอายุในปัจจุบันและผู้ที่กำลังจะเป็นผู้สูงอายุในอนาคต เพื่อเป็นผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีและมีความสุขในปัจจุบัน

อัจฉรี หังสสุต

สิงหาคม 2549

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญภาพ.....	ฎ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาวิจัย.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	3
กรอบแนวคิดการวิจัย.....	4
สมมติฐานการวิจัย.....	6
ขอบเขตการวิจัย.....	7
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	7
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	10
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	11
ความหมายและความสำคัญของผู้สูงอายุ.....	11
ความหมายของผู้สูงอายุ.....	11
ความสำคัญของผู้สูงอายุ.....	13
การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ.....	14
ลักษณะการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ.....	14
ความหมายของกิจกรรมทางสังคม.....	14
ความสำคัญของกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ.....	16
ประเภทกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ.....	17
ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการเข้าร่วมเกี่ยวกับกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ.....	22
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม.....	22
ปัจจัยที่นำมาใช้ในการวิจัยการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม.....	26
ปัจจัยส่วนบุคคล.....	26
ปัจจัยด้านจิตลักษณะของผู้สูงอายุ.....	31

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ปัจจัยด้านครอบครัวของผู้สูงอายุ	33
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ	35
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย	40
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	40
กลุ่มตัวอย่าง	40
วิธีการสุ่มตัวอย่าง	41
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	42
ลักษณะของเครื่องมือ	42
การตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	45
การเก็บรวบรวมข้อมูล	46
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	47
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	49
ลักษณะทางประชากรของกลุ่มตัวอย่าง	49
ปัจจัยที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเข้าร่วมกิจกรรมของผู้สูงอายุ	54
ปัจจัยด้านครอบครัวของผู้สูงอายุ	54
ลักษณะทางกายภาพทางครอบครัว	54
ความสัมพันธ์กับบุคคลในครอบครัว	55
ปัจจัยด้านจิตลักษณะของผู้สูงอายุ	56
ทัศนคติต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม	56
การรับรู้ข่าวสารการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม	57
การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ	58
การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุด้านนันทนาการ	59
การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุด้านศาสนา	60
การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุด้านการศึกษา	61
การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุด้านเพื่อชุมชน	61
การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมในภาพรวม	62
ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย	65

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 5 สรุปการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	82
สรุปการวิจัย	82
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	82
วิธีดำเนินการวิจัย.....	82
ผลการวิจัย	83
อภิปรายผล	84
ปัจจัยที่ความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม	87
ข้อเสนอแนะ.....	93
บรรณานุกรม	98
ภาคผนวก.....	106
ก. แบบสอบถาม.....	107
ประวัติผู้วิจัย.....	117

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 3.1 ผลการสุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุ	41
ตารางที่ 3.2 ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น (α) ของแบบสอบถาม	46
ตารางที่ 4.1 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามลักษณะทางประชากร	50
ตารางที่ 4.2 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามลักษณะทางกายภาพ ของครอบครัว	54
ตารางที่ 4.3 ระดับความสัมพันธ์กับบุคคลในครอบครัว	55
ตารางที่ 4.4 ระดับทัศนคติต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ	56
ตารางที่ 4.5 ระดับการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ	57
ตารางที่ 4.6 จำนวนและร้อยละของผู้สูงอายุและค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานพฤติกรรม การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมด้านนันทนาการ	59
ตารางที่ 4.7 จำนวนและร้อยละของผู้สูงอายุและค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานพฤติกรรม การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมด้านศาสนา	60
ตารางที่ 4.8 จำนวนและร้อยละของผู้สูงอายุและค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานพฤติกรรม การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมด้านการศึกษา	61
ตารางที่ 4.9 จำนวนและร้อยละของผู้สูงอายุและค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานพฤติกรรม การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมด้านเพื่อชุมชน	62
ตารางที่ 4.10 จำนวนและร้อยละของผู้สูงอายุและค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานพฤติกรรม การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมทั้ง 4 ด้าน	63
ตารางที่ 4.11 ค่าเฉลี่ยและ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและคู่ที่แตกต่างระดับพฤติกรรมกรเข้าร่วม กิจกรรมทางสังคมทั้ง 4 ด้าน	64
ตารางที่ 4.12 จำนวนและร้อยละของประชากรกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามเพศกับระดับ การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม	66
ตารางที่ 4.13 จำนวนและร้อยละของประชากรกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามอายุกับระดับ กับระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม	67
ตารางที่ 4.14 จำนวนและร้อยละของประชากรกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามสถานภาพการสมรส กับระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม	68

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 4.15 จำนวนและร้อยละของประชากรกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามบุคคลที่ผู้สูงอายุอาศัยอยู่ด้วยความสัมพันธ์เกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม	69
ตารางที่ 4.16 จำนวนและ ร้อยละของประชากรกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามภาวะสุขภาพ ด้านโรคประจำตัวกับระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม	70
ตารางที่ 4.17 จำนวนและร้อยละของประชากรกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามจำนวนบุตรของผู้สูงอายุกับระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม.....	71
ตารางที่ 4.18 จำนวนและ ร้อยละของประชากรกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการศึกษาับระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม	72
ตารางที่ 4.19 จำนวนและ ร้อยละของประชากรกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุกับระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม	73
ตารางที่ 4.20 จำนวนและ ร้อยละของประชากรกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามรายได้ของผู้สูงอายุกับระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม	74
ตารางที่ 4.21 จำนวนและ ร้อยละของประชากรกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามทัศนคติเกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม	75
ตารางที่ 4.22 จำนวนและ ร้อยละของประชากรกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการรับรู้ข่าวสาร การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม.....	76
ตารางที่ 4.23 จำนวนและ ร้อยละของประชากรกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามสถานภาพทางครอบครัวของผู้สูงอายุกับระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม.....	77
ตารางที่ 4.24 จำนวนและ ร้อยละของประชากรกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามลักษณะของครอบครัวของผู้สูงอายุกับระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม.....	78
ตารางที่ 4.25 จำนวนและ ร้อยละของประชากรกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามขนาดของครอบครัวของผู้สูงอายุกับระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม.....	79
ตารางที่ 4.26 จำนวนและ ร้อยละของประชากรกลุ่มตัวอย่าง จำแนกความสัมพันธ์ของบุคคลในครอบครัวของผู้สูงอายุกับระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม	80
ตารางที่ 4.27 สรุปผลการทดสอบสมมติฐานการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ.....	81

ฉ

สารบัญภาพ

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย	หน้า 5
-------------------------------------	--------

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาวิจัย

กระแสการพัฒนาในยุคโลกาภิวัตน์ (Globalization) ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ตลอดจนความเจริญก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีทางการแพทย์ การสาธารณสุขและด้านอื่น ๆ ในสังคมโลกและประเทศต่างๆมากมาย ประชาชนได้รับข่าวสารที่เป็นประโยชน์ในการดูแลสุขภาพตนเอง คนจำนวนมากหันมาเอาใจใส่ด้านสุขภาพตนเองมากขึ้น ทำให้มีสุขภาพแข็งแรงอายุยืนยาวมากขึ้น ทำให้ประชากรผู้สูงอายุมีอัตราเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วทั้งในประเทศพัฒนาแล้ว และประเทศที่กำลังพัฒนา ปัจจุบันพบว่า มีผู้สูงอายุทั่วโลกประมาณ 600 ล้านคน มีการคาดการณ์ว่าอีก 15 ปีข้างหน้า จะเพิ่มขึ้นอีกเป็น 1,200 ล้านคน (กรมการแพทย์ 2547) ผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะอยู่ในประเทศที่กำลังพัฒนา ซึ่งขาดการเตรียมพร้อม ในการรับมือกับปัญหาสุขภาพของประชากร ปัญหาที่ตามมา คือ ผู้สูงอายุมีความเสี่ยงที่จะเกิดโรค ทั้งด้านร่างกาย และจิตใจ การดูแลรักษาพยาบาล การรักษาสุขภาพอนามัย เงินสวัสดิการ เงินบำเหน็จบำนาญ การบริการด้านที่พักอาศัย และการจัดกิจกรรมส่งเสริมผู้สูงอายุให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีการเตรียมการสำหรับป้องกันและแก้ปัญหาของผู้สูงอายุ

องค์การสหประชาชาติได้ตระหนักถึงแนวโน้มประชากรผู้สูงอายุมีจำนวนสูงขึ้นทั่วโลก และเล็งเห็นความสำคัญของผู้สูงอายุ ได้จัดประชุมสมัชชาโลก ณ กรุงเวียนนา ประเทศออสเตรีย จึงประกาศให้ ปี พ.ศ. 2542 เป็นปีสากลว่าด้วยผู้สูงอายุ (International Year of Older Persons) และองค์การอนามัยโลกได้กำหนดให้ปี พ.ศ. 2525 เป็นปีรณรงค์เพื่อส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ โดยกำหนดคำขวัญว่า Add life to Years คำว่า Add life ในที่นี้หมายถึง การเพิ่มความมีชีวิตชีวาให้กับอายุที่ยืดยาวออกไป เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้สูงอายุและสังคมในส่วนรวม เพื่อให้ประเทศต่าง ๆ ช่วยกันส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ

สำหรับประเทศไทยเริ่มให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุอย่างจริงจังมา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2525 เช่นกัน (สมพร เทพสิทธิ์า 2529 : 12 -15) โดยคณะรัฐมนตรีได้ลงมติเมื่อวันที่ 14 ธันวาคม 2525 ให้วันที่ 13 เมษายน ของทุกปีเป็น วันผู้สูงอายุแห่งชาติ และต่อมายังได้กำหนดให้มีแผนพัฒนาผู้สูงอายุ(พ.ศ. 2525 – 2544) ขึ้น เพื่อกำหนดแนวทางดำเนินการในประเด็นสำคัญเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ด้านมนุษยธรรม ด้านพัฒนาและด้านการศึกษา ปัจจุบันกำลังใช้แผนพัฒนาผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2

พ. ศ. 2545 - 2564 (สุทธิชัย จิตะพันธ์กุล 2547 : 10 -12) เพื่อพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุสนับสนุนให้มีสุขภาพดี ให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมอย่างต่อเนื่อง และปกป้องช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ด้อยโอกาส ช่วยส่งเสริมให้ผู้สูงอายุรู้จักการพึ่งพาตนเอง และอยู่ร่วมกันในสังคม ไม่เป็นภาระให้ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

นอกจากนี้ ประเทศไทยยังมีการประกาศปณิญาผู้สูงอายุไทย เพื่อรับรองสิทธิด้านต่าง ๆ ของผู้สูงอายุตามกรอบของปฏิญญาสากล ว่าด้วยผู้สูงอายุขององค์การสหประชาชาติ และปฏิญญาผู้สูงอายุไทยนี้กลายเป็นพันธะกรณีของรัฐที่จะต้องดูแลผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตและได้รับการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิ รวม 9 ประการ (พิมล พลเวียง 2545 : 125 -126) หนึ่งในจำนวนนั้นคือ ข้อที่ 6 ผู้สูงอายุมีบทบาทและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของครอบครัว ชุมชนและสังคม โดยเฉพาะ การรวมกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยน เรียนรู้ และความเข้าใจอันดีระหว่างผู้สูงอายุด้วยกัน และกับบุคคลทุกวัย

ปัจจุบันเพื่อเป็นการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้มีการรวมตัวกัน เพื่อการพัฒนาตนเอง พัฒนาสังคมและท้องถิ่น สนองนโยบายในการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิตามปฏิญญาผู้สูงอายุ โดยภาครัฐและภาคเอกชนหลายหน่วยงานได้เข้ามาจัดบริการสวัสดิการสังคมและกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุ เช่น สหพันธ์ผู้สูงอายุกรุงเทพมหานคร สมาคมสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี สมาคมคลังปัญญาอาวุโสแห่งประเทศไทย สมาคมพฒณาวิทยา และเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม หน่วยงานเหล่านี้ มีการดำเนินการให้บริการแก่ผู้สูงอายุโดยการส่งเสริม สนับสนุน ให้ความช่วยเหลือ ความรู้ด้านต่างๆ ได้แก่ การให้ความรู้ด้านสุขภาพและอนามัยด้านต่างๆ การตรวจสุขภาพ การให้บริการปรึกษาแนะนำด้านต่างๆ รวมถึงการเก็บรวบรวมข้อมูลของผู้สูงอายุ ที่มีความรู้ความสามารถความชำนาญเฉพาะด้าน หรือเป็นนักวิชาการ นักปฏิบัติที่มีประสบการณ์ด้านต่างๆ เพื่อแสวงหาหนทางส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเหล่านั้นได้ทำประโยชน์ให้กับส่วนรวม

ผู้สูงอายุนับได้ว่าเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าอย่างหนึ่งของชาติ เนื่องจากผู้สูงอายุจำนวนมากเป็นบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนา ชุมชน สังคมได้ หากสามารถส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนและสังคมก็จะก่อประโยชน์กับทุกฝ่าย กล่าวคือ สำหรับชุมชนหรือสังคม การเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของครอบครัว ชุมชนและ สังคม จะเป็นช่องทางการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญา ตลอดจนประสบการณ์ต่างๆ จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง หรือหลายรุ่นได้ และยังเป็นการเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้สูงอายุกับลูกหลาน หรือคนรุ่นใหม่ได้ สำหรับตัวผู้สูงอายุการการได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม จะทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าคุณค่าต่อคนอื่น และสังคม การเข้าร่วมกิจกรรม

นอกจากจะทำให้ผู้สูงอายุมีกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัยแล้ว ยังทำให้ไม่รู้สึกรำคาญเป็นส่วนเกิน หรือเป็นส่วนที่ไร้ประโยชน์ของครอบครัวและสังคม ทำให้ผู้สูงอายุมีความสุข อยากรมีชีวิตอยู่ต่อไป

แต่อย่างไรก็ตาม การจะส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม การพัฒนาอย่างเหมาะสมนั้น จำเป็นที่เราต้องทำการศึกษาถึงสภาพความเป็นจริงในปัจจุบันว่าผู้สูงอายุนั้นมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมมากน้อยเพียงใด หรือมีปัจจัยใดบ้างที่มีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ เพื่อจะได้นำข้อมูลข่าวสารจากการวิจัยมาใช้ในการส่งเสริมการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุต่อไป

เขตดุสิต เป็นเขตหนึ่งในกรุงเทพมหานคร ซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่ตอนในของกรุงเทพมหานคร มีประชากรอยู่อาศัยประมาณ 150,365 คน ที่อยู่อาศัยทั้งที่เป็นบ้าน หอพัก ชุมชนและโครงการที่อยู่อาศัยของรัฐหลายแห่ง รวมถึงเป็นที่ตั้งพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน (สำนักผังเมืองกรุงเทพมหานคร 2545 : 30)

เขตดุสิต นับเป็นพื้นที่อยู่อาศัยเก่าแก่แห่งหนึ่งของกรุงเทพมหานคร ทำให้จำนวนผู้สูงอายุในพื้นที่มีจำนวนค่อนข้างมาก ส่วนหนึ่งเป็นบุคคลที่มีความรู้ ความชำนาญพิเศษ เฉพาะด้าน มีภูมิปัญญาชาวบ้าน บางคนยังทำงานตามปกติแม้อายุจะพ้นวัยทำงานมาแล้ว เขตดุสิตเป็นพื้นที่ที่หน่วยงานราชการต่างๆ ได้ให้ความสำคัญกับเรื่องการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุ เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม โดยให้ผู้สูงอายุลงทะเบียนเข้าร่วมกิจกรรมและรับการบริการกับศูนย์สาธารณสุข 6 และศูนย์สาธารณสุข 38 ของกรุงเทพมหานคร และมีการจัดกิจกรรมรณรงค์ในเรื่องนี้อย่างต่อเนื่อง ดังนั้น เมื่อสนใจจะทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ ผู้วิจัยจึงได้เลือกเขตดุสิต กรุงเทพมหานครแห่งนี้เป็นที่ในการศึกษาวิจัย

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุในเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

2.2 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านจิตลักษณะ และปัจจัยด้านครอบครัว กับระดับการมีส่วนร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ

3. กรอบแนวความคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัยการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ จากแนวคิดและทฤษฎีทางด้านพฤติกรรมมนุษย์ ของวิลเลียม ดับบลิว ริดเดอร์ (William W. Reeder อ้างใน จุฑาทิพ อภิรมย์ 2537 : 11 - 12) นักจิตวิทยาทางสังคม ซึ่งเป็นทฤษฎี ที่เชื่อว่า พฤติกรรมของมนุษย์เกี่ยวกับการตัดสินใจและการแสดงออกทางการกระทำของพฤติกรรมมนุษย์ นอกจากจะเกิดมาจากปัจจัยภายนอกซึ่งหมายถึง สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมแล้ว ยังเกิดจากปัจจัยด้านความเชื่อและไม่เชื่อเป็นองค์ประกอบร่วมด้วย

จากแนวคิดของ วิลเลียม ดับบลิว ริดเดอร์ (William W. Reeder) ประกอบกับการค้นคว้าวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของผู้สูงอายุ ผู้วิจัยจึงได้กำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษา เรื่อง การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ซึ่งประกอบด้วย ตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม ดังนี้

3.1. ตัวแปรอิสระ ประกอบด้วย 3 ชุด ตัวแปร คือ

3.1.1 **ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้สูงอายุ** ประกอบด้วยตัวแปร เพศ อายุ สถานภาพ การสมรส บุคคลที่ผู้สูงอายุอาศัยอยู่ด้วย ภาวะสุขภาพด้านโรคประจำตัว จำนวนบุตร การศึกษา การประกอบอาชีพ และรายได้

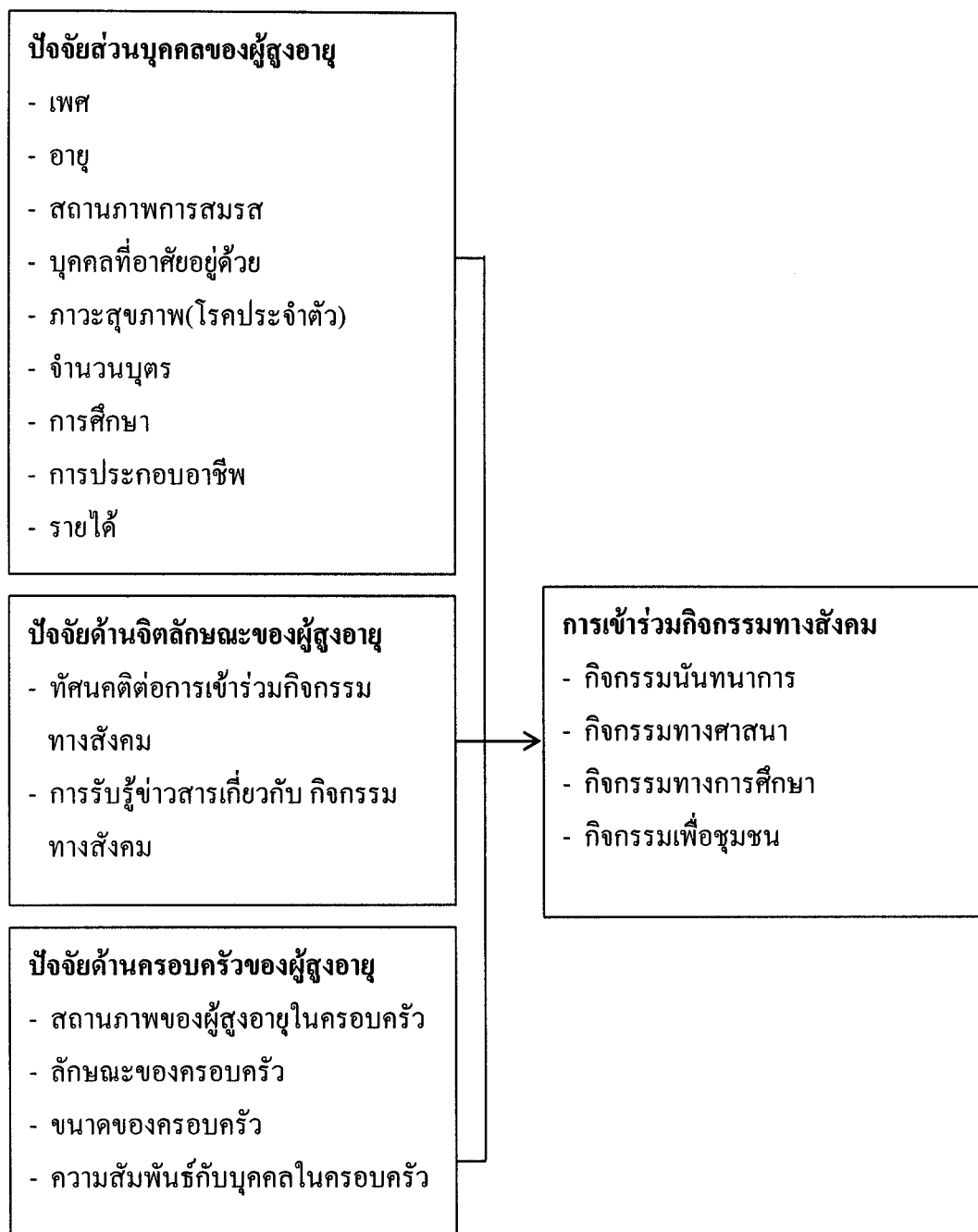
3.1.2 **ปัจจัยด้านจิตลักษณะของผู้สูงอายุ** ประกอบด้วยตัวแปร ทัศนคติต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม และการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมทางสังคม

3.1.3 **ปัจจัยด้านครอบครัวของผู้สูงอายุ** ประกอบด้วยตัวแปร สถานภาพของผู้สูงอายุในครอบครัว ลักษณะของครอบครัว ขนาดของครอบครัว และความสัมพันธ์กับบุคคลในครอบครัว

3.2. **ตัวแปรตาม** คือ การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ ซึ่งประกอบด้วย กิจกรรมด้านนันทนาการ กิจกรรมด้านศาสนา กิจกรรมด้านการศึกษา และกิจกรรมเพื่อชุมชน

กรอบแนวคิดการศึกษาเรื่องการเข้าร่วมกิจกรรมของผู้สูงอายุ: กรณีศึกษา ผู้สูงอายุเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ดังนี้

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการศึกษาเรื่องการเข้าร่วมกิจกรรมของผู้สูงอายุ

: กรณีศึกษาผู้สูงอายุเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

4. สมมติฐานการวิจัย

จากวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดการวิจัยที่กล่าวมาข้างต้น สามารถกำหนดเป็นสมมติฐานการวิจัย

- 4.1. เพศของผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม
- 4.2. อายุของผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม
- 4.3. สถานภาพการสมรสของผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม
- 4.4. บุคคลที่ผู้สูงอายุอาศัยอยู่ด้วยมีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม
- 4.5. ภาวะสุขภาพด้านโรคประจำตัวของผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม
- 4.6. จำนวนบุตรของผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม
- 4.7. การศึกษาของผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม
- 4.8. การประกอบอาชีพของผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม
- 4.9. รายได้ของผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม
- 4.10. ทักษะคิดต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม
- 4.11. การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม
- 4.12. สถานภาพของครอบครัวในครอบครัวมีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม
- 4.13. ลักษณะของครอบครัวของผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม
- 4.14. ขนาดของครอบครัวของผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม
- 4.15. ความสัมพันธ์กับบุคคลในครอบครัวของผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม

5. ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยเรื่องการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุครั้งนี้ ได้กำหนดขอบเขตไว้ดังนี้

5.1 ด้านประชากร กลุ่มเป้าหมายที่ใช้วิจัยในครั้งนี้ คือ ประชากรผู้สูงอายุ เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ที่ลงทะเบียนในศูนย์บริการสาธารณสุขของกรุงเทพมหานครในเขตดุสิต ซึ่งมีอยู่ 2 ศูนย์ ได้แก่ ศูนย์บริการสาธารณสุข 6 และศูนย์บริการสาธารณสุข 38 สังกัดกรมอนามัย กรุงเทพมหานคร จำนวน 2,670 คน

5.2 ด้านกลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้วิจัยในครั้งนี้ คือ ผู้สูงอายุเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ที่สุ่มมาจาก ผู้ที่ลงทะเบียนผู้สูงอายุในศูนย์บริการสาธารณสุขของกรุงเทพมหานครในเขตดุสิต จำนวน 2 ศูนย์ ดังกล่าวข้างต้น จำนวน 350 คน

6. นิยามศัพท์เฉพาะ

6.1 ผู้สูงอายุ หมายถึง ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปทั้งเพศชายและหญิง ที่อาศัยอยู่ในครอบครัวที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ในวันที่ทำการศึกษา

6.2 บุคคลที่อาศัยอยู่ด้วย หมายถึง ตัวบุคคลที่ผู้สูงอายุระบุว่าตนเป็นบุคคลที่ผู้สูงอายุอาศัยอยู่ในปัจจุบัน ประกอบด้วย คู่สมรส ลูกหลานสืบสายโลหิต บุคคลอื่นที่ไม่ใช่คู่สมรสหรือลูกหลาน หรือ อยู่คนเดียว

6.3 ภาวะสุขภาพ หมายถึง สภาพความสมบูรณ์ของร่างกายของผู้สูงอายุที่ทำการศึกษาวัดโดยการรายงานของผู้สูงอายุถึงสภาพความเจ็บป่วยหรือไม่เจ็บป่วยด้วยโรคสำคัญอย่างใดอย่างหนึ่งที่มักพบในผู้สูงอายุ ได้แก่ โรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง โรคไขข้อในเส้นเลือดสูง หรือมีโรคแทรกซ้อน (โรคอื่นๆรวมกับ 3 โรค ข้างต้น)

6.4 ทักษะติดต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม หมายถึง ปริมาณการยอมรับของผู้สูงอายุ ถึงความมีประโยชน์หรือไร้ประโยชน์ของการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม มีความรู้สึกพอใจหรือไม่พอใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม และมีความพร้อมที่จะเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมมากน้อยเพียงใด

6.5 การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมทางสังคม หมายถึง ปริมาณการได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมทางสังคม แหล่งที่ได้รับข้อมูลจากสื่อด้านต่างๆ จากภายนอกและภายในครอบครัว จำแนกเป็น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ เอกสารเผยแพร่ต่าง ๆ หรือจากการสนทนากับเพื่อนรุ่นเดียวกันหรือเพื่อนต่างวัย บุคคลในและนอกครอบครัวของผู้สูงอายุ และข่าวสารจากหน่วยงานต่างๆ ในชุมชน ภาครัฐและเอกชน

6.6 สถานภาพในครอบครัว หมายถึง ตำแหน่งสังคมของผู้สูงอายุภายในครอบครัวที่อาศัยอยู่ในปัจจุบัน จำแนกเป็น หัวหน้าครอบครัว สมาชิกคนหนึ่งของครอบครัว และผู้อาศัย

6.7 ลักษณะของครอบครัว หมายถึง ประเภทของครอบครัวของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในปัจจุบัน จำแนกเป็น ครอบครัวเดี่ยว(พ่อแม่ ลูกหลานอยู่รวมกัน) และครอบครัวขยาย(พ่อแม่ ลูกหลานปู่ย่า หรือตาชายอยู่รวมกัน)

6.8 ขนาดของครอบครัว หมายถึง ขนาดของครอบครัวที่ผู้สูงอายุอาศัยอยู่ในปัจจุบัน โดยพิจารณาจากจำนวนสมาชิกในครอบครัว จำแนกเป็น ขนาดเล็ก(1- 3 คน) ขนาดกลาง(4 - 5 คน) ขนาดใหญ่(มากกว่า 5 คนขึ้นไป)

6.9 ความสัมพันธ์กับคนในครอบครัว หมายถึง ระดับความสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุกับบุคคลในครอบครัว ซึ่งแสดงออกในลักษณะพฤติกรรมต่างๆ ซึ่งมีต่อกันและกัน โดยผู้สูงอายุได้รับการดูแลเอาใจใส่ ให้ความสำคัญและยกย่องจากบุคคลในครอบครัว ผู้สูงอายุมีการติดต่อสื่อสารพบปะพูดคุย สังสรรค์ระหว่างบุคคลในครอบครัว มีความคิดคล้ายคลึงกัน ร่วมรับรู้ปัญหา การแก้ปัญหา การใช้เหตุผล และกระทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน

6.10 กิจกรรมทางสังคม หมายถึง การกระทำหรือกิจกรรมที่มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น โดยมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ สำหรับกลุ่ม หรือสังคม ซึ่งอยู่พื้นที่เดียวกัน มีความสนใจร่วมกัน ไม่มีการบังคับ และเข้าร่วมกิจกรรมด้วยความสมัครใจ กิจกรรมนั้นต้องเป็นกิจกรรมที่สังคมยอมรับ และช่วยเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของบุคคล ชุมชนและสังคม ช่วยส่งเสริมบรรยากาศอบอุ่น สร้างความเข้าใจอันดี มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน และอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เป็นกิจกรรมที่มีประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชนและท้องถิ่นที่ผู้สูงอายุอาศัยอยู่ ในการวิจัยครั้งนี้ กำหนดกิจกรรมทางสังคมไว้ 4 ด้าน ประกอบด้วย กิจกรรมด้านนันทนาการ กิจกรรมด้านศาสนา กิจกรรมด้านการศึกษา และกิจกรรมเพื่อชุมชน

6.10.1 กิจกรรมนันทนาการ หมายถึง การกระทำหรือกิจกรรมต่างๆที่บุคคลเข้าร่วมทำด้วยความสมัครใจ ทำให้เกิดการพัฒนาทางร่างกายและอารมณ์ ช่วยจัดหรือผ่อนคลายความเครียดความเหนื่อยล้าทั้งร่างกายและจิตใจ ทำให้สดชื่นเสริมสร้างพลังขึ้นมาใหม่ ทำให้เกิดความบันเทิง ความสนุกสนานเพลิดเพลิน หรือเกิดความสุขสงบ กิจกรรมนี้อาจทำร่วมกับบุคคลอื่น

หรือคนเดียวก็ได้ เช่น การเล่นกีฬา การเล่นเกมสกี ไปทัศนอาจร และทัศนศึกษา การเข้าร่วมกิจกรรมชมรมต่างๆ การออกกำลังกาย ไปเที่ยวพักผ่อน ไปร่วมงานรื่นเริง การเล่นดนตรี ความบันเทิงด้านต่าง ๆ และงานอดิเรก แต่ไม่รวมกิจกรรมที่เป็นอาชีพ และการพนัน

6.10.2 กิจกรรมทางศาสนา หมายถึง การกระทำหรือกิจกรรมที่สอนคุณค่าในเรื่องของการพัฒนาสมาธิ จิตใจ ความสงบสุข หรือกิจกรรมทำตามความเชื่อทางศาสนาที่ตนนับถือ วัฒนธรรมหรือประเพณีทางศาสนาที่สืบทอดกันมา และกิจกรรมต่างๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับศาสนาโดยการบำรุง ส่งเสริม และสนับสนุนกิจกรรมที่เกี่ยวกับศาสนา หรือร่วมทำกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา การปฏิบัติธรรม และช่วยเหลือกิจกรรมต่างๆของวัด เช่น การไปร่วมงานทอดกฐิน หรือทอดผ้าป่า หรือกิจกรรมฝึกสมาธิ หรือศึกษาธรรมะ ฯลฯ

6.10.3 กิจกรรมทางการศึกษา หมายถึง การกระทำหรือกิจกรรมที่ทำเกี่ยวกับการศึกษา เพื่อเป็นการเรียนรู้ประสบการณ์ พัฒนาคุณภาพชีวิต และสติปัญญา โดยการเล่าเรียน ฝึกฝน หรืออบรมหาความรู้ด้านต่างๆ เพิ่มเติม หรือการถ่ายทอดวัฒนธรรมจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง การศึกษานั้นอาจเรียนด้วยตนเอง หรือเป็นผู้ให้ความรู้และประสบการณ์แก่ผู้อื่น หรือเป็นผู้ถ่ายทอดประสบการณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นแก่บุคคลอื่น หรือให้การส่งเสริม สนับสนุนโดยการบริจาค หนังสือ อุปกรณ์การเรียนการสอน หรือให้ทรัพย์สินแก่เด็กด้อยโอกาส หรือทำกิจกรรมเกี่ยวกับการเรียนการสอน อาจเป็นวิทยากรช่วยสอนหนังสือ หรือเข้าอบรมวิชาชีพระยะสั้น ๆ

6.10.4 กิจกรรมเพื่อชุมชน หมายถึง การกระทำหรือกิจกรรมที่ส่งเสริมในเรื่องคุณธรรม จริยธรรม การให้และการรับ การร่วมมือของชุมชน ทำให้เกิดความพึงพอใจช่วยพัฒนาจิตใจของบุคคล และสังคม เป็นกิจกรรมที่ทำด้วยความสมัครใจไม่มีการบังคับ และกิจกรรมนั้นอาจทำให้กับกลุ่มบุคคล ชุมชน หรือสังคม เช่น ช่วยอนุรักษ์พัฒนาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรในชุมชน ท้องถิ่นที่อาศัยอยู่ หรือช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส ตามสถานสงเคราะห์ต่าง ๆ หรือช่วยเหลือบรรณรักษ์เกี่ยวกับความสะอาดของชุมชน หรือบรรณรักษ์เกี่ยวกับสุขภาพ หรือช่วยเหลือทางการเมือง ฯลฯ

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

7.1 ผู้วิจัยคาดว่า ผลการวิจัยจะมีประโยชน์ในการกำหนดรูปแบบ วิธีการดำเนินงาน ด้านต่างๆ ในการจัดกิจกรรมทางสังคมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และจัดกิจกรรมด้านต่างๆ ให้กับผู้สูงอายุในชุมชนได้เข้ามามีร่วมกิจกรรมหรือ ทำกิจกรรมทางสังคมที่เหมาะสม และสอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุในชุมชนนั้นๆ มากยิ่งขึ้น

7.2 ทางวิชาการคาดว่า ผลการวิจัยจะมีประโยชน์แก่นักวิจัย หรือนักวิชาการตลอดทั้งนักศึกษา ที่จะใช้เป็นพื้นฐานในการค้นคว้าวิจัย ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุในการศึกษาผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานครอื่นๆ หรือผู้สูงอายุตามภาคต่างๆในประเทศไทยต่อไป

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ มีวัตถุประสงค์ เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านจิตลักษณะ และปัจจัยด้านด้านครอบครัวของผู้สูงอายุกับระดับการมีส่วนร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็นผู้สูงอายุเพศชาย และเพศหญิงมีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป อาศัยอยู่ในเขตคูสิต กรุงเทพมหานคร การวิจัยได้อาศัยแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาดังนี้

1. ความหมายและความสำคัญของผู้สูงอายุ
 - 1.1 ความหมายของผู้สูงอายุ
 - 1.2 ความสำคัญของผู้สูงอายุ
2. การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ
 - 2.1 การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ
 - 2.2 ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ
3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ

1. ความหมายและความสำคัญของผู้สูงอายุ

การศึกษางานวิจัยเรื่องเกี่ยวกับผู้สูงอายุ มีผู้ทำการศึกษาวิจัยหลายประเภท ทั้งระดับสถาบัน และระดับชาติ ซึ่งการศึกษามีหลายมุมมองที่แตกต่างกัน ขึ้นกับความสนใจของนักวิจัยในแต่ละด้าน จึงเป็นที่มาของการให้ความหมายของคำว่า “ผู้สูงอายุ” ซึ่งมีคำอธิบายที่หลากหลาย ทั้งนี้อยู่ที่ความเข้าใจต่อสถานภาพของการเป็นผู้สูงอายุของผู้ทำการศึกษา

1.1 ความหมายของผู้สูงอายุ

กรมประชาสงเคราะห์ (2525 : 11) ได้ให้ความหมายของ “ความสูงอายุ” ว่าเป็นการพัฒนาการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องในระยะสุดท้ายของช่วงอายุมนุษย์

กุลา ต้นติผลาชีวะ(2524 : 24) “ผู้สูงอายุ” หมายถึง บุคคลที่มีอายุเกิน 60 ปี บริบูรณ์ โดยนับอายุตามปฏิทิน สภาพความเสื่อมทางร่างกายและจิตใจ ขาดดวงใจ ความจำเสื่อม สภาพร่างกายเสื่อมถอย

วิฑูร แสงสิงแก้ว (2536 อ้างใน พิมล พลเวียง 2545 : 123) ได้แบ่งผู้สูงอายุ ตามทางการแพทย์ออกเป็น 3 กลุ่มดังนี้

กลุ่มที่ 1 ผู้สูงอายุวัยเริ่มต้น เป็นผู้มีอายุระหว่าง 60 - 70 ปี

กลุ่มที่ 2 ผู้สูงอายุวัยกลาง เป็นผู้มีอายุระหว่าง 70 - 80 ปี

กลุ่มที่ 3 ผู้สูงอายุวัยปลาย เป็นผู้มีอายุมากกว่า 80 ปีขึ้นไป

อรรถสิทธิ์ สิทธิสุนทร (2512 อ้างใน ญาณี นาคพงษ์ 2543 : 12 - 13)

ได้บัญญัติคำว่า “ ผู้สูงอายุ ” ว่า ต้องมีลักษณะดังนี้

1. เป็นผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป
2. เป็นผู้ที่มีความเสื่อมตามสภาพ มีกำลังถดถอยเชิงซ้า
3. เป็นผู้ที่สมควรให้ความอุปการะ
4. เป็นผู้ที่มีโรคควรได้รับการช่วยเหลือ

สุรกุล เจนอบรม (2541 : 6) อธิบาย คนชรา หรือ ผู้สูงอายุ (Elderly) หมายถึง บุคคลที่อยู่ในวัยสุดท้ายของวงจรชีวิต เริ่มตั้งแต่ วัยทารก วัยเด็ก วัยหนุ่มสาว วัยผู้ใหญ่ และวัยชรา การกำหนดเกณฑ์ว่า เมื่อใดจะเรียกว่าวัยผู้สูงอายุนั้น ในสังคมดั้งเดิมได้กำหนดการเป็นผู้สูงอายุ โดยใช้บทบาทที่บุคคลนั้น ๆ ทำอยู่ในสังคมเป็นเกณฑ์ ซึ่งบทบาทนั้นมักแสดงถึงความเป็นผู้นำ ความรับผิดชอบสูงในสังคม ปัจจุบันมักใช้อายุเป็นเกณฑ์ในการกำหนดความหมายของการเป็นผู้สูงอายุ มักมีความแตกต่างกันไปในสังคมของแต่ละประเทศ เช่น บางประเทศกำหนดให้ 55 ปี บางประเทศกำหนด 65 ปีหรือ 70 ปี และตัวเลขเหล่านี้คือ เกณฑ์อายุที่ใช้เพื่อการเกษียณตัวเอง ออกจากการปฏิบัติงาน ตามที่แต่ละประเทศกำหนดขึ้นไว้นั่นเอง และที่ประชุมสมัชชาโลกว่าด้วย ผู้สูงอายุ (World Assembly on Aging) ได้กำหนดให้ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป เป็นผู้สูงอายุ (elderly) และให้ใช้เป็นมาตรฐานเดียวกันทั่วโลก ซึ่งประเทศไทยได้นำมาใช้เช่นเดียวกัน

เชฟเฟ้ (Shaffer 1985 : 7 อ้างใน จิตตินันท์ เฉชะคุปต์ 2545 : 26) อธิบาย ระยะวัยของผู้สูงอายุ หมายถึง ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 65 ปีขึ้นไป หรือหลังเกษียณจนถึงสิ้นอายุขัย สภาพร่างกายเริ่มเสื่อมถอยและการปรับตัวกับสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนไปทำได้ยาก มีภาวะจิตใจที่ กระแทกกระเทือนได้ง่าย จากความรู้สึกว่าตนเองด้อยประสิทธิภาพ เป็นช่วงระยะที่ค้นหาปรัชญา การดำเนินชีวิตในบั้นปลายของชีวิต และเตรียมตัวในการจากไปอย่างมีความสุข

จันทนา มหามงคล (2547 : 14) “ผู้สูงอายุ” หมายถึง บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ซึ่งอยู่ในช่วงสุดท้ายของวงจรชีวิต ที่มีสภาพร่างกายที่เสื่อมถอยทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม รวมทั้งการสูญเสียบทบาทหน้าที่ทางสังคมและเศรษฐกิจมากที่สุด

จากความหมายของนักวิชาการเหล่านี้ สามารถสรุปได้ว่า “ผู้สูงอายุ” หมายถึง ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ทั้งเพศชายและหญิง โดยนับอายุตามปฏิทิน เป็นผู้ที่มีความเสื่อมสภาพทางร่างกายและจิตใจ มีกำลังถดถอยเชิงองค์ แต่เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีค่าของประเทศชาติ เป็นผู้ที่สามารถถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์ แก่ลูกหลานและเยาวชนรุ่นหลังทั้งยังทำคุณประโยชน์ให้แก่สังคม และเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมได้ ซึ่งกิจกรรมทางสังคมส่งผลต่อตัวผู้สูงอายุโดยตรง ในการตัดสินใจเปลี่ยนแปลงบทบาทตนเองหลังจากเกษียณงาน และกำหนดบทบาทใหม่ทางสังคมของผู้สูงอายุได้ หรือเลือกกิจกรรมที่เหมาะสมกับตนเองตามความถนัด และความชอบของแต่ละบุคคล

1.2 ความสำคัญของผู้สูงอายุ

ผู้สูงอายุจำนวนมากเป็นบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ พลังความคิด ภูมิธรรม และภูมิฐานในตนเองที่มีคุณค่า ได้ทำประโยชน์แก่สังคมในฐานะ “ผู้ให้” มามากกว่าครึ่งชีวิต (ศศิพัฒนา ยอดเพชร 2534 : 34) เป็นผู้ที่มีความรัก ความอบอุ่น การอบรมจริยธรรม มารยาท ความเคารพนับถือ และการดูแลเอาใจใส่แก่ครอบครัว มีบทบาทในการมีส่วนร่วมในสังคม มีความสามารถปรับตัวให้เข้ากับเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ไม่จะเป็นด้านสุขภาพ อนามัยทางกายและจิต การศึกษา การได้รับข่าวสาร ข้อมูล รวมทั้งในด้านการดูแลรักษาพยาบาล มีบทบาทในการรักษาเอกลักษณ์ ประเพณี และวัฒนธรรมสืบสานความเป็นไทย และความหลากหลายทางสังคม สามารถทำประโยชน์ให้สังคมหลาย ๆ ด้าน เช่น ด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมืองการปกครอง ด้านศาสนา และด้านการศึกษา ผู้สูงอายุนับได้ว่าเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าของประเทศที่ยังมีทั้งความรู้และความสามารถในการทำประโยชน์ให้กับ ชุมชน สังคมและประเทศชาติได้อีก โดยการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุให้เข้ามา มีบทบาท มีส่วนร่วมในชุมชน ท้องถิ่นและประเทศชาติ เนื่องจากผู้สูงอายุมีเวลาว่าง ภายหลังการเกษียณอายุงานประกอบด้วยภาระ ความรับผิดชอบในหน้าที่ลดลงตามลำดับ ประกอบกับปัจจุบันนโยบายการบริหารชุมชนของภาครัฐมีการส่งเสริมให้ประชากรมีส่วนร่วมในการจัดบริการสังคมในชุมชนท้องถิ่นของตนเอง และการให้โอกาสผู้สูงอายุได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม จึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชุมชน เพื่อให้ผู้สูงอายุนำศักยภาพที่ยังมีอยู่ในตนเอง รวมทั้งประสบการณ์ที่ผ่านมานำมาช่วยเหลือ แนะนำและทำประโยชน์ด้านต่างๆ ให้กับชุมชนได้ ยังสอดคล้องตามนโยบายแผนพัฒนาผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 (2545 – 2564) ปฏิญญาผู้สูงอายุไทยข้อที่ 6 ผู้สูงอายุใน

ปัจจุบันยังเป็นบุคคลที่มียังศักยภาพในตนเองอยู่มากจะให้ความร่วมมือและช่วยเหลือกิจกรรมในชุมชนอยู่เสมอ

ดังนั้น ผู้สูงอายุจึงมีความสำคัญในการช่วยพัฒนาประเทศชาติ ชุมชนและท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพเจริญก้าวหน้าอย่างมีคุณภาพ จึงควรเปิดโอกาส ส่งเสริม สนับสนุนช่วยเหลือให้ผู้สูงอายุได้เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมทุกด้าน ตามความต้องการของผู้สูงอายุในชุมชนและท้องถิ่นที่ผู้สูงอายุอาศัยอยู่ โดยยึดหลักให้ผู้สูงอายุได้เข้ามามีส่วนร่วมทำกิจกรรมที่จัดหรือให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ช่วยวางแผนการจัดกิจกรรม และร่วมลงมือทำกิจกรรมนั้นด้วย

2. การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ

2.1 ลักษณะการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ

2.1.1 ความหมายของกิจกรรมทางสังคม

เบิร์นไซด์ (Burnside 1981 : 365 อ้างใน สุรีย์ ชลเกตุ 2540 : 23) ให้ความหมาย “กิจกรรม” ว่า หมายถึง กระบวนการทางร่างกายเกี่ยวกับการใช้พลังงาน เพื่อให้เกิดผลของการกระทำหรือกิจงาน และกล่าวถึง แนวคิดทฤษฎีกิจกรรมไว้ว่า ผู้สูงอายุที่มีสุขภาพดีจะเข้าร่วมกิจกรรมในระดับสูง การที่ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมหรือลดยห่างจากกิจกรรม เนื่องจากได้รับอิทธิพลในการดำเนินชีวิตในอดีต และรายได้ ซึ่งเป็นอิทธิพลภายนอกมากกว่าอิทธิพลภายใน การคงไว้ซึ่งกิจกรรมทางร่างกาย จิตใจ และสังคมเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้สูงอายุที่จะประสบความสำเร็จในการดำรงชีวิต

เทลเลอร์ (Taylor 1983 : 54 - 56 อ้างใน บรรลุ ศิริพานิช 2531 : 47) บอกว่า “กิจกรรมทางสังคม” หมายถึง การกระทำกิจกรรมของผู้สูงอายุทางสังคมที่เหมาะสม ควรเป็นกิจกรรมทั้งในบ้าน นอกบ้าน ทั้งด้านจิตใจ ร่างกายและสังคม เพื่อให้คงไว้ซึ่งความรู้สึกเป็นสุขสมบูรณ์ทั้งกายและใจ กำหนดกิจกรรม 6 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมอาชีพบำบัด กิจกรรมนันทนาการ กิจกรรมดนตรี กิจกรรมด้านอาชีพ กิจกรรมด้านการศึกษา และกิจกรรมบริการห้องสมุด

จุฑาทิพ อภิรมย์ (2537 : 9) ได้พูดถึงความหมายของกิจกรรมทางสังคมว่า “กิจกรรมทางสังคม” หมายถึง กิจกรรมทางศาสนา เช่น การไปวัด ทำบุญ ทอดกฐิน ฟ้าป่า กิจกรรมสาธารณประโยชน์ต่อสังคม เช่น การให้ความรู้ทางด้านสุขภาพอนามัย (วิทยากร)

การณรงค์ต่างๆ กิจกรรมทางสังคม เช่น งานเลี้ยงสังสรรค์กลุ่มผู้สูงอายุ กิจกรรมกีฬา เช่น กีฬาเปตอง และกิจกรรมอาสาสมัครประชาสงเคราะห์

สุริย์ ชลเขต (2540 : 8) ให้ความหมายว่า “ กิจกรรมทางสังคม ” หมายถึง งานหรือการกระทำ ที่ผู้สูงอายุปฏิบัติแล้วบังเกิดความพึงพอใจในการดำเนินชีวิต ยังประโยชน์แก่ ครอบครัว ชุมชนและสังคมที่ผู้สูงอายุเป็นสมาชิกอยู่ อันได้แก่ กิจกรรมทางศาสนา กิจกรรมเพื่อ ชุมชน กิจกรรมทางการศึกษา และกิจกรรมนันทนาการ

จันทนา มหามงคล (2547 : 9) อธิบาย “ กิจกรรมทางสังคม ” หมายถึง การกระทำที่ผู้สูงอายุมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกับผู้อื่น โดยการมีส่วนร่วมต่างๆ เพื่อการสังคม ยังประโยชน์ แก่ตนเอง ครอบครัว ชุมชนที่ผู้สูงอายุเป็นสมาชิกอยู่ ซึ่งกำหนดกิจกรรมทางสังคมไว้ 4 ด้าน ได้แก่ กิจกรรมอาสาพัฒนาชุมชน กิจกรรมด้านการศึกษา กิจกรรมด้านศาสนา/ประเพณี และกิจกรรมด้าน นันทนาการ

พรรณธิดา บุญพิทักษ์ (2548 : 15) พูดถึง “ กิจกรรมทางสังคม ” ว่า หมายถึง กิจกรรม ดังนี้

1. กิจกรรมด้านสุขภาพอนามัย
2. กิจกรรมด้านการพัฒนาสังคม
3. กิจกรรมด้านนันทนาการและงานอดิเรก
4. กิจกรรมด้านการศึกษาตามความสนใจและความถนัด
5. กิจกรรมด้านการเผยแพร่ความรู้
6. กิจกรรมด้านศาสนา
7. กิจกรรมด้านวัฒนธรรม
8. กิจกรรมด้านทัศนศึกษานอกสถานที่

โดยกิจกรรมต่างๆ นั้น ตั้งอยู่บนฐานของการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งและแสดงความคิดจากประสบการณ์ได้อย่างเต็มความสามารถ

จากความหมายของนักวิชาการที่กล่าวมา สรุปได้ว่า “ กิจกรรมทางสังคม ” หมายถึง การกระทำกิจกรรม หรือพฤติกรรมของบุคคลที่มีส่วนร่วมในกลุ่มคน ชุมชนและสังคม และการกระทำหรือกิจกรรมนั้นสะท้อนให้เห็นถึงประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น โดยการมีปฏิสัมพันธ์ กับบุคคลอื่นๆ หรือกลุ่มบุคคลหลายๆ คนที่มาอยู่ร่วมกัน ร่วมกันทำงานและมีส่วนร่วมในกิจกรรม ด้านต่างๆ ในสังคม ทำให้เกิดความรู้สึกผูกพันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับสังคม ก่อให้เกิดการอยู่ร่วมกัน อย่างมีความสุข มีการช่วยเหลือ ส่งเสริม สนับสนุนซึ่งกันและกัน ซึ่งกิจกรรมทางสังคมด้านต่างๆ ส่งผลทำให้บุคคลทั่วไปหรือผู้สูงอายุมีการปรับตัวที่ดี เกิดความพึงพอใจในชีวิต มีบทบาทและ

สถานภาพที่ทำให้รู้สึกว่าคุณค่าเป็นที่ยอมรับของบุคคลอื่น สามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและพบปะพูดคุยกับบุคคลทั่ววัยได้ ไม่ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างวัย กิจกรรมทางสังคมจึงมีประโยชน์ต่อบุคคลทั่ววัย

สำหรับผู้สูงอายุ “กิจกรรมทางสังคม” หมายถึง กิจกรรมที่ผู้สูงอายุเลือกทำอย่างมีอิสระตามความสามารถ ความรู้ ความถนัด และความเหมาะสมตามความสมัครใจของตนเอง ซึ่งตอบสนองต่อความต้องการของตนเองและผู้อื่น การกระทำกิจกรรมนั้นมีประโยชน์ มีคุณค่า มีศักดิ์ศรีได้รับการยกย่องเป็นที่ยอมรับจากบุคคลอื่น ก่อให้ผู้สูงอายุเกิดความพึงพอใจและมีความภาคภูมิใจที่ได้ทำกิจกรรม นอกจากนี้ยังส่งผลต่อสุขภาพที่ดีทางร่างกายและจิตใจ

2.1.2 ความสำคัญของกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ

กิจกรรมทางสังคม เป็นกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อผู้สูงอายุ บุคคลอื่น ชุมชน และสังคม เมื่ออายุเพิ่มขึ้นทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ย่อมเกิดความเสื่อมไปตามสภาพและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ รวมทั้งบทบาททางสังคมย่อมเกิดการเปลี่ยนแปลงไปด้วย ภายหลังเกษียณอายุงาน ผู้สูงอายุมีเวลาว่างมากขึ้น บทบาททางสังคมเดิมลดลงหรือมีการเปลี่ยนแปลงบทบาทตนเองใหม่ โดยการทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งเชื่อว่าสามารถนำมาชดเชยภาระหน้าที่ ที่สูญเสียไปและต้องการใช้เวลาที่เหลืออยู่ในชีวิต ทำกิจกรรมร่วมกับบุคคลกลุ่มต่างๆ ในสังคมเพื่อทำประโยชน์ให้แก่ตนเองและสังคม ผู้สูงอายุที่ต้องการเป็นส่วนหนึ่งของสังคมและช่วยเหลือสังคม เริ่มมีแนวโน้มค่อนข้างสูงในปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงของสภาพเศรษฐกิจและสังคมทำให้บุคคลทุกกลุ่มต้องมีการช่วยเหลือและประสานกัน รวมถึงผู้สูงอายุได้มีส่วนร่วมในชุมชนของตนเอง และสามารถใช้ศักยภาพที่ผู้สูงอายุมีต่อชุมชนได้มากขึ้น แต่การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุแต่ละคนย่อมมีแนวคิดที่แตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายๆ ด้านที่มีอิทธิพลต่อผู้สูงอายุเอง (จินตนา มหามงคล 2547 : 19)

มนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่ต้องการความรัก ความเข้าใจ ความสัมพันธ์ และการเป็นเจ้าของ ดังนั้น กิจกรรมทางสังคม เป็นกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมโอกาส มนุษย์สัมพันธ์ ความเข้าใจ ความสามัคคี อันดีต่อเพื่อนมนุษย์ (สมบัติ กาญจนกิจ 2535 : 115) กิจกรรมทางสังคม จึงเป็นกิจกรรมที่ช่วยสร้างเสริมคุณค่าและสร้างความมั่นใจในตนเองของผู้สูงอายุ ส่งเสริมมนุษยสัมพันธ์ที่ดีโดยการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น การมีส่วนร่วมกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนและสังคม การมีความสนใจร่วมกันโดยไม่มีการบังคับ และผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมด้วยความสมัครใจ กิจกรรมทางสังคมยังช่วยเสริมสร้างคุณภาพชีวิตให้มีบรรยากาศที่อบอุ่น และอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขของผู้สูงอายุ ดังนั้น การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุจึงมีความสำคัญอย่างมากสำหรับผู้สูงอายุ และการเข้าร่วม

กิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุแต่ละคน ย่อมแตกต่างกันไปตามสภาพทางร่างกาย สภาพเศรษฐกิจ และสังคม นอกจากนี้ ยังขึ้นอยู่กับแนวคิดและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผู้สูงอายุอีกด้วย ซึ่งปัจจัยเหล่านี้มาจาก สภาพแวดล้อมของผู้สูงอายุ ประกอบด้วยพื้นฐานความเป็นมาของตัวผู้สูงอายุ ครอบครัว และสังคม การเข้าร่วมกิจกรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกวัยต้องกระทำเพื่อพัฒนาตนเอง และตอบสนองความต้องการในชีวิต แต่การตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายด้านที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ ตามแนวคิดทฤษฎีพฤติกรรมมนุษย์ ที่มีปัจจัยภายนอก ได้แก่ สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ความเชื่อและไม่เชื่อ และปัจจัยอื่นเป็นองค์ประกอบร่วมกัน กิจกรรมทางสังคมจึงมีความสำคัญต่อผู้สูงอายุในการตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมแต่ละประเภท

2.1.3 ประเภทกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ

กิจกรรมทางสังคมมีการแบ่งประเภทออกเป็นหลายรูปแบบแล้วแต่มุมมองของนักจิตวิทยาและผู้ที่เกี่ยวข้องศึกษาเกี่ยวกับกิจกรรมทางสังคม เพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์ที่ต้องการทราบและค้นหาเหตุผล ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับกิจกรรมทางสังคมและนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป นักวิชาการได้แบ่งประเภทกิจกรรมทางสังคมไว้ ดังนี้

เลมอน และคณะ (Lemon and others, 1972 อ้างในสุรีย์ ชลเขตต์ 2540 : 21)

นักจิตวิทยา ซึ่งแบ่งกิจกรรมออกเป็น 3 ประเภทคือ

1. กิจกรรมที่ไม่มีรูปแบบ (Informal Activity) ได้แก่ การพบปะสังสรรค์กับเพื่อน ญาติ การช่วยเหลืองานของสมาชิกในครอบครัว
2. กิจกรรมที่มีรูปแบบ (Formal Activity) ได้แก่ การเข้าร่วมสมาคมต่าง ๆ การเข้ากลุ่มทางศาสนา การเป็นอาสาสมัครเพื่อสังคมเป็นกิจกรรมภายนอกครอบครัว
3. กิจกรรมเพื่อการพักผ่อนและงานอดิเรก (Leisure Activity and Hobby) ได้แก่ การทำงานในยามว่าง กิจกรรมพักผ่อนหย่อนใจ การทำสวน ปรับปรุงตกแต่งบ้าน

เขมิกา ยามะรัต (2527 : 119) ศึกษา ความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุได้แบ่งประเภทของกิจกรรม ออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. การมีส่วนร่วมทางสังคม (Social Participation) หมายถึง การที่ผู้สูงอายุเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ กับองค์กรที่ตนเองเป็นสมาชิก ซึ่งแบ่งเป็นการมีส่วนร่วมทางสังคมภายในครอบครัว ภายนอกครอบครัว และสมาคมต่าง ๆ ที่ตนเป็นสมาชิก (Voluntary Association)
2. งานอดิเรก (Hobby) หมายถึง กิจกรรมในเวลาว่าง ซึ่งอาจเป็นการพักผ่อน หรือกิจกรรมที่ผู้สูงอายุสามารถกระทำได้โดยลำพัง

3. การทำงานที่มีรายได้ (Work) หมายถึง กิจกรรมที่ก่อให้เกิดรายได้
ไม่ว่าจะเป็นงานประจำงานพิเศษหรืองานชั่วคราว

ผู้สูงอายุมีระดับการทำกิจกรรมสูง ได้แก่ การมีส่วนร่วมในสังคมทั้งภายใน
ภายนอกครอบครัวและในยามว่าง รวมทั้งการทำงานอดิเรก ซึ่งรวมการออกกำลังกายและการเล่น
กีฬาไว้ด้วยกัน จะเป็นผู้ที่มีความพึงพอใจในชีวิตสูง

นิตา ชูโต (2525 : 3 - 13) ศึกษากิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุไทย ได้แบ่งกิจกรรม
ออกเป็นกิจกรรมต่างๆ ดังนี้

1. กิจกรรมเกี่ยวกับการเมือง หมายถึง การไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การเป็น
สมาชิกพรรคการเมือง รวมทั้งการสมัครเลือกตั้งระดับท้องถิ่นไปจนระดับชาติ
2. กิจกรรมเกี่ยวกับศาสนา ได้แก่ การไปวัด เป็นมรรคทายก เป็นต้น
3. กิจกรรมเกี่ยวกับการเรียนเพิ่มเติมเพิ่มพูนความรู้ อาทิเช่น ไปเรียนหนังสือ
โรงเรียนผู้ใหญ่ ไปอบรมเกี่ยวกับการเกษตรกรรม ฯลฯ
4. กิจกรรมทางสังคม เช่น การไปกินเลี้ยง การจัดเลี้ยงไปงานแต่งงาน และงาน
รื่นเริงต่างๆ
5. กิจกรรมทางศิลปะและการฝีมือ เช่น จัดดอกไม้ ปักหมอน เย็บจีวร จุล
กฐิน วาดรูป เล่นละคร แต่งโคลงกลอน ฯลฯ
6. กิจกรรมเกี่ยวกับการกีฬา หมายถึง ทั้งกิจกรรมการเล่น ดู เป็นกรรมการ
ผู้จัด ฯลฯ กิจกรรมการกีฬานี้หมายถึงถึงกิจกรรมการเล่นและดูเพื่อออกกำลังกาย หรือเพื่อ
พักผ่อนหย่อนใจ รวมไปถึงเกมส์ต่าง ๆ เช่น หมากรุก ไพ่ต่าง ๆ ทั้งนี้ไม่รวมถึงการเล่นการพนัน
7. งานอาสาสมัครเพื่อชุมชน ซึ่งได้แก่ การร่วมบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ เช่น
ขุดลอกคลอง ลอกคู กิจกรรมปลูกเสื่อชาวบ้าน ฯลฯ

เทย์เลอร์ (Taylor อังใน จันทนา มหามงคล 2547 : 23) ได้แยกประเภทกิจกรรม
ของผู้สูงอายุออกเป็นประเภทต่างๆ ดังนี้

1. อาชีวะบำบัด (occupation therapy) คือ การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมสุขภาพ
และป้องกันความพิการที่จะเกิดขึ้น อาชีวะบำบัดไม่ใช่การเตรียมตัวสำหรับประกอบอาชีพ ลักษณะ
กิจกรรมที่ทำได้แก่ การทำสวน เป็นต้น
2. นันทนาการบำบัด (recreation therapy) คือ กิจกรรมที่เสริมสร้างให้มนุษย์ทุก
คน มีร่างกายและจิตใจแจ่มใส ไม่ฟุ้งซ่าน กิจกรรมนันทนาการ ได้แก่ การวาดรูป ทำงานฝีมือ
ดูโทรทัศน์ ฟังดนตรี พบปะสังสรรค์ เดินรำ เป็นต้น

3. กิจกรรมบำบัดด้วยหนังสือ (bibliotherapy) คือ การใช้หนังสือเพื่อการป้องกันหรือรักษา ซึ่งเป็นกระบวนการของการเปลี่ยนแปลงภายในจิตใจหลังการอ่านหนังสือแล้ว ทำให้มีสุขภาพจิตดีขึ้น และเป็นการส่งเสริมให้ผู้อ่านมีการยอมรับในคุณค่าของการอ่านหนังสือ

4. กิจกรรมออกกำลังกาย (physical exercise) คือ กิจกรรมที่ใช้พลังงาน เพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ซึ่งทำให้มีอายุยืนยาว ส่งเสริมความแข็งแรงของร่างกาย

5. กิจกรรมทางศาสนา (religion) คือ กิจกรรมที่ช่วยให้ผู้สูงอายุผ่อนคลายจากความตึงเครียด การแก้ปัญหาในชีวิต โดยการทำบุญเข้าวัดเพื่อให้เกิดความสุขทางใจ

6. กิจกรรมการเป็นอาสาสมัคร (volunteering) คือ กิจกรรมที่ช่วยให้ผู้สูงอายุมองเห็นคุณค่าต่อสังคม โดยการใช้เวลาให้เกิดประโยชน์ต่อผู้อื่น

บรรลุ ศิริพานิช (2542 : 39 - 46) กล่าวถึง กิจกรรมต่าง ๆ ในยามว่างหลังเกษียณอายุงานโดยแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ นันทนาการ การเรียนรู้ และการบริการผู้อื่น ดังนี้

1. กิจกรรมนันทนาการ

กิจกรรมนันทนาการที่ทำมีให้เลือกหลายกิจกรรม ซึ่งแต่ละกิจกรรมต้องมีเวลาที่เพียงพอในการทำกิจกรรมนั้นๆ เพื่อให้ใช้เวลาช่วงหนึ่งในการเริ่มต้นที่จะเกิดความคุ้นเคย สนุก และเกิดความพึงพอใจกับกิจกรรมที่เลือก ซึ่งประเภทของกิจกรรมนันทนาการมี ดังนี้ ประเภทงานอดิเรก เช่น วาดรูป ทำอาหารทำสวน ทำงานช่างไม้ ทอผ้า และทำหุ่น ประเภทเกมส์ เช่น บริดจ์ หมากรุก ปริศนาอักษรไขว้ เป็นต้น ด้านกีฬา เช่น เดิน ว่ายน้ำ ฝึกจักรยาน กอล์ฟ เทนนิส โบว์ลิ่งและเรือใบ ด้านเกี่ยวกับหนังสือและการอ่าน เช่น นวนิยาย บทประพันธ์ ประวัติศาสตร์ และชีวประวัติ ด้านดนตรี เช่น ฟังดนตรี เล่นดนตรี ร้องเพลงเป็นหมู่คณะ ด้านชมรม เช่น เข้าร่วมชมรมต่าง ๆ ชมรมกีฬา ศาสนา การเมือง ชมรมผู้สูงอายุ ประเภทการท่องเที่ยวในประเทศหรือต่างประเทศ และกิจกรรมนันทนาการ ผู้สูงอายุควรจะรวมกลุ่ม หรือเข้าร่วมชมรมกับผู้อื่น เพราะไม่ใช่เพียงเรียนรู้ หรือสอนผู้อื่นเท่านั้น แต่จะทำให้ผู้สูงอายุได้สัมผัสกับผู้อื่นมีแลกเปลี่ยนความรู้ และประสบการณ์ร่วมกัน

2. กิจกรรมการเรียนรู้

กิจกรรมทุกอย่างมีการเรียนรู้อยู่เสมอ ซึ่งส่วนใหญ่คิดว่าการเรียนรู้เป็นเรื่องของโรงเรียน และเด็กที่จะเรียนรู้เพื่อไปประกอบอาชีพ แต่ความเป็นจริงการเรียนรู้ทำได้ทุกช่วงอายุ ปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการด้านวิทยาศาสตร์ การแพทย์ สิ่งแวดล้อมรวมทั้งข้อมูลข่าวสาร การใช้เครื่องมือเครื่องใช้สำหรับการสื่อสารเทคโนโลยีใหม่ๆ จำเป็นที่บุคคลทุกวัยต้องเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเอง วัยทำงานต้องเรียนรู้เพื่อความก้าวหน้าในหน้าที่การงานของตนเอง

เมื่อเกษียณอายุการทำงานแล้ว การเรียนรู้ควรมีอย่างต่อเนื่องเพื่อสนองความอยากรู้อยากเห็น ความพึงพอใจ หรือเพื่อการดำเนินกิจกรรมบางอย่างให้ได้รับความสำเร็จ ด้านสุขภาพจิตการเรียนรู้และการแลกเปลี่ยน ความสนใจกับผู้อื่นเป็นการกระตุ้นให้มีสภาพจิตใจและทัศนคติที่ดี รวมทั้งมีปฏิสัมพันธ์อย่างดีซึ่งกันและกัน

3. กิจกรรมบริการผู้อื่น

นอกจากมีกิจกรรมด้านต่างๆ ซึ่งเป็นกิจกรรมสำหรับตนเองแล้ว ยังมีกิจกรรมที่มีการเสียสละและทำสิ่งที่มีประโยชน์ให้แก่สังคมได้ คือ นอกเหนือจากทำให้ตนเองครอบครัว และเพื่อนฝูงแล้ว กิจกรรมบริการผู้อื่นโดยการให้ความช่วยเหลือชุมชนและสังคม จะทำให้ผู้สูงอายุเกิดความภาคภูมิใจที่ตนเองสามารถช่วยเหลือ และทำประโยชน์ให้ผู้ที่ด้อยโอกาส หรือผู้ที่กำลังเดือดร้อนด้านต่างๆ อาจเป็น งานอาสาสมัคร งานการกุศล งานชมรมหรือสมาคมต่างๆ ผู้สูงอายุควรพิจารณาว่าตนเองมีความสามารถด้านใดและเหมาะกับกิจกรรมแบบใด ซึ่งกิจกรรมบริการผู้อื่นมีหลายด้าน เช่น บริการทางสุขภาพอนามัยหลายโรงพยาบาล มีองค์กรที่ตั้งขึ้นช่วยเหลือกิจกรรมของโรงพยาบาล หรือ สถานบริการอนามัย การบริการ อาทิเช่น หาทุนเยี่ยมผู้ป่วย ช่วยผู้ป่วยในการทำกิจวัตรบางประการ เป็นต้น ด้านสังคมสงเคราะห์ มีหน่วยงานสังคมสงเคราะห์หลายหน่วยงานที่ผู้สูงอายุอาจเลือกเข้าร่วมได้ องค์กรการกุศลต่างๆ หรือองค์กรทางศาสนา ซึ่งองค์กรเหล่านี้ต้องการอาสาสมัครทำงานหลายด้าน เช่น งานหาทุน การประสานงาน งานติดต่อ งานบริการที่ไม่ต้องอาศัยวิชาการชั้นสูง ฯลฯ ยังมีชมรมและสมาคมที่ผู้สูงอายุอาจเข้าร่วมได้ในหลายฐานะ เช่น เป็นผู้จัดการ ผู้สอน ผู้บริการหรือสมาชิกเฉยๆ ในบรรดาสมาคมชมรม หรือองค์กรต่างๆ ที่ดีที่สุดคือ สมาคมหรือองค์กรที่ทำงานเกี่ยวกับเด็ก และวัยรุ่น เพราะจะทำให้ผู้สูงอายุได้สัมผัสกับหนุ่มสาวทำให้ช่องว่างระหว่างวัยหายไป อาจมีการเลือกกลุ่มการเมืองสำหรับ ผู้สนใจด้านการเมือง หรือถ้าสนใจกิจกรรมที่พิเศษอาจเลือกกลุ่มเฉพาะทาง เช่น กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม กลุ่มผู้บริโภคร และกลุ่มสิทธิมนุษยชน สิ่งเหล่านี้เป็นแนวทางสำหรับให้ผู้สูงอายุเลือกทำกิจกรรมด้านการบริการอื่นๆ หรือกิจกรรมบริการทางสังคมด้านเพื่อชุมชน

ดังนั้น ในการศึกษาเรื่อง การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ ผู้วิจัยจึงนำแนวคิดดังกล่าวมาประยุกต์กำหนดกิจกรรมทางสังคมด้านต่างๆ ของผู้สูงอายุครั้งนี้ ให้ประกอบด้วย กิจกรรมด้านนันทนาการ กิจกรรมด้านศาสนา กิจกรรมด้านการศึกษา และกิจกรรมเพื่อชุมชน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. กิจกรรมด้านนันทนาการ

กิจกรรมนันทนาการ คือ กิจกรรมซึ่งกระทำเพื่อช่วยรักษาสุขภาพร่างกายและความสมบูรณ์ สมบัติ กาญจนกิจ(2535 : 156 - 157) มีความเห็นว่า การนันทนาการจะช่วยใน

การพัฒนาอารมณ์ เป็นแรงจูงใจ ในการสร้างความคิดสร้างสรรค์ หรือ กระตุ้นความคิดใหม่ ๆ เพื่อสังคม และให้โอกาสบุคคลนั้น ๆ ให้มีบทบาท มีชีวิตของตัวเอง ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ กำหนด กิจกรรมด้านนันทนาการ หมายถึง การกระทำที่ผู้สูงอายุเข้าร่วมก่อให้เกิดความบันเทิง ความสนุกสนานเพลิดเพลินผ่อนคลายตนเองและผู้อื่น จำแนกเป็น การเล่นกีฬา การออกกำลังกาย การเล่นเกมส์ การไปเที่ยวทัศนอาจรหรือการเข้าร่วมชมรมต่างๆ การร่วมงานรื่นเริง การเล่นดนตรี ความบันเทิงต่างๆ และงานอดิเรก เป็นต้น กิจกรรมนี้ไม่รวมกิจกรรมที่เป็นอาชีพและการพนัน

2. กิจกรรมด้านทางศาสนา

กิจกรรมทางศาสนา เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้สูงอายุผ่อนคลายความตึงเครียด จากการเปลี่ยนแปลงบทบาทภายหลังเกษียณอายุงาน สามารถแก้ปัญหาในเรื่องชีวิต นำไปสู่ ความสุขสงบในสังคมไทย ซึ่งพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ มีความเกี่ยวข้องกับประชากร ในประเทศไทย ตั้งแต่เกิดจนถึงสิ้นอายุขัย และผู้สูงอายุส่วนใหญ่มักไปวัด เพื่อปฏิบัติธรรมที่เป็น สถาบันหนึ่งทางสังคม งานวิจัยของ ยาจินต์ สีนสุภา (2544 : 8 - 9) ศึกษาความคิดเห็นของ ผู้สูงอายุต่อการจัดกิจกรรมของวัด เพื่อสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ ในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ผู้สูงอายุยังคงมีบทบาทช่วยอบรมสั่งสอนบุคคลในวัยต่าง ๆ ให้เป็นคนดี มีศีลธรรม รู้จัก ประพฤติปฏิบัติตน ในทางที่ถูกที่ควรตามสถานภาพของตนเอง กิจกรรมทางสังคม ด้านศาสนาที่เข้าร่วมกิจกรรมได้ เช่น ฟังเทศน์ ฟังธรรม เข้าร่วมกิจกรรมตามขนบธรรมเนียม - ประเพณีในวัน สำคัญต่าง ๆ ทางศาสนา ช่วยกิจการด้านต่าง ๆ ของวัดตามความสามารถของตนเอง ถวายอาหาร พระ และฝึกสมาธิ ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนด กิจกรรมด้านศาสนา หมายถึง การกระทำที่ ผู้สูงอายุปฏิบัติและเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับศาสนาโดยการบำรุ่ง การส่งเสริมและ สนับสนุนกิจกรรมที่เกี่ยวกับศาสนา หรือเข้าร่วมทำกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา การปฏิบัติ ธรรม และช่วยเหลือกิจกรรมต่างๆของวัด เช่น การไปร่วมงานทอดกฐิน หรือทอดผ้าป่า เป็นต้น

3. กิจกรรมด้านการศึกษา

กิจกรรมทางการศึกษาเป็นกิจกรรมเพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับโอกาสในการ พัฒนาความรู้ความสามารถที่ตนเองอยากศึกษาเพิ่มเติม หรือให้ความรู้ความสามารถที่ตนเองยังมี อยู่จากประสบการณ์ที่ผ่านมามากหลังจากเกษียณอายุงาน นอกจากนี้หากได้เรียนรู้ในสิ่งใหม่ ๆ ที่ ทันสมัยในยุคปัจจุบัน ก่อให้เกิดแรงกระตุ้นอยากเรียนรู้สิ่งเหล่านี้ และหากประสบความสำเร็จทำ ให้เกิดความภาคภูมิใจ เพื่อพัฒนาตนเองให้ทันกับความก้าวหน้ากับวิทยาการใหม่ ทำให้เข้าใจ ความรู้สึก ความคิด และความต้องการของบุตรหลานในปัจจุบันได้ และสามารถพูดคุยไปใน แนวคิดเดียวกัน ส่งผลให้เกิดความรัก ความสามัคคี ความใกล้ชิด ความอบอุ่น ไม่เจ็บเหงา หรือ เกิดช่องว่างทางความคิด และกิจกรรมระหว่างบุคคลวัยต่าง ๆ ในครอบครัว ชุมชน กิจกรรมด้าน

การศึกษาที่ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมได้ เช่น การช่วยสอนหนังสือ การเป็นวิทยากรด้านต่าง ๆ การศึกษาหาความรู้ด้านต่าง ๆ เพิ่มเติม การฝึกวิชาชีพพระยะสัน ๆ การเรียนรู้การใช้คอมพิวเตอร์ในผู้สูงอายุ กิจกรรมทางสังคมด้านการศึกษาทำให้มีเพื่อนเพิ่มขึ้น และได้พบปะกับบุคคลหลายวัย เกิดการปฏิสัมพันธ์แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและกัน ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนด กิจกรรมด้านการศึกษา หมายถึง การกระทำที่ผู้สูงอายุปฏิบัติโดยการเข้าร่วมทำกิจกรรมเกี่ยวกับการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมให้ตนเอง เป็นผู้ให้ความรู้และประสบการณ์แก่ผู้อื่น อาจเป็นการเรียนรู้ด้วยตนเองหรือถ่ายทอดประสบการณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นแก่บุคคลอื่น หรือส่งเสริมสนับสนุน โดยการบริจาคหนังสือ อุปกรณ์การเรียนการสอน หรือบริจาคทรัพย์สินให้แก่เด็กด้อยโอกาส หรืออาจเป็นวิทยากรช่วยสอนหรือเข้าอบรมวิชาชีพพระยะสัน ๆ เป็นต้น

4. กิจกรรมด้านเพื่อชุมชน

กิจกรรมเพื่อชุมชน เป็นกิจกรรมเพื่อบริการทางสังคม เพื่อให้ผู้สูงอายุมีความรู้สึกว่าตนเองมีค่า รู้จักเสียสละ และทำประโยชน์ให้แก่สังคม ทำให้เกิดความภาคภูมิใจที่สามารถช่วยเหลือผู้อื่น หรือผู้ด้อยโอกาสด้านต่างๆ นอกเหนือจากการทำให้ตนเอง ครอบครัวและเพื่อนฝูงแล้ว บรรลุ ศิริพานิช (2542 : 44 - 45) กล่าวถึง กิจกรรมบริการผู้อื่นว่า เป็นกิจกรรมที่ทำให้จะเกิดความสมบูรณ์ทางด้านจิตใจ ที่ได้เสียสละและทำประโยชน์กับผู้อื่น การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมด้านเพื่อชุมชน หรือการบริการผู้อื่น โดยการผ่านงานอาสาสมัครต่าง ๆ การช่วยทำความสะอาดและช่วยเหลือในชุมชนตนเองหรือชุมชนอื่น การบริจาคเงินหรือสิ่งของให้กับผู้ด้อยโอกาส การเป็นอาสาสมัครทางสุขภาพอนามัย (การบริการอนามัยในชุมชน) การช่วยงานในองค์กร ชมรม และสมาคมต่าง ๆ และกลุ่มทางการเมืองหรือกลุ่มเฉพาะทาง เช่น กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม กลุ่มผู้บริโภครวมและกลุ่มสิทธิมนุษยชน การวิจัยครั้งนี้กำหนดกิจกรรมเพื่อชุมชน หมายถึง การกระทำที่ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมกิจกรรมให้ชุมชนโดยการส่งเสริม สนับสนุน ช่วยพัฒนาสังคมด้านต่างๆ เช่น ช่วยอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม หรือช่วยเหลือบรรณรักษ์ด้านความสะอาดในชุมชน บรรณรักษ์เกี่ยวกับสุขภาพ หรือช่วยเหลือกิจกรรมทางการเมือง เป็นต้น

2.2 ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการเข้าร่วมเกี่ยวกับกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ

2.2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเข้าร่วมเกี่ยวกับกิจกรรมทางสังคม

นักวิชาการหลายคนได้พยายามศึกษาตัวทฤษฎี เพื่ออธิบายหรือพรรณนาพฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ ทฤษฎีที่สำคัญ ได้แก่

1. ทฤษฎีกิจกรรม (Activity Theory) ทฤษฎีนี้ พัฒนามาจากการวิเคราะห์ของโรเบิร์ต ฮาวิกเฮิร์ท (Robert Harvighurst) ซึ่งพยายามอธิบายให้เห็นว่า ผู้สูงอายุที่มีกิจกรรมอยู่เสมอ จะมีบุคลิกที่กระฉับกระเฉงและมีภาระกิจอย่างสม่ำเสมอ จะทำให้มีความพึงพอใจในชีวิต และปรับตัวได้ดีกว่าผู้สูงอายุที่ปราศจากกิจกรรม หรือบทบาทหน้าที่ใดๆ และยังมีภาพพจน์เกี่ยวกับตนเองในด้านบวก และลบในการเข้าร่วมกิจกรรม และต้องการคงลักษณะนิสัยนี้ไว้เหมือนเมื่ออยู่ในวัยกลางคนให้มากที่สุด (ปัญญาภัทร ภัทรกัณฑ์กุล 2544 : 12 – 14)

2. ทฤษฎีการสนองตามศักยภาพของผู้สูงอายุ ทฤษฎีนี้ พัฒนามาจากการวิเคราะห์ของ พอยทร์เนนด (Poitrenand 1980 อ้างใน พลตินันท์ เหลืองไพบุลย์ 2530 : 13) ได้ใช้แนวคิดจากทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์ (The Hierarchy of Needs) ของมาสโลว์มาวิเคราะห์ความต้องการของผู้สูงอายุ พบว่า ความต้องการของบุคคลในวัยสูงอายุ ประกอบด้วย ชีวิตการทำงาน ผู้สูงอายุต้องการประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน ด้านความรู้สึกทางอารมณ์ ผู้สูงอายุต้องการความรักการยอมรับ และการเห็นคุณค่าจากบุคคลอื่น ด้านชีวิตครอบครัวมีความต้องการความสัมพันธ์ที่ระหว่างสมาชิกในครอบครัว ส่วนชีวิตสังคมมีความต้องการการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ในสังคม การใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

3. แนวคิดเรื่องการรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพของผู้สูงอายุจากความเสื่อมตามวัย (วรรณิภา บุญระยอง 2540 : 34) เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงด้านร่างกาย จิตใจเกิดความเสื่อมตามสภาพวัยที่สูงขึ้น จึงมีแนวคิดการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมด้านต่างๆ เพื่อการเตรียมการป้องกัน การชะลอความเสื่อมถอยไปตามวัยเมื่อสูงวัยขึ้น และเพื่อให้ผู้สูงอายุตระหนักยอมรับพร้อมที่จะเผชิญกับความเป็นจริงของชีวิตในปัจจุบันและอนาคต โดยมีวัตถุประสงค์ คือ การช่วยให้ผู้สูงอายุได้รับความพึงพอใจในการช่วยเหลือตนเอง และพึ่งพาผู้อื่นให้น้อยที่สุด

4. แนวคิดเกี่ยวกับศักยภาพของผู้สูงอายุ พลตินันท์ เหลืองไพบุลย์ (2530 : 17) กล่าวถึง แนวคิดนี้มองว่า ผู้สูงอายุเป็นบุคคลกลุ่มหนึ่งในสังคมที่มีคุณค่า มีพลังความคิด ความสามารถ และมีประสบการณ์สูงในการพัฒนาตนเองและส่วนรวม สังคมควรยอมรับนับถือให้เป็นบุคคลที่ควรได้รับการดูแลเอาใจใส่ทุกคน โดยเปิดโอกาสให้ทำงาน และเข้าร่วมกิจกรรมด้านต่างๆตามความสามารถและความถนัดของผู้สูงอายุเอง ซึ่งแนวคิดนี้ทำให้เกิดความเชื่อในเรื่องกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุโดยนำทฤษฎีกิจกรรมและทฤษฎีความต้องการมาใช้ประกอบเพื่ออธิบายและสนับสนุนการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ

จากแนวคิดดังกล่าว จะเห็นได้ว่าบุคคลมีความต้องการด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคมเป็นพื้นฐานเดียวกัน แต่อาจแตกต่างกันไปแล้วแต่สภาพแวดล้อมและบทบาทของแต่ละบุคคล ดังนั้นแนวคิดในลักษณะนี้ เป็นแนวคิดเพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับการ

ตอบสนองความต้องการของตนเองในด้านต่างๆที่เป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุ จะทำให้เกิดแรงจูงใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้นๆ

5. ทฤษฎีพฤติกรรมมนุษย์ของ William W. Reeder อ้างถึงใน จูทาทิพ อภิรมย์ (2537 : 13 – 16) ทฤษฎีพฤติกรรมมนุษย์ ทำการศึกษาเกี่ยวกับกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ ซึ่งได้แบ่งทฤษฎีพฤติกรรมมนุษย์เกี่ยวกับกิจกรรมทางสังคมขึ้นพื้นฐานของมนุษย์ออกเป็น 4 แบบ ได้แก่ ความคิดเห็น อารมณ์หรือความรู้สึก ความคาดคะเนพฤติกรรม และพฤติกรรมที่แสดงออก รวมทั้งความเชื่อ ความไม่เชื่อ และปัจจัยต่างๆ ได้แก่ ปัจจัยดึงดูด ปัจจัยผลัก และปัจจัยสนับสนุนที่มีผลทำให้ผู้สูงอายุตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม ซึ่งปัจจัยต่างๆ มีรายละเอียดดังนี้

ปัจจัยดึงดูด (Pull Factors) ได้แก่

1. เป้าประสงค์ (Goals) คือ วัตถุประสงค์ คุณลักษณะ ความเชื่อ หรือสภาพที่บุคคลต้องการหรือไม่ต้องการทำกิจกรรม โดยการหาวิธีการที่จะนำไปสู่การปฏิบัติ หรือทำกิจกรรมนั้นๆ หรือหาทางเลือกเลี่ยงการทำกิจกรรม

2. ความเชื่อ (Belief Orientation) คือ การรับรู้ หรือความเข้าใจของแต่ละบุคคลหรือกลุ่ม ต่อสิ่งที่เกิดขึ้นในรูปแบบของลักษณะ พฤติกรรม ความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆในอดีตและปัจจุบัน ความรู้หรือความเข้าใจรวมทั้งความเชื่อและความไม่เชื่อต่อสิ่งนั้นๆ จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ และเลือกกระทำกิจกรรมทางสังคม

3. ค่านิยม (Value) คือ ความเชื่อในสิ่งต่างๆเป็นสิ่งสำคัญของวิถีทางการดำเนินชีวิต เช่น ระบบความเชื่อ ศสนคติ พฤติกรรม คุณลักษณะ กิจกรรมงาน สภาพชีวิตที่เป็นอยู่ผู้กระทำเชื่อว่าวิธีปฏิบัติบางอย่างที่ตัวเองและสังคมเห็นดีเห็นชอบสมควรยึดปฏิบัติ มากกว่าวิธีปฏิบัติอย่างอื่น ค่านิยมจะแสดงออกทางทัศนคติและพฤติกรรมของผู้กระทำทุกรูปแบบ ซึ่งจะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกกระทำกิจกรรมทางสังคม โดยการชักนำตามค่านิยมนั้นๆ

4. นิสัยและขนบธรรมเนียม (Habit and Customs) คือ แบบอย่างพฤติกรรมที่สังคมกำหนดไว้แล้วสืบต่อกันมาด้วยประเพณี หากมีการละเมิดจะถูกบังคับด้วยสังคมที่ไม่เห็น ชอบด้วย หรืออาจถูกลงโทษจากรัฐหรือตัวบทกฎหมาย ในการตัดสินใจกระทำพฤติกรรมของบุคคลในสังคม เนื่องมาจากแบบอย่างพฤติกรรมที่สังคมกำหนดไว้แล้ว

ปัจจัยผลัก (Push Factors) ได้แก่

1. ความคาดหวัง (Expectation) คือ การรับรู้ของผู้กระทำทางสังคมว่า ผู้อื่น บุคคล กลุ่มหรือสังคมทั่วไปที่มีความเชื่อ ความรู้สึก หรือประเพณีปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งภายใต้สถานการณ์นั้นๆ

2. **ความผูกพัน (Commitment)** คือ สิ่งที่ผู้กระทำเชื่อว่าความผูกพันที่จะต้องกระทำให้สอดคล้องกับสถานการณ์นั้นๆ ไม่ว่าจะอดีตหรือปัจจุบัน โดยตรงหรือโดยอ้อม บุคคลต้องกระทำตามข้อสัญญาที่ให้ไว้กับผู้อื่น ถึงแม้ว่าบุคคลนั้นอาจมีอิสระพอที่จะเลือกกระทำได้แต่เขาก็จะไม่ทำ เนื่องจากบุคคลนั้นรู้สึกว่ามีข้อผูกพันที่จะต้องทำ ดังนั้นข้อผูกพันจึงมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจและเลือกกระทำกิจกรรมทางสังคม

3. **การบังคับ (Forces)** คือ ความเชื่อของผู้กระทำที่เขาถูกกำหนดให้ตัดสินใจหรือกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด โดยที่เขารู้สึกว่าไม่มีทางเลือกอื่น ๆ เหลืออยู่ ต้องปฏิบัติตามปัจจัยที่ถูกบังคับซึ่งเป็นตัวกระตุ้นให้ตัดสินใจเร็วขึ้น เพราะผู้กระทำตั้งใจกระทำสิ่งต่าง ๆ ซึ่งเขายังไม่แน่ใจว่าจะกระทำพฤติกรรมนั้นดีหรือไม่ แต่เมื่อมีการบังคับก็รู้ว่าไม่มีทางเลือกอื่น ๆ เหลืออยู่นอกจากตัดสินใจต่อการกระทำกิจกรรมนั้นๆ และผู้กระทำมักมีแนวโน้มเชิงที่จะกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดเมื่อถูกบังคับ ดังนั้นการบังคับมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจและเลือกกระทำกิจกรรมทางสังคม

ปัจจัยสนับสนุน (Able Factors) ได้แก่

1. **โอกาส (Opportunity)** คือ ความเชื่อของผู้กระทำที่มีต่อสถานการณ์หรือข้อกำหนดและทางเลือกที่มีอยู่ เมื่อพิจารณาแล้วเห็นว่าภายใต้สถานการณ์นั้นเปิดโอกาสให้เลือกกระทำได้ ผู้กระทำจะตัดสินใจและเลือกกระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง จึงขึ้นอยู่กับลักษณะของโอกาสที่มีในสถานการณ์นั้นๆ

2. **ความสามารถ (Ability)** คือ การรับรู้ของการกระทำเกี่ยวกับพลังความสามารถของตนเอง ในการกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด จนสามารถบรรลุความสำเร็จภายใต้สถานการณ์นั้น การที่ผู้กระทำตระหนักถึงความสามารถของตนเอง นำไปสู่การตัดสินใจมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ และเลือกกระทำกิจกรรมทางสังคม เพราะรู้ว่าตนเองมีความสามารถที่จะทำได้แน่นอน ดังนั้นการกระทำใด ๆ นั้นบุคคลจะพิจารณาความสามารถของตนเองก่อน จึงมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจและเลือกกระทำกิจกรรมทางสังคม

3. **การสนับสนุน (Support)** คือ การช่วยเหลือหรือคัดค้าน ซึ่งมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจและเลือกกระทำกิจกรรมทางสังคมผู้กระทำได้รับหรือคาดว่าจะได้รับจากผู้อื่นในรูปแบบต่างๆ ผู้กระทำจะเลือกตัดสินใจกระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เมื่อรู้ว่าได้รับการสนับสนุนจากผู้อื่นจึงมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจและเลือกกระทำกิจกรรมทางสังคม

ปัจจัยทั้ง 3 ด้านซึ่ง William W. Reeder เชื่อว่า เป็นกลุ่มของเหตุผล (Relevant Clusters of Factors) ของการกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดของมนุษย์ย่อมมีเหตุผลในการกระทำอื่นๆ แฝงอยู่ด้วย มิได้จำกัดอยู่เพียงปัจจัยเดียวเท่านั้น แต่จะประกอบด้วยเหตุผลหลาย

ประการซึ่งอาจเหมือน กันหรือแตกต่างกัน สำหรับใช้ในการตัดสินใจเพื่อเลือกกระทำกิจกรรมทางสังคม

จากแนวคิดการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมดังกล่าว เห็นได้ว่า การกระทำกิจกรรมทางสังคมมีองค์ ประกอบหลายอย่าง ร่วมกับปัจจัยต่างๆ ซึ่งเป็นเหตุผลเพื่อให้ผู้กระทำหรือบุคคลตัดสินใจในการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม เห็นได้ว่ากิจกรรมเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับมนุษย์ทุกวัยมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพทั้งด้านร่างกาย จิตใจและสังคมที่ดี ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกมีคุณค่า มีความภาคภูมิใจ มีความสุข และสามารถทำประโยชน์ต่อสังคมได้

2.2.2 ปัจจัยที่นำมาใช้ในการวิจัยการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม

ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ ประกอบด้วยปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวกับกิจกรรมทางสังคม ผู้วิจัยได้นำแนวคิดทฤษฎี ปัจจัยด้านต่างๆ และงานวิจัยนำมาประยุกต์ใช้ในการศึกษาการเข้าร่วมกิจกรรมไว้ดังนี้

1. ปัจจัยส่วนบุคคลประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพการสมรส บุคคลที่อาศัยอยู่ด้วย ภาวะสุขภาพ จำนวนบุตร การศึกษา การประกอบอาชีพและรายได้
2. ปัจจัยด้านจิตลักษณะ ประกอบด้วย ทศนคติต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม และการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมทางสังคม
3. ปัจจัยด้านครอบครัว ประกอบด้วย สถานภาพของผู้สูงอายุในครอบครัว ลักษณะของครอบครัว ขนาดของครอบครัว และ ความสัมพันธ์กับบุคคลในครอบครัวของผู้สูงอายุ

ปัจจัยด้านต่างๆ มีรายละเอียด ดังนี้

1) ปัจจัยส่วนบุคคล

เมื่อสูงวัยขึ้น ผู้สูงอายุควรมีการเตรียมตัวหาความรู้เรื่องทั่ว ๆ ไปเกี่ยวกับวัยที่สูงขึ้น พร้อมกับการยอมรับสภาพที่เปลี่ยนแปลงไปทางร่างกาย จิตใจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยการหมั่นศึกษาหาความรู้ ด้านสุขภาพอนามัย การส่งเสริมสุขภาพ และการป้องกันโรคภัยไข้เจ็บของตนเอง และเตรียมพร้อมด้านเศรษฐกิจ การเก็บออมเงินทอง การใช้จ่ายอย่างระมัดระวัง สำหรับนำมาใช้จ่ายภายหลังเกษียณอายุงาน เพื่อไม่ให้เป็นการกระทบผู้อื่น ควรเตรียมหางานที่เหมาะสมกับตนเอง หากสภาพร่างกายยังแข็งแรงยังสามารถทำงานได้ ซึ่งงานที่อาจเป็นงานที่มีรายได้ หรือเป็นงานอดิเรกก็ได้ ไม่ควรอยู่นิ่งเฉย เพราะจะทำให้สุขภาพเสื่อมโทรมเร็วกว่า ผู้ที่ยังทำงานอยู่ หากผู้สูงอายุเป็นผู้ที่มีความรู้ด้านวิชาชีพ หรือมีความชำนาญพิเศษ อาจใช้ประสบการณ์เหล่านั้น มาช่วยเหลือสังคมได้อีกทางหนึ่ง ดังนั้น การเตรียมตัวของผู้สูงอายุที่จะใช้ชีวิตในวัยสูงอายุ

ให้มีคุณภาพดีเพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม และปัจจัยด้านต่างๆ จากอดีตและปัจจุบันของตัวผู้สูงอายุเอง เช่น ด้านการศึกษา ด้านสุขภาพ การประกอบอาชีพในอดีตและปัจจุบัน รวมทั้งรายได้ เป็นต้น ผู้วิจัยจึงนำลักษณะและสถานภาพของบุคคลมากำหนดเป็น ปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพการสมรส บุคคลที่อาศัยอยู่ด้วย ภาวะสุขภาพ(โรคประจำตัว) จำนวนบุตร การศึกษา การประกอบอาชีพ และรายได้ของผู้สูงอายุ มีรายละเอียดปัจจัยส่วนบุคคล ดังนี้

(1) เพศ ของผู้สูงอายุ

เพศ เป็นปัจจัยตัวหนึ่งที่ส่งผลต่อการทำกิจกรรมของบุคคลทุกวัย และเป็นตัวกำหนดบทบาทตามธรรมชาติของมนุษย์ ให้มีความสนใจ ทักษะ ความถนัด ความสามารถในการทำงาน ทำกิจกรรมด้านต่างๆ และการประกอบอาชีพของแต่ละเพศ ย่อมมีความแตกต่างกัน (เพ็ญพร ธีระสวัสดิ์ 2527 : 12-20) เพศชายมักเป็นผู้นำเสมอ เนื่องจากค่านิยม บทบาท สภาพทางร่างกายที่แข็งแรงมีความสามารถทำหน้าที่ได้ดีกว่าเพศหญิง รวมทั้งด้านจิตใจ และด้านสังคมที่มีความเข้มแข็งกว่า นอกจากนี้ยังได้รับการยกย่องให้เพศชายเป็นผู้นำ และเพศหญิงเป็นผู้ทำตามอยู่เสมอ ทั้งด้านบทบาท หน้าที่ การงาน ความรับผิดชอบ และการทำกิจกรรม มีความแตกต่างกันไปด้วย แต่ในปัจจุบันสังคมยอมรับให้เพศชายและเพศหญิงมีสิทธิและหน้าที่ตามสิทธิมนุษยชนที่เท่าเทียมกัน ดังนั้นเพศจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่สามารถกำหนดการทำกิจกรรมทางสังคมของมนุษย์ได้ ดังที่ พาลเมอร์ (Fred B. Palmore 1975 อ้างใน จารุวรรณ เหมะธร และพิมพ์พรรณ ศิลปสุวรรณ 2530 : 66 - 67) พบว่า ความสามารถในการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันของปัจเจกบุคคลมีความแตกต่างกันระหว่างเพศชายและเพศหญิง

(2) อายุของผู้สูงอายุ

อายุ เป็นปัจจัยส่วนบุคคลอย่างหนึ่งที่ระบุถึงความสามารถในการกระทำพฤติกรรมของมนุษย์ได้ โดยอาศัยทฤษฎีด้านพฤติกรรมมนุษย์ และความต้องการของบุคคลแต่ละช่วงวัย ซึ่งมีความสามารถที่แตกต่างกันในการทำกิจกรรมสิ่งเดียวกัน เมื่ออายุเพิ่มขึ้นความเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย จิตใจและสังคมก็เปลี่ยนไปด้วย ดังการศึกษาของ จันทนา มหามงคล (2547 : 14-19) ที่พบว่า การเปลี่ยนแปลงไปตามวัยที่สูงขึ้น มีผลกระทบต่อผู้สูงอายุหลายด้าน รวมทั้งความสามารถในการกระทำกิจกรรมทางสังคมด้วย และการศึกษาของจารุรัตน์ สมบูรณ์สิทธิ์ (2535) พบว่า อายุมีความสัมพันธ์ในทางลบกับกิจกรรมที่ร่วมทำกับผู้อื่นอย่างเป็นทางการหมายความว่า ผู้สูงอายุที่มีอายุมากจะมีกิจกรรมที่ร่วมทำกับผู้อื่นน้อยลงตามลำดับ ส่วนศศิพัฒน์ ยอดเพชร (2541) ทำการศึกษาผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุที่ยังมีความสามารถเดินทางด้วยตนเองได้ ซึ่งน่าจะเป็นผู้สูงอายุที่อายุไม่สูงมากจะมีการติดต่อกับผู้อื่นเป็นประจำ หรือดีกว่าผู้ที่เคลื่อนไหวไม่สะดวก และสายสีทอง ณ ภูเก็ต (2543) พบว่า ผู้สูงอายุที่อายุมากมีความสัมพันธ์

กับครอบครัวน้อยกว่าผู้สูงอายุที่อายุน้อย และไม่ทำกิจกรรมกับครอบครัว ดังนั้น อายุอาจเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งที่ช่วยให้ผู้สูงอายุตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม

(3) สถานภาพการสมรสของผู้สูงอายุ

สถานภาพการสมรสของผู้สูงอายุย่อมมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา ผู้สูงอายุบางคนอาจเป็นโสดเนื่องจากไม่ได้แต่งงาน บางคนยังอยู่กับคู่สมรส บางคนมีการหย่าต้องอยู่ตามลำพัง หรือมีสถานภาพการเป็นหม้ายเนื่องจากคู่สมรสจากไปด้วยการเสียชีวิต คู่สมรสที่เป็นผู้สูงอายุต้องมีการปรับตัวเข้าหากัน เพื่อเตรียมทำกิจกรรมร่วมกันภายหลังเกษียณอายุงาน ผู้สูงอายุมักจะเลือกกิจกรรมตามต้องการที่เหมาะสมกับคู่ของตน เพื่อใช้ชีวิตด้วยกันในบ้านปลายอย่างมีความสุข ดังนั้น สถานภาพการสมรสจึงเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งที่ผู้สูงอายุใช้ในการตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม

(4) บุคคลที่ผู้สูงอายุอาศัยอยู่ด้วย

ครอบครัวทุกครอบครัวย่อมประกอบด้วยบุคคลหลาย ๆ รายที่อาศัยอยู่ร่วมกัน ครอบครัวนั้นประกอบด้วยพ่อ แม่ ลูก อาศัยอยู่ตามลำพัง หรืออาจรวมบุคคลอื่น ๆ อยู่ด้วยกัน อาจเป็นปู่ย่า ตายาย หรือญาติ ๆ ของฝ่ายชายหรือฝ่ายหญิงที่อยู่ร่วมในครอบครัว บุคคลในครอบครัวย่อมมีภาระหน้าที่ ความรับผิดชอบในบ้านซึ่งมีความแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับบทบาท และวัยของแต่ละคน การที่มีผู้สูงอายุอยู่ในครอบครัวต้องได้รับการดูแลเป็นพิเศษ และบุคคลในครอบครัวควรมีการดูแลเอาใจใส่ ให้ความช่วยเหลือ มีความรักใคร่ผูกพันให้การสนับสนุนผู้สูงอายุทำกิจกรรมด้านต่าง ๆ และให้ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่ผู้สูงอายุต้องการจากบุคคลในครอบครัว (บุษยมาศ สิริประมา 2539 : 58 - 62) หากผู้สูงอายุต้องการทำกิจกรรมด้านใดด้านหนึ่ง คนในครอบครัวต้องให้การช่วยเหลือและเป็นธุระจัดการให้ หรือช่วยสนับสนุนกิจกรรมของผู้สูงอายุทุกด้าน ตามที่ จารุพันธ์ สมบูรณ์สิทธิ์ (2535) ศึกษาพบว่า การทำกิจกรรมของผู้สูงอายุได้รับการสนับสนุนจากบุคคลที่พักอาศัยอยู่ด้วย ดังนั้น บุคคลที่ผู้สูงอายุอาศัยอยู่ด้วย มีส่วนในการทำให้ผู้สูงอายุได้ตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม

(5) ภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุ

การเปลี่ยนแปลงต่างๆทางร่างกายแต่ละคนจะเกิดขึ้นไม่เท่ากัน ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ การเปลี่ยนแปลงต่างๆ ในร่างกายของผู้สูงอายุเริ่มเปลี่ยนแปลงไปทางเสื่อม มักมีอุบัติการณ์ของโรคเรื้อรังเกิดขึ้น เช่น โรคหัวใจ โรคมะเร็ง โรคความดันโลหิตสูง เป็นต้น ผู้สูงอายุแต่ละคนเผชิญกับความเสื่อมที่เกิดขึ้นไม่เท่ากัน ส่งผลให้ภาวะสุขภาพแต่ละคนต่างกัน ย่อมมีผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมของผู้สูงอายุ ตามทฤษฎีการปรับตัวของรอย (Sister C. Roy, 1980) อังใน สุริย์ ชลเกตุ 2540 : 32 - 33) กล่าวว่า มนุษย์ประกอบด้วย ร่างกายและจิตใจซึ่ง

ทำงานประสานเป็นหน่วยเดียวกันเพื่อคงสภาวะสุขภาพที่ดี หากร่างกายเกิดเจ็บป่วยก็จะมีผลกระทบต่อจิตใจ และสังคม บุคคลที่สุขภาพไม่ดี มีโรคภัยไข้เจ็บ นอกจากจะทำให้ทุกข์ทรมานกับโรคภัยแล้ว ยังทำให้ไม่สามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้ตามปกติ คนส่วนใหญ่คิดว่าสุขภาพของผู้สูงอายุ จะมีความเสื่อมลงตามอายุ มีกำลังถดถอย เชื่องช้า เป็นผู้สมควรได้รับความช่วยเหลือและการศึกษาพบว่า ด้านสุขภาพเพศหญิงมีภาวะเจ็บป่วยสูงกว่าเพศชาย และเพศหญิงต้องการกระตุ้นให้มีการฟื้นฟูสุขภาพมากที่สุด แต่ที่จริงแล้ว สุขภาพอนามัยขึ้นอยู่กับพันธุกรรม และวิถีแห่งการดำเนินชีวิตแปรผันได้ คือ ถ้าบุคคลดูแลสุขภาพอนามัยชีวิตช่วงวัยเด็ก และวัยหนุ่มสาว ได้ดีเพียงใด ก็จะมีสุขภาพอนามัยดียิ่งขึ้นในช่วงวัยสูงอายุ จะมีภาวะสุขภาพดีพอที่จะดูแลตนเองได้ มีเพียงจำนวนน้อยเท่านั้นที่ต้องมีผู้คอยดูแลช่วยเหลือ หากมีภาวะสุขภาพดีมีความสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจทำให้เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมทุกด้านได้ ดังนั้น ภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุมีส่วนในการทำให้ผู้สูงอายุได้ตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม

(6) จำนวนบุตรของผู้สูงอายุ

ครอบครัวแต่ละครอบครัวจำนวนบุตรมีความสัมพันธ์กับความคาดหวังของบิดามารดาที่มีต่อบุตร ในครอบครัวคนไทยผู้สูงอายุส่วนใหญ่คาดหวังที่จะอาศัยอยู่กับบุตร และพึ่งพาบุตรในด้านต่าง ๆ (ญาณี นาคพงษ์ 2543 : 35) ความสัมพันธ์ในครอบครัวยังมีความสำคัญกับการดำเนินชีวิตในสังคมไทย ผู้สูงอายุยังเป็นที่ยอมรับนับถือจากบุตรหลานที่ยังมีชีวิตอยู่ และการที่มีบุตรหลายคนมีโอกาที่จะช่วยแบ่งเบาภาระกันได้ และยังเป็นเครือข่ายทางสังคมที่ให้ความช่วยเหลือด้านต่าง ๆ จำนวนบุตรอาจมีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ หากมีบุตรหลายคนช่วยกันแบ่งหน้าที่ ผลัดกันมาดูแลเอาใจใส่ เป็นธุระให้กับผู้สูงอายุ หรือช่วยส่งเสริม สนับสนุนให้ผู้สูงอายุได้เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมทุกด้าน ดังนั้น จำนวนบุตรของผู้สูงอายุอาจมีส่วนในการทำให้ผู้สูงอายุได้ตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม

(7) ระดับการศึกษาผู้สูงอายุ

การศึกษาของปัจเจกบุคคลช่วยพัฒนาความคิด ความรู้ความสามารถ เพื่อให้เข้าใจสังคมที่ตนเป็นสมาชิกอยู่สามารถปรับตัวเข้ากับสมาชิกอื่น ๆ ในสังคม และยังเป็นพื้นฐานของการประกอบอาชีพ และการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ จากการศึกษาของ สุพัตรา สุภาพ (2525 อ้างในปิยรัตน์ เมืองไทย 2541 : 68) พบว่า ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาสูง จะเข้าใจทุกสิ่งที่มากระทบได้มากกว่า ผู้สูงอายุที่มีการศึกษาน้อยกว่าและความแตกต่างทั้งด้านการรับรู้ การแก้ปัญหา การเข้าใจปัญหา พร้อมทั้งแนวทางในการหลีกเลี่ยงปัญหา และผู้ที่มีการศึกษาสูงกว่า ยังสามารถเพิ่มพูนรายได้มากกว่าผู้ที่มีระดับการศึกษาน้อยกว่า การศึกษาของ ญาณี นาคพงษ์ (2543 : 3) พบว่า ความแตกต่างระหว่างกลุ่มที่ได้รับการศึกษาสูงใช้เวลาว่างในการทำกิจกรรมด้าน

นันทนาการ ทำงานอดิเรก เล่นกีฬา เป็นสมาชิกชมรม ร่วมกิจกรรมทางการเมือง งานอาสาสมัคร หรืออ่านหนังสือ ส่วนกลุ่มที่มีการศึกษาต่ำจะใช้เวลาว่างในการดูโทรทัศน์ หรือ ไม่ทำอะไรเลย และระดับการศึกษายังมีความสัมพันธ์ กับปัญหาส่วนบุคคลด้วย คือ พวกที่มีระดับการศึกษาสูงจะมี ปัญหาส่วนตัวน้อยกว่า ผู้ที่มีระดับการศึกษาต่ำซึ่งมักจะมีปัญหาขาดเพื่อน รู้สึกว่าตนเองไม่เป็นที่ ต้องการของสังคม และเกิดความกลัวอาชญากรรม การมีเงินไม่เพียงพอ และสุขภาพไม่ดี ดังนั้น การศึกษาของผู้สูงอายุอาจมีส่วนในการทำให้ผู้สูงอายุได้ตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม

(8) การประกอบอาชีพของผู้สูงอายุ

จากการศึกษาของกรมประชาสงเคราะห์(ญาติ นาคพงษ์ 2543 : 35) พบว่า ประมาณร้อยละ 40 ของผู้สูงอายุยังทำงานอยู่ ผู้สูงอายุ ต้องประกอบอาชีพในปัจจุบันด้วยเหตุผลหลายประการ เช่น ปัญหาเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงค่าครองชีพสูงขึ้น ผู้สูงอายุ ยังต้องรับภาระในการเลี้ยงดูตนเอง และครอบครัว หรือไม่มีบุตรหลานอุปการะหรือไม่มีบ้านอยู่เลี้ยงตัวเอง ผู้สูงอายุที่ถูกสังคมกำหนดให้เกษียณอายุเมื่ออายุครบ 60 ปี ทำให้สูญเสียบทบาทการทำงาน มีเวลาว่างมากขึ้นจึงเปลี่ยนจุดสนใจไปยังสังคมใหม่ ดังเช่น พาลเมอร์ (Palmore 1972 อ้างใน ญาติ นาคพงษ์ 2543 : 36) กล่าวว่า “เมื่อบุคคลสูญเสียกิจกรรมทางสังคมไปอย่างหนึ่ง เขาจะเพิ่มกิจกรรมในเครือข่ายสังคมอื่นขึ้นมาแทน” อาจเข้าร่วมเป็นสมาชิกของชมรมหรือสมาคม หรือ ทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง หากทำกิจกรรมเกี่ยวกับงานที่ได้รับค่าตอบแทน (บรรลุ ศิริพานิช 2542 : 45 - 46) จะทำให้ผู้สูงอายุมีรายได้เพิ่มเติมจากรายได้ประจำซึ่งมีอยู่ไม่เพียงพอ ดังนั้น การประกอบอาชีพในปัจจุบันของผู้สูงอายุอาจมีส่วนในการทำให้ผู้สูงอายุได้ตัดสินใจ เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม

(9) รายได้ของผู้สูงอายุ

บุคคลที่นับได้ว่าเป็นผู้มีคุณภาพชีวิตที่ดี คือ บุคคลที่สามารถดำรงสถานภาพทางเศรษฐกิจให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม ค่านิยมของสังคม (พจนาศรีเจริญ 2544 : 60) ดังนั้น รายได้ จึงเป็นปัจจัยสำคัญปัจจัยหนึ่ง ที่ทำให้คนเราดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพที่ดี หรือไม่ ซึ่งสมัยก่อนผู้สูงอายุเป็นผู้เคยมีรายได้จากการทำงาน เมื่อไม่ได้ทำงาน หรือเกษียณแล้ว รายได้อาจน้อยลง ผู้สูงอายุที่มีงานอดิเรก และใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ก็ต้องอาศัยเงินเป็นปัจจัยที่ช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถทำกิจกรรมด้านต่าง ๆ ได้ตามต้องการของผู้สูงอายุ และ การศึกษาของ ญาติ นาคพงษ์ (2543 : 36) กล่าวถึง รายได้ว่า เป็นปัจจัยสำคัญต่อการดำรงชีวิตของบุคคล ที่จะสนองตอบความต้องการด้านต่างๆได้ ผู้สูงอายุที่มีรายได้มากกว่าย่อมมีโอกาสมากกว่าผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อยกว่า และมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมด้านต่างๆมากกว่าด้วย ดังนั้น รายได้ของผู้สูงอายุอาจเป็นปัจจัยอีกทางหนึ่งที่ทำให้ผู้สูงอายุตัดสินใจเข้าร่วมทำกิจกรรมทางสังคม

2) ปัจจัยด้านจิตลักษณะของผู้สูงอายุ

ปัจจัยด้านจิตลักษณะของผู้สูงอายุเป็นอีกส่วนหนึ่งที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ ปัจจัยด้านจิตลักษณะในที่นี้ประกอบด้วยทัศนคติต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม และการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมทางสังคม ที่ส่งผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

(1) ทัศนคติต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม

จากการศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์หลายพฤติกรรมมักพบว่า ทัศนคติของปัจเจกบุคคลที่มีต่อพฤติกรรม หรือสิ่งที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมมักจะมีความสัมพันธ์กับความมากน้อยของพฤติกรรมในด้านนั้น ในกรณีการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ ทัศนคติที่ดี หรือ ไม่ดีต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ น่าจะเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ส่งผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ

นักจิตวิทยาสังคมมีความเห็นว่า ทัศนคติต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดของปัจเจกบุคคลจะมีองค์ประกอบ 3 ประการ (ดวงเดือน พันธุมนาวิณ 2533 : 5 - 8) คือ

1. องค์ประกอบทางการรู้ (cognitive component)

ทัศนคติของบุคคลที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดประกอบด้วยความรู้ว่า สิ่งนั้นมีคุณมีโทษมากน้อยเพียงใด เป็นความรู้ หรือความเชื่อถือที่ใช้ประเมินค่าสิ่งนั้นๆ

2. องค์ประกอบทางความรู้สึก (affective component)

เป็นความรู้สึกชอบ หรือไม่ชอบ พอใจหรือไม่พอใจสิ่งนั้น ถือว่าเป็นส่วนสำคัญที่สุดของทัศนคติเกิดขึ้นโดยอัตโนมัติ

3. องค์ประกอบทางการพร้อมกระทำ (action tendency

component) เป็นความรู้สึกถึงความพร้อมที่จะกระทำการให้สอดคล้องกับความรู้สึกของตนต่อสิ่งนั้นด้วย

นอกจากนี้ทัศนคดียังมีลักษณะสำคัญๆ ดังนี้

1. ทัศนคติเกิดจากการเรียนรู้ หรือประสบการณ์ มิได้เป็นสิ่งที่ติดตัวมาแต่กำเนิด
2. ทัศนคติเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ ถ้าสภาพแวดล้อมและสถานการณ์เปลี่ยนแปลงไป
3. ทัศนคติเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมทั้งนอกและใน ทำให้บุคคลมีการยอมรับ หรือไม่ยอมรับ โดยสังเกตพฤติกรรม

4. ทักษะเป็นสิ่งซับซ้อนและผันแปร ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ ความรู้สึกความคิดเห็น อารมณ์ สิ่งแวดล้อม ฯลฯ
 5. ทักษะเปลี่ยนแปลงและสามารถถ่ายทอดไปสู่บุคคลอื่นได้โดยการคล้อยตาม
 6. ทิศทางและการปรับทักษะ ความเข้มข้นของทักษะมีตั้งแต่ความรู้สึกสุดปลายด้านใดด้านหนึ่ง ส่วนทิศทางมีทั้งสนับสนุนและต่อต้าน
 7. ทักษะอาจเกิดจากจิตสำนึกหรือจากจิตใต้สำนึกก็ได้
 8. ทักษะมีลักษณะคงทนถาวร เกิดจากความรู้สึกสะสมมานานพอสมควร ถึงแม้มีการเปลี่ยนแปลงได้ แต่ไม่ได้หมายความว่าเปลี่ยนแปลงในระยะชั่วครู่ชั่วยาม หรือในวันหนึ่ง
 9. บุคคลแต่ละบุคคลย่อมมีทักษะต่อบุคคล ในสถานการณ์สิ่งเดียวกันย่อมแตกต่างกันไป แล้วแต่ประสบการณ์ของบุคคลนั้น
- (2) การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการทำกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ จัดเป็นปัจจัยหนึ่งที่อาจส่งผลกระทบต่อพฤติกรรม การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ ผู้ที่ได้รับข้อมูลข่าวสารเพียงพอและชัดเจน จะส่งผลกระทบต่อความคิดเห็น และก่อให้เกิดพฤติกรรมที่ผู้รับข้อมูลจะตัดสินใจกระทำหรือไม่ การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลจะต้องเริ่มจากการได้รับรู้ที่เพียงพอที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทักษะ หรือทำที่ต่อเรื่องนั้น ๆ สื่อต่าง ๆ จะมีบทบาทสำคัญในการก่อให้เกิดความตระหนักรู้แก่ผู้รับสาร หรือก่อให้เกิดการเรียนรู้ ก่อนที่จะมีผลในส่วนของความชอบ และมีแนวโน้มที่จะเกิดพฤติกรรมในขั้นต่อไป ดังนั้น การส่งข้อมูลข่าวสารมีผลต่อความคิดเห็นของผู้รับสาร และแนวโน้มของการเกิดพฤติกรรม ตามมาภายหลัง การได้รับข้อมูลข่าวสารของผู้สูงอายุในด้านต่าง ๆ เช่น การให้คำแนะนำ การป้องกัน การรักษา และการดูแลตนเองในวัยผู้สูงอายุ รวมทั้ง ข่าวสารในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ เป็นกิจกรรมที่ผู้สูงอายุสมควรได้รับข่าวสารอย่างต่อเนื่อง เพื่อได้รับข้อมูลที่มีประโยชน์ในด้านต่าง ๆ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อตัวผู้สูงอายุสำหรับการตัดสินใจพิจารณา เลือกทำกิจกรรมทางสังคมที่ตนเองชอบ หรือมีความต้องการเข้าร่วมกิจกรรม หรือเป็นกิจกรรมที่ผู้สูงอายุเริ่มให้ความสนใจ และเพื่อให้ผู้สูงอายุได้มีโอกาสในการเตรียมตัว จัดแบ่งเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรมได้อย่างถูกต้องเหมาะสม การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ จึงเป็นแนวทางอย่างหนึ่ง ที่ทำให้ผู้สูงอายุได้ตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมด้านต่างๆ ตามความต้องการ

2.2.3 ปัจจัยด้านครอบครัวของผู้สูงอายุ

ครอบครัวแต่ละครอบครัวจะมีคุณลักษณะที่แตกต่างกันและส่งผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุในแต่ละครอบครัว จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า ปัจจัยด้านครอบครัวอาจมีผลโดยตรงต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ ได้แก่ สถานภาพในครอบครัวของผู้สูงอายุ ลักษณะหรือชนิดของครอบครัวของผู้สูงอายุ ขนาดของครอบครัว และความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวกับผู้สูงอายุ ซึ่งจะได้อธิบายรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. สถานภาพในครอบครัวของผู้สูงอายุ

ในทางสังคมวิทยาแนวคิดเกี่ยวกับสถานภาพ (status) และบทบาท (role) มีความสำคัญควบคู่กันเสมอ สถานภาพเป็นตำแหน่งที่ได้จากสมาชิกในกลุ่ม ส่วนบทบาท เป็นพฤติกรรมของผู้สูงอายุอยู่ในสถานภาพต่าง ๆ ตามที่คาดหวังว่าจะปฏิบัติอย่างไร เพื่อให้สมาชิกในสังคม มีการกระทำระหว่างกันทางสังคมได้ ผู้สูงอายุส่วนมากเป็นบุคคลที่เคยมีตำแหน่ง หรือสถานภาพของหัวหน้าครอบครัว หรือผู้นำของครอบครัวมาก่อน มีหน้าที่รับผิดชอบครอบครัวในทุกด้าน รวมถึงทำหน้าที่หารายได้มาจุนเจือหรือเลี้ยงดูบุคคลในครอบครัว เมื่อถึงวัยเกษียณ ผู้สูงอายุหลายคนอาจยังคงสถานภาพเป็นหัวหน้าครอบครัวอยู่เหมือนเดิม แต่หลายคนก็มีการเปลี่ยนแปลงสถานภาพไปจากเดิม มีสถานภาพใหม่เกิดขึ้นแทนที่ ในกรณีอยู่ในครอบครัวเดิม ผู้สูงอายุอาจมีสถานภาพเป็นสมาชิกคนหนึ่งของครอบครัว ที่ประกอบด้วยลูกหลานของตนเอง แต่บางคนอาจกลายเป็นผู้อยู่อาศัยในครอบครัวที่ไม่ใช่ลูกหลานของตนเองก็ได้ สถานภาพของผู้สูงอายุในครอบครัวที่แตกต่างกันเช่นนี้ อาจมีผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ โดยสถานภาพของผู้สูงอายุจะจำแนกเป็น 3 จำพวก คือ หัวหน้าครอบครัว(เหมือนเดิม) สมาชิกคนหนึ่งของครอบครัว และฐานะผู้อยู่อาศัยครอบครัวคนอื่น

2. ลักษณะครอบครัวของผู้สูงอายุ

ลักษณะของครอบครัวสามารถแบ่งตามโครงสร้างออกเป็น 2 ลักษณะใหญ่ ได้แก่

1. ครอบครัวเดี่ยว (nuclear family) หมายถึง ครอบครัวที่ประกอบด้วยชาย และหญิงอาศัยอยู่ร่วมกัน และอาจมีบุตรด้วยกันหรือมีบุตรจากการรับเลี้ยง ครอบครัวที่มีสมาชิกจึงประกอบด้วยสามี ภรรยา บุตร หรือบุตรที่ยอมรับตามกฎหมายเป็นบุตรบุญธรรมก็ได้ที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดที่สุด

2. ครอบครัวขยาย (extended family) หมายถึง ครอบครัวที่ประกอบด้วยสมาชิกอย่างน้อยสามรุ่นอายุรวมกัน ได้แก่ ปู่ย่า ตายาย บิดามารดา และลูก ๆ บางครอบครัวมีสมาชิกอื่นอยู่ด้วย ลุง ป้า น้าอา เป็นต้น

3. ขนาดของครอบครัวของผู้สูงอายุ

นอกจากลักษณะของครอบครัวของผู้สูงอายุที่ประกอบด้วยครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวขยายแล้ว ครอบครัวยังประกอบด้วยจำนวนสมาชิกในครอบครัว ซึ่งแต่ละครอบครัวมีจำนวนสมาชิกไม่เท่ากัน จากการกำหนดขนาดของครอบครัว โดยนับจำนวนสมาชิกที่อาศัยอยู่ในบ้านเดียวกัน งานวิจัยของ ศศิพัฒน์ ยอดเพชร (2547 : 3-4) จำแนกขนาดของครัวเรือนมี 4 ลักษณะ ได้แก่ ครัวเรือนขนาดใหญ่มีผู้อาศัยมากกว่า 5 คนขึ้นไป ครัวเรือนขนาดเล็กมีผู้อยู่อาศัยน้อยกว่า 4 คน ลงมา และผู้สูงอายุที่อยู่ตามลำพัง ผู้สูงอายุที่อาศัยกับผู้อื่นหรือสถาบันทางสังคมต่าง ๆ ทั้งของภาครัฐ และเอกชน ในการวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดขนาดของครอบครัวผู้สูงอายุ ดังนี้ จำนวนสมาชิกน้อยกว่า 4 คน คือ จำนวน 1-3 คนถือว่าเป็นครอบครัวขนาดเล็ก ถ้ามีจำนวนสมาชิก 4-5 คนถือว่าเป็นครอบครัวขนาดกลาง หากมีจำนวนสมาชิกมากกว่า 5 คนขึ้นไป ถือว่าเป็นครอบครัวขนาดใหญ่ ดังนั้น ขนาดของครอบครัวเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นคู่กับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างลักษณะของครอบครัว และขนาดของครัวเรือน จึงเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งให้ผู้สูงอายุใช้ในการตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมได้

4. ความสัมพันธ์กับคนในครอบครัว

ในที่นี้หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุกับสมาชิกคนอื่น ๆ ในครอบครัว ซึ่งได้แก่ คู่สมรส บุตร หลาน หรือญาติที่อาศัยอยู่ร่วมกัน สภาพความสัมพันธ์ที่สมาชิกในครอบครัวมีต่อผู้สูงอายุ เช่น การที่ผู้สูงอายุได้รับการดูแลเอาใจใส่จากบุตรหลาน ได้รับการยกย่อง ได้รับความสำคัญจากครอบครัว การที่อยู่ร่วมกันกับสมาชิกครอบครัวอย่างมีความสุข ไม่มีการทะเลาะเบาะแว้ง พรพจน์ กิ่งแก้ว (2538 อ้างใน ชลลดา ภัคดีประพทธิ 2541 : 42) สัมพันธภาพในครอบครัวเป็นสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกในครัวเรือนเดียวกัน มีองค์ประกอบดังนี้ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของครอบครัว มีการสื่อสารแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประสพการณ์ซึ่งกันและกัน มีการยอมรับซึ่งกันและกัน ไม่มีความขัดแย้งบาดหมางซึ่งกันและกัน มีการช่วยเหลือดูแลเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน หากมีองค์ประกอบครบ แสดงว่า ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุกับสมาชิกในครอบครัวเป็นไปในทางที่ดี

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านครอบครัว และปัจจัยด้านจิตลักษณะ ที่มีผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ ผู้วิจัยได้พบงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ ดังนี้

จุฑาทิพ อภิรมย์ (2537) ศึกษาเรื่อง ข้อเท็จจริง และทัศนคติการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อสังคมของผู้สูงอายุ ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนเทศบาลเมืองนครราชสีมา โดยศึกษาจากผู้สูงอายุในชุมชน 5 ชุมชน เทศบาลเมืองนครราชสีมาจำนวน 197 คนวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ค่าร้อยละ ค่าคะแนนเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 60 - 70 ปี จบการศึกษาระดับประถม และอาศัยอยู่กับบุตร ยังประกอบอาชีพมีรายได้ประมาณเดือนละ 1,500 - 3,500 บาท กลุ่มที่ไม่มีรายได้ได้จากบุตรหลาน ฐานะเศรษฐกิจระดับปานกลาง รับประทานอาหารครบ 3 มื้อ พฤติกรรมการรับฟังข่าวสารพบว่า ผู้สูงอายุเพศชายสนใจติดตามข่าวสารบ้านเมืองสูงกว่าเพศหญิง ด้านศาสนา ผู้สูงอายุทำบุญตักบาตร สวดมนต์บ่อยครั้ง ด้านการออกกำลังกายเพศชายออกกำลังกายมากกว่าเพศหญิง และมีสุขภาพแข็งแรง การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมในชุมชนตนเองเป็นส่วนใหญ่ทางด้านศาสนา มีทัศนคติต่อกิจกรรมทางสังคมในเชิงบวก ยินดีช่วยเหลือชุมชนสังคมหากมีโอกาส มีความภูมิใจในชีวิตว่ายังมีค่าต่อบุตรหลาน ครอบครัว สังคม และคนอื่น ๆ ในสังคม

ชนานุช อภิภัทรธำรง (2540) ศึกษาเรื่อง การจัดการศึกษาตามแนววิถีชีวิตของผู้สูงอายุ ในสถานสงเคราะห์คนชราบางแค จากผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราบางแค จำนวน 70 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าความแปรปรวน และค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน การแปลความหมายผลการวิเคราะห์ระดับประโยชน์ และระดับความต้องการ ใช้เกณฑ์การแปลความหมายที่พัฒนาแล้ว ตามแนวทางของ เบสท์ ผลการวิจัยพบว่า สถานสงเคราะห์จัดการศึกษาตามแนววิถีชีวิตของผู้สูงอายุ แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านสุขภาพ ด้านนันทนาการ ด้านสังคม และด้านเศรษฐกิจ ตามความพร้อมของเจ้าหน้าที่ โดยคำนึงถึงความสนใจ ความถนัด และความต้องการของผู้สูงอายุเป็นสำคัญ ผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราบางแค การทำกิจกรรมอยู่ในระดับค่อนข้างสูง และ เน้นกิจกรรมด้านสุขภาพเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมา ได้แก่ กิจกรรมด้านสังคม และกิจกรรมด้านนันทนาการ ตามลำดับ รูปแบบ และแนวทางที่ต้องการให้จัดทำ ได้แก่ กิจกรรมด้านสุขภาพควรจัดให้เหมาะกับสภาพร่างกายของผู้สูงอายุ กิจกรรมด้านสังคมควรจัดทั้งภายในและภายนอกสถานสงเคราะห์คนชราบางแค เช่น กิจกรรมทางศาสนา กิจกรรมบางอย่างต้องการความเป็นส่วนตัว เช่น การบริการให้คำปรึกษา ควรจัดเจ้าหน้าที่ไปพบผู้สูงอายุที่ที่พัก

กิจกรรมด้านนันทนาการควรจัดทั้งภายใน และ ภายนอกสถานสงเคราะห์คนชราบางแค เช่น ดนตรีไทย นาฏศิลป์ไทย และทัศนศึกษานอกสถานที่ สื่อที่ใช้ในการจัดควรมีความทันสมัย เช่น โทรทัศน์ วีดิทัศน์ การจัดกิจกรรมควรจัดวันจันทร์ถึงวันศุกร์ และเวลาที่เหมาะสม ในการจัดกิจกรรมให้กับผู้สูงอายุ ได้แก่ เวลา 07.00 - 11.00 น. และได้พบว่า ผู้สูงอายุบางคนยังมีความรู้ความสามารถอยู่จึงควรนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์

สุรีย์ ชลเขต (2540) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี จากผู้สูงอายุในอำเภอบ้านโป่ง จำนวน 385 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าสถิติพื้นฐาน การหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ผลการวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 60 - 95 ปี อายุเฉลี่ย 70 ปี นับถือศาสนาพุทธ มีสุขภาพปานกลาง ปัจจุบันไม่ได้ประกอบอาชีพ แต่มีรายได้จากบุตรหลาน ส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา 4 อาศัยในบ้านของตนเอง มีบทบาทเป็นหัวหน้าครอบครัว อยู่ร่วมกับสมาชิกในครอบครัวจำนวน 1 - 5 คน อยู่กับคู่สมรสและบุตรหลาน มีหน้าที่ทำงานบ้านเล็กน้อยๆ ผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์กับคนในครอบครัวเป็นอย่างดีทุกด้าน ระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมพบว่า ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อชุมชน การเข้าร่วมกิจกรรมทางการศึกษา การเข้าร่วมกิจกรรมทางนันทนาการอยู่ในระดับน้อย ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุพบว่า เพศมีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อชุมชน ระดับการศึกษาที่มีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อชุมชน กิจกรรมทางการศึกษาและการเข้าร่วมกิจกรรมทางนันทนาการ ความสัมพันธ์กับคนในครอบครัวมีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อชุมชน กิจกรรมทางการศึกษาและการเข้าร่วมกิจกรรมทางนันทนาการ

ฉันทพร สุรมินิจกุล (2544) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมในการจัดบริการสำหรับผู้สูงอายุของศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุ กรมประชาสงเคราะห์ กรุงเทพมหานคร โดยศึกษากลุ่มตัวอย่าง 3 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมในศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง 8 คน ศูนย์บริการผู้สูงอายุบางแค 8 คน ศูนย์ผู้สูงอายุบ้านทิพย์สุนันท์ 8 คน กลุ่มเจ้าหน้าที่ของศูนย์ดังกล่าว แห่งละ 3 คน รวม 9 คน กับกลุ่มครอบครัว ญาติ และเพื่อนบ้านในพื้นที่ศูนย์ฯ แห่งละ 5 คน รวม 15 คน ผลการศึกษาวิจัย พบว่า การจัดบริการสำหรับผู้สูงอายุของศูนย์บริการทางสังคมของผู้สูงอายุ เป็นการจัดบริการให้ผู้สูงอายุที่อยู่กับครอบครัวมาใช้บริการ โดยเป็นศูนย์กลางให้ผู้สูงอายุมารับปะสังสรรค์ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประสพการณ์ และทำกิจกรรมร่วมกัน โดยมีบริการด้านสุขภาพอนามัย กายภาพบำบัด อาชีวะบำบัด สังคมสงเคราะห์ สันทนาการ กีฬา และด้านศาสนา การมารับบริการผู้สูงอายุไม่ได้รับการสนับสนุนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัด

เท่าที่ควร แต่ขึ้นอยู่กับความสนใจ ความพึงพอใจ และความต้องการของผู้สูงอายุเอง และการมีส่วนร่วมในลักษณะกลุ่มหรือโครงการ ผู้สูงอายุส่วนน้อยที่มีส่วนร่วม แม้ว่าศูนย์ฯ จะกระตุ้นและสนับสนุนการมีส่วนร่วม แต่ก็ยังไม่พอ เพราะผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยังไม่มีศักยภาพเพียงพอในการมีส่วนร่วมในลักษณะดังกล่าว

ยาจินต์ สินสุภา (2544) ศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นของผู้สูงอายุต่อการจัดกิจกรรมของวัดเพื่อสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ ในเขตกรุงเทพมหานคร จากผู้สูงอายุ จำนวน 200 คน จากวัด 4 วัด ๆ ละ 50 คน ประกอบด้วย วัดบวรนิเวศวิหาร วัดราชาธิวาส วัดมหาธาตุ-ยุวราชรังสฤษฎิ์ และวัดปากน้ำภาษีเจริญ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ค่าร้อยละ ค่าคะแนนเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และหาค่าความแตกต่างของความคิดเห็นโดยการคำนวณหาค่าตามสูตร one way ANOVA ผลการวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 70 – 74 ปี มีสถานภาพสมรส ยังอยู่กับคู่สมรสและบุตร การศึกษาจบระดับประถม ไม่มีงานทำ แต่มีรายได้จากบุตร ธิดา มีสุขภาพแข็งแรง รองลงมา มีโรคประจำตัว ส่วนใหญ่เดินมาวัดด้วยตัวเอง กิจกรรมที่ผู้สูงอายุชอบให้จัดมากที่สุด ได้แก่ กิจกรรมการอบรมสั่งสอนหลักธรรม กิจกรรมจัดบริการทางสังคมมีระดับค่าเฉลี่ยเท่ากัน 3 ด้านคือ การให้บริการฟรีด้านอาหารกลางวัน เครื่องดื่มและน้ำดื่ม กิจกรรมฟังธรรมะช่วยลดความวิตกกังวลและผ่อนคลายความตึงเครียดให้ผู้สูงอายุเป็นอย่างดี การเดินจงกรมไม่เหมาะสมกับสภาพร่างกายของผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุมีความคิดเห็นแตกต่างกัน ด้านการบริการเกี่ยวกับสุขภาพอนามัย และด้านการทำกายบริหารหรือโยคะ ปัญหาและอุปสรรคของการเข้าถึงกิจกรรมของวัดพบว่า กิจกรรมการสวดมนต์ให้พระเหมาะกับผู้สูงอายุมากกว่า ส่วนใหญ่ผู้สูงอายุมีความสะดวกในการเดินทางมาร่วมกิจกรรมของวัด กิจกรรมที่ปฏิบัติยาก ได้แก่ กิจกรรมการนั่งสมาธิ และการเดินจงกรม

สรिता มังคโลปกรณ์ (2544) ศึกษาเรื่อง สัมพันธภาพระหว่างครอบครัวและผู้สูงอายุ กรณีศึกษาหมู่บ้านนครหลวง ซอยเชื้อเพลิง (อมร) ถนนนางลิ้นจี่ เขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร จากประชากรที่มีผู้สูงอายุอยู่ในครอบครัว 60 ครอบครัว จำนวน 286 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ค่าร้อยละ ค่าคะแนนเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการศึกษา วิจัย พบว่า สัมพันธภาพระหว่างครอบครัวและผู้สูงอายุมีความผูกพันกัน สมาชิกให้ความเคารพนับถือ เอาใจใส่ พบปะพูดคุยรับฟังปัญหาของผู้สูงอายุ พร้อมกับดูแลช่วยเหลือกิจกรรมต่าง ๆ ที่ผู้สูงอายุต้องการ และเห็นความสำคัญของผู้สูงอายุ ความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลทั่วไปกับ สัมพันธภาพระหว่างครอบครัวและผู้สูงอายุ พบว่า ลักษณะความสัมพันธ์ทางเครือญาติ ได้แก่ บุตรหลาน ญาติ และผู้ร่วมอาศัย มีความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวและผู้สูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญที่ 0.05 สัมพันธภาพระหว่างครอบครัวและผู้สูงอายุกับผู้อาศัยมีความสัมพันธ์กัน

พิชญกานต์ สกฤพานิช (2545) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยทางสังคมของครอบครัวที่มีผลต่อการปฏิบัติพัฒนกิจของครอบครัว ผู้สูงอายุหญิงในเขตชนบท อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นครอบครัวผู้สูงอายุในเขตชนบท อำเภอเมืองจังหวัดขอนแก่น จำนวน 270 ครอบครัว วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน หาความสัมพันธ์โดยใช้สถิติไคสแควร์ สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน และถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน ผลการวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม ก่อให้เกิดปัญหาด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิต และด้านเศรษฐกิจ การปฏิบัติพัฒนกิจของครอบครัวผู้สูงอายุหญิง เพื่อตอบสนองปัญหา และความต้องการของผู้สูงอายุอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งปัจจัยพฤติกรรมสุขภาพของครอบครัว ความเชื่อค่านิยมในการอุปถัมภ์เลี้ยงดูผู้สูงอายุ เศรษฐกิจครอบครัว และการอพยพแรงงานในครอบครัว มีผลต่อการปฏิบัติพัฒนกิจของครอบครัวผู้สูงอายุหญิง

นันทิญา อังกินันท์ (2546) ศึกษาเรื่อง คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร โดยศึกษากลุ่มตัวอย่างจากผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุ เขตบางกอกน้อย 6 ชมรม ที่ขึ้นทะเบียนกับสมาคมสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย จำนวน 242 คน การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และหาค่าสัมประสิทธิ์แบบเพียร์สัน t -test ผลการวิจัยพบว่า ด้านสังคมมีคุณภาพชีวิตภาพรวมในระดับสูง กิจกรรมหรือบริการที่ได้รับอยู่ในสภาพสมบูรณ์ ด้านเศรษฐกิจ พบว่า คุณภาพชีวิตอยู่ในระดับปานกลาง กิจกรรมหรือบริการได้รับอยู่ในสภาพพอเพียง ด้านศาสนาพบว่า คุณภาพชีวิตอยู่ในระดับสูง กิจกรรมหรือบริการได้รับอยู่ในสภาพสูง ด้านสาธารณสุข พบว่า คุณภาพชีวิตอยู่ในระดับสูง กิจกรรมหรือบริการได้รับอยู่ในสภาพสมบูรณ์ ด้านสันตนาการ พบว่า คุณภาพชีวิตอยู่ในระดับสูง กิจกรรมหรือบริการได้รับอยู่ในสภาพสมบูรณ์

จันทา มหามงคล (2547) ศึกษาเรื่อง การทำกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุในอำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี โดยศึกษากลุ่มตัวอย่างจากผู้สูงอายุในอำเภอท่ามะกา จำนวน 380 คน จากการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่า t -test การทดสอบความแปรปรวนทางเดียว (one way ANOVA) และถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน พบว่า การทำกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุอยู่ในระดับปานกลาง ด้านรายได้และการพักอาศัยมีการทำกิจกรรมที่แตกต่างกัน ความภาคภูมิใจในตนเอง ความผูกพันต่อชุมชน และการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัว มีความสัมพันธ์ทางเชิงบวกกับการทำกิจกรรมทางสังคม

พรรณธิดา บุญพิทักษ์ (2548) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาเครือข่ายกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ ในสังกัดสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทยฯ โดยศึกษากลุ่มตัวอย่างจาก สมาชิกชมรมผู้สูงอายุ 30 ชมรม จำนวน 286 ราย วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่า t -test และ F -test ในระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 พบว่า ประชากรกลุ่มตัวอย่าง เป็นเพศชายและเพศหญิงในจำนวนที่เท่ากัน มีอายุระหว่าง 60 - 64 ปี ส่วนใหญ่สมรสแล้ว มีการศึกษาระดับประถมศึกษา รายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 10,000 บาท เป็นสมาชิกของชมรมผู้สูงอายุ ในช่วงเวลา 1-5 ปี กิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุจัดให้กับสมาชิกเรียงตาม ลำดับ คือ กิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นด้านการเผยแพร่ข่าวสารมากที่สุด รองลงมาคือ การจัดกิจกรรมด้านสุขภาพ ด้านศาสนาและวัฒนธรรม ด้านการพัฒนาสังคม ด้านนันทนาการ และด้านทัศนศึกษานอกสถานที่ ด้านความสนใจและความถนัดตามลำดับ ส่วนลักษณะทางเครือข่ายของชมรมผู้สูงอายุนั้นมีลักษณะเครือข่ายของการติดต่อกับองค์กรภายนอกมากที่สุด รองลงมาเป็นการติดต่อกับชมรมผู้สูงอายุอื่นๆ ภายในจังหวัด ส่วนภายในเครือข่ายภายในเป็นการติดต่อกับเพื่อนสมาชิกในชมรมเดียวกัน สมาชิกชมรมมีทัศนคติต่อการพัฒนาเครือข่ายกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุในระดับมากต่อการประสานงาน มีความเห็นว่าการแบ่งหน้าที่ในการทำงานด้านเครือข่ายร่วมกัน ในด้านบริหารนั้นสมควรมีการพัฒนาและปรับปรุงในการทำงานร่วมกัน ส่วนด้านกิจกรรมนั้นควรมีการจัดกิจกรรมร่วมกันในกลุ่มชมรมผู้สูงอายุ

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการเข้าสู่สังคมของผู้สูงอายุมีสาเหตุมาจากปัจจัยหลาย ๆ ด้าน ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านจิตลักษณะ และปัจจัยด้านครอบครัว โดยนำไปสู่การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุในเขตคูสิต กรุงเทพมหานคร ตามที่ปรากฏในกรอบแนวคิดการศึกษา

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงสำรวจตัดขวาง (Cross-sectional survey research) เพื่อให้ได้ทราบ ระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ และศึกษาความสัมพันธ์ของ ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านครอบครัว ปัจจัยด้านจิตลักษณะที่มีต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม ของผู้สูงอายุเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาตามขั้นตอนดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้วิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรในการวิจัย

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ เป็นผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร และลงทะเบียนเข้ารับบริการ ในศูนย์บริการสาธารณสุขของกรุงเทพมหานคร เขตดุสิตจำนวน 2 ศูนย์ รวม 2,670 คน โดยจำแนกเป็น ศูนย์บริการสาธารณสุข 6 ซึ่งประกอบด้วยชุมชนสโมสรวัฒนธรรมหญิง ชุมชนซอยโชดา ชุมชนท่าหน้าสามเสน ชุมชนสวนอ้อย ชุมชนหลังบ้านมนังคศิลาและชุมชนสุขโขทัย 9 รวมจำนวน 1,110 คน ศูนย์สาธารณสุข 38 ประกอบด้วย ชุมชนวัดประจักษ์ศิลปาคม 1-3 ชุมชน วัดบางกระบือ 14 ชุมชนมิตรอนันต์ ชุมชนวัดสวัสดีวารีสีมาราม และชุมชนซอยระนองกลาง จำนวน 1,560 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยทำการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีคำนวณด้วยสูตร ทาโร ยามาเน (Taro Yamane อ้างใน ยุทธ ไกยวรรณ 2545 : 107)

$$\text{สูตร } n = \frac{N}{1 + N e^2}$$

เมื่อ n แทน ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N แทนขนาดของประชากร

e แทนความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ศึกษาทั้งหมดมี 2,670 คน และยอมให้เกิดความคลาดเคลื่อนของการสุ่มร้อยละ 0.05 ขนาดของกลุ่มตัวอย่างใช้คำนวณดังนี้

$$\text{เมื่อ } N = 2,670 \text{ คน และ } e = 0.05$$

$$n = \frac{2,670}{1 + 2,670 \times (0.05)^2}$$

$$= 347.8$$

การจัดเก็บข้อมูลผู้วิจัย ปรับขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเท่ากับ 350 คน

1.3 วิธีการสุ่มตัวอย่าง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบมีระบบ (systematic sampling) โดยเก็บข้อมูลจากผู้สูงอายุจากชุมชนทุกชุมชนที่อยู่ในความรับผิดชอบของพื้นที่ศูนย์บริการสาธารณสุข 6 และศูนย์สาธารณสุข 38 ตามสัดส่วนของผู้สูงอายุที่ลงทะเบียนในแต่ละชุมชน ดังข้อมูลในตารางที่ 3.1 และขั้นตอนในการสุ่มตัวอย่างมี ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขอรายชื่อผู้สูงอายุทุกคนที่ขึ้นทะเบียนกับศูนย์สาธารณสุข 2 ศูนย์ มาจัดทำกรอบการสุ่มตัวอย่าง (sampling frame) จำแนกตามชุมชนทั้ง 11 ชุมชน

ขั้นที่ 2 สุ่มเลือกตัวอย่าง 1 คน จากทุก ๆ 8 คน จากกรอบการสุ่มตัวอย่างของชุมชนทั้ง 11 ชุมชน ทำให้ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 350 คน

ตารางที่ 3.1 ผลการสุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุ

ศูนย์สาธารณสุข 6	ผู้สูงอายุลงทะเบียน/คน	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง/คน
1. ชุมชนสโมสรวัฒนธรรมหญิง	261	34
2. ชุมชนซอยโชคดา	80	10
3. ชุมชนสวนอ้อย	189	25
4. ชุมชนทำน้าสามเสน	169	22
5. ชุมชนซอยสุโขทัย 9	147	19
6. ชุมชนหลังบ้านมนังคศิลา	264	35
รวม	1,110	145

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

ศูนย์สาธารณสุข 38	ผู้สูงอายุลงทะเบียน/คน	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง/คน
1. ชุมชนวัดสวัสดิ์วารีสีมาราม	120	16
2. ชุมชนวัดประหาระปือธรรม 1-3	660	87
3. ชุมชนวัดบางกระบือ 14	600	79
4. ชุมชนมิตรอนันต์	95	12
5. ชมรมผู้สูงอายุชุมชนซอยระนองกลาง	85	11
รวม	1,560	205
รวม 2 ศูนย์สาธารณสุข	2,670	350

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสัมภาษณ์แบบโครงสร้าง (Structure Interview) โดยโครงสร้างเนื้อหาจากการศึกษาเอกสาร ข้อมูลงานวิจัยและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ และกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ เนื้อหาในแบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สอบถามข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้สูงอายุ ประกอบด้วย คำถาม จำนวน 17 ข้อ ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพการสมรส บุคคลที่อาศัยอยู่ด้วย ภาวะสุขภาพ จำนวนบุตร การศึกษา การประกอบอาชีพ รายได้ สถานภาพของครอบครัว ลักษณะของครอบครัว และขนาดของครอบครัว ลักษณะคำถามเป็นแบบปลายเปิดและปลายปิด ตามความเหมาะสม

ตอนที่ 2 แบบวัดความสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุกับบุคคลในครอบครัวมีจำนวน 15 ข้อ คำตอบแบ่งเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ คือ มีพฤติกรรมระดับมากที่สุด ระดับมาก ระดับปานกลาง ระดับน้อย หรือ ไม่ได้มีพฤติกรรม และมีเกณฑ์ให้คะแนนดังนี้

เชิงบวก (Positive) ให้คะแนน

มากที่สุด	ให้	5	คะแนน
มาก	ให้	4	คะแนน
ปานกลาง	ให้	3	คะแนน
น้อย	ให้	2	คะแนน
ไม่เคย	ให้	1	คะแนน

ข้อความในเชิงลบ (Negative) ให้คะแนน

มากที่สุด	ให้	1	คะแนน
มาก	ให้	2	คะแนน
ปานกลาง	ให้	3	คะแนน
น้อย	ให้	4	คะแนน
ไม่เคย	ให้	5	คะแนน

การแปลความหมายความสัมพันธ์ ระหว่างผู้สูงอายุกับบุคคลในครอบครัว ใช้วิธีการรวมค่าคะแนนดิบในแบบวัดทั้ง 15 ข้อ แล้วนำมาแบ่งระดับตามเกณฑ์ ดังนี้

ค่าต่ำสุด - ค่าสูงสุด	15 - 75
ค่าเฉลี่ย / ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	53.56 / 9.29
การจัดกลุ่ม	

คะแนน	ระดับความสัมพันธ์
15.0 – 37.5	ต่ำ
37.6 – 52.5	ปานกลาง
52.6 – 75.0	สูง

ตอนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับปัจจัยด้านจิตลักษณะของผู้สูงอายุ จำนวน 22 ข้อ ได้แก่ทัศนคติต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม (ข้อที่ 1- 10) และการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมทางสังคม (ข้อที่ 11-22) โดยใช้มาตรวัดแบบประเมินค่า (Rating Scale) ในการวัดระดับความคิดเห็นและการได้รับข่าวสารแบ่งเป็น 5 ระดับ คือ

มากที่สุด	ให้	5	คะแนน
มาก	ให้	4	คะแนน
ปานกลาง	ให้	3	คะแนน
น้อย	ให้	2	คะแนน
ไม่เคย	ให้	1	คะแนน

การแปลค่าความหมาย ทัศนคติต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมผู้สูงอายุ ใช้วิธีการรวมคะแนนดิบในแบบวัดทั้ง 10 ข้อ แล้วนำมาแบ่งระดับตามเกณฑ์ ดังนี้

ค่าต่ำสุด - ค่าสูงสุด	10 - 50
ค่าเฉลี่ย / ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	35.36 / 8.31

การจัดกลุ่ม

คะแนน	ระดับความสัมพันธ์
10.0 – 25.0	ต่ำ
25.1 – 35.0	ปานกลาง
35.1 – 50.0	สูง

การแปลความหมายการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ ใช้วิธีการรวมคะแนนดิบในแบบวัดทั้ง 10 ข้อ แล้วนำมาแบ่งระดับตามเกณฑ์ ดังนี้

ค่าต่ำสุด - ค่าสูงสุด	12 - 60
ค่าเฉลี่ย / ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	34.86 / 8.57

การจัดกลุ่ม

คะแนน	ระดับความสัมพันธ์
12.0 – 30.0	ต่ำ
30.1 – 42.0	ปานกลาง
42.1 – 60.0	สูง

ตอนที่ 4 คำถามเกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุประกอบด้วยจำนวน 36 ข้อ ได้แก่ ข้อที่ 1-10 เกี่ยวกับกิจกรรมนันทนาการ ข้อที่ 11 - 18 เกี่ยวกับกิจกรรมทางศาสนา ข้อที่ 19 - 28 เกี่ยวกับกิจกรรมทางการศึกษา ข้อที่ 29 - 36 เกี่ยวกับกิจกรรมเพื่อชุมชน ซึ่งคำตอบของคำถามในตอนที่ 4 ใช้มาตรวัดแบบประเมินค่า (Rating Scale) ในการวัดระดับการทำกิจกรรมแบ่งเป็น 5 ระดับ คือ

มากที่สุด	ให้	5	คะแนน
มาก	ให้	4	คะแนน
ปานกลาง	ให้	3	คะแนน
น้อย	ให้	2	คะแนน
ไม่เคย	ให้	1	คะแนน

การแปลความหมายของการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ ทั้งรายด้านและภาพรวม เนื่องจากผู้วิจัยต้องการเปรียบเทียบระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม แต่ละด้านของผู้สูงอายุ ซึ่งมีจำนวนข้อคำถามในการวัดไม่เท่ากัน ดังนั้น ในการแปลความหมาย ผู้วิจัยจึงใช้วิธีการรวมค่าคะแนนในแต่ละด้านและภาพรวม แล้วหารด้วยจำนวนข้อคำถาม ทำให้ค่าคะแนนอยู่ในระหว่าง 1 – 5 คะแนน แล้วนำมาจัดกลุ่มตามเกณฑ์ ดังนี้

คะแนน	ระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม
1.00 – 2.50	ต่ำ
2.51 – 3.50	ปานกลาง
3.51 – 5.00	สูง

2.2 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.2.1 การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา และความเป็นปรนัย (content validity and objectivity)

(1) ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์เนื้อหา ข้อมูลเกี่ยวกับผู้สูงอายุ กิจกรรมทางสังคม และปัจจัยด้านต่างๆ เกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ เพื่อกำหนดขอบเขตเนื้อหา ของเครื่องมือในการทำแบบสัมภาษณ์

(2) ผู้วิจัยศึกษาหลักเกณฑ์ วิธีการสร้างแบบสัมภาษณ์ โดยให้คำถามอยู่ในขอบเขตของเนื้อหาที่กำหนด เรียงลำดับความต่อเนื่องของเนื้อหา

2.2.2 การทดสอบความยากง่าย การทดสอบอำนาจจำแนก และการทดสอบความเที่ยง

(1) ผู้วิจัยนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ ขอให้ข้อคิดเห็นแล้ว ผู้วิจัยได้ปรับปรุงแก้ไขและนำแบบสอบถามนั้น ไปใช้กับผู้สูงอายุในชุมชนเขตคูสิต กรุงเทพมหานคร โดยเลือกกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน

(2) ผู้วิจัยนำผลข้อมูลมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นหรือคุณภาพของแบบสัมภาษณ์รายข้อทั้งชุด การวิเคราะห์หาความเที่ยงตรง ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) (ยูทช ไกยวรรณ 2545: 174) โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach) ได้ค่า α ของแบบวัดตัวแปรต่างๆ ดังตารางที่ 3.2

$$\text{สูตร} \quad \alpha = \frac{K}{k-1} \left[1 - \frac{\sum_{i=1}^n s_i^2}{s^2_t} \right]$$

α = ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา หรือค่าความเชื่อมั่น
 K = จำนวนข้อของเครื่องมือวัด
 $\sum_{i=1}^n s_i^2$ = ผลรวมของความแปรปรวนของแต่ละข้อ
 s^2_t = ค่าความแปรปรวนของคะแนนรวม

ตารางที่ 3.2 ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น (α) ของแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการวิจัย

แบบวัดตัวแปร	จำนวนข้อคำถาม	ค่า α
แบบวัดปัจจัยด้านครอบครัว		
- ความสัมพันธ์กับบุคคลในครอบครัว	15	0.8793
แบบวัดด้านจิตลักษณะ		
- ทศนคติเกี่ยวกับกิจกรรมทางสังคม	10	0.8825
- การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมทางสังคม	12	0.8051
แบบวัดระดับการเข้าร่วมกิจกรรม		
- กิจกรรมนันทนาการ	10	0.7846
- กิจกรรมทางศาสนา	8	0.8215
- กิจกรรมทางการศึกษา	10	0.6296
- กิจกรรมเพื่อชุมชน	8	0.7392

จากตารางที่ 3.2 พบว่า เมื่อนำแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ มาหาค่าจําแนกรายข้อ ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.50 ขึ้นไป(ยูทธ ไกยวรรณ 2545: 174) และเมื่อนำแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ ไปหาค่าความเชื่อมั่น โดยหาค่าสัมประสิทธิ์ แอลฟาของครอนบร็ค (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่น ดังตารางที่ 3.2 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่เหมาะสมมีความน่าเชื่อถือในการใช้งาน แล้วนำแบบสัมภาษณ์มาปรับปรุงให้เหมาะสม ถูกต้องและสะดวกแก่การนำไปใช้นำไปใช้จริง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 นำเครื่องมือทดสอบมาปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ แก้ไขจัดทำฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้เก็บข้อมูลกับประชากรกลุ่มตัวอย่าง (ผู้สูงอายุเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร)

3.2 นำหนังสือจากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราชมาขออนุญาตเก็บข้อมูล และทำการ วิจัยที่สำนักผู้อำนวยการสำนักอนามัย ณ ศาลว่าการกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่าง เป็นผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป และเป็นผู้สูงอายุที่มีรายชื่อในทะเบียนของศูนย์สาธารณสุขในเขตดุสิต ประกอบด้วย 1) ศูนย์สาธารณสุข 6 2) ศูนย์สาธารณสุข 38 รวมจำนวน 350 คน เมื่อได้รับอนุญาตแล้ว จึงเข้าไปทำการเก็บข้อมูล

กับกลุ่มตัวอย่างตามเป้าหมายที่กำหนด

3.3 นำแบบสัมภาษณ์ ไปดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง โดยเข้าไปในชุมชนกลุ่มตัวอย่าง โดยมีนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงมาช่วยในการแจกแบบสัมภาษณ์ และก่อนเข้าทำการสัมภาษณ์ในชุมชนได้ชี้แจง อธิบายทำความเข้าใจเกี่ยวกับแบบสัมภาษณ์ ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้และผู้วิจัยร่วมเข้าไปในชุมชนด้วย

3.4 เมื่อเข้าไปในชุมชนได้พบผู้นำชุมชน และผู้นำศูนย์ผู้สูงอายุที่มีอยู่ในชุมชนกลุ่มตัวอย่าง (โดยขอรายชื่อผู้นำจากเจ้าหน้าที่เขตคูสิตและเจ้าหน้าที่ศูนย์สาธารณสุข 6 และศูนย์สาธารณสุข 38) พาเข้าไปทำความรู้จักกับกลุ่มผู้สูงอายุ และได้นำรายชื่อที่คัดเลือกแล้ว จากการสุ่มตัวอย่างขั้นต้นมาแล้ว

3.5 ระยะเวลาในการดำเนินการ รวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างเริ่มประมาณ เดือนพฤษภาคม 2548 – เดือนกรกฎาคม 2548 ใช้เวลาประมาณ 3 เดือน ในการเก็บข้อมูลพบอุปสรรค ผู้วิจัยชี้แจงข้อมูลในการสัมภาษณ์ โดยมีผู้นำชุมชนและผู้นำกลุ่มผู้สูงอายุให้ความช่วยเหลือ

3.6 เมื่อเก็บข้อมูลตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดแล้ว นำแบบสัมภาษณ์ที่ได้มาทำการตรวจสอบความสมบูรณ์ให้เรียบร้อย แล้วนำข้อมูลที่ได้มาเปลี่ยนเป็นรหัสตัวเลขแต่ละชุด และนำไปวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อวิเคราะห์และคำนวณหาค่าสถิติ การประมวลผลการวิเคราะห์โดยใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคม โปรแกรม SPSS (Statistical Package for the Social Science) และในการทดสอบสมมติฐานครั้งนี้ ยอมรับความมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

4. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ประมวลผลและวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ เพื่อการวิจัยทางสังคม โปรแกรม SPSS for Windows (Statistical Package for the Social Science) ดังนี้

4.1 การแจกแจงความถี่ และการหาค่าร้อยละ (Percentage) เพื่อจัดลำดับ และอธิบายข้อมูล ได้แก่

ตอนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพการสมรส บุคคลที่อาศัยอยู่ด้วย ภาวะสุขภาพ จำนวนบุตร การศึกษา การประกอบอาชีพ รายได้ และปัจจัยด้านครอบครัว ได้แก่ สถานภาพของผู้สูงอายุในครอบครัว ลักษณะของครอบครัว และขนาดของ

ครอบครัวผู้สูงอายุ โดยแสดงจำนวน การแจกแจงความถี่ และค่าร้อยละ นำเสนอในรูปตาราง ประกอบความเรียง

4.2 การหาค่าร้อยละ (Percentage) และค่ามัธยฐานเลขคณิต ค่าเฉลี่ย (Mean, \bar{x}) ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่อหาค่าการกระจายน้ำหนักของคำตอบของแบบสอบถาม เพื่อจัดกลุ่มแต่ละระดับ และอธิบายข้อมูล ได้แก่

ตอนที่ 2 แบบวัดปัจจัยด้านครอบครัว ได้แก่ ความสัมพันธ์กับบุคคลในครอบครัวผู้สูงอายุ

ตอนที่ 3 แบบวัดปัจจัยด้านจิตลักษณะ ได้แก่ ด้านทัศนคติต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ และด้านการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ

ตอนที่ 4 แบบวัดระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ กิจกรรมทางสังคมทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ กิจกรรมด้านนันทนาการ กิจกรรมด้านศาสนา กิจกรรมด้านการศึกษา และกิจกรรมเพื่อชุมชน

4.3 การหาค่าสถิติการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (Analysis of Variance : ANOVA) เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ กิจกรรมทางสังคมทั้ง 4 ด้าน

4.4 การหาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านครอบครัว และปัจจัยด้านจิตลักษณะ กับกิจกรรมทางสังคมทั้ง 4 ด้าน โดยใช้สถิติการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ไค-สแควร์ (Chi-Squares : X^2) และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Correlation)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ เพื่อศึกษาระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุในเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านครอบครัว และปัจจัยด้านจิตลักษณะ ที่มีต่อระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ ในการศึกษาร่วมครั้งนี้ได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ลักษณะทางประชากรของกลุ่มตัวอย่าง เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพการสมรส บุคคลที่อาศัยอยู่ด้วย ภาวะสุขภาพ จำนวนบุตร การศึกษา การประกอบอาชีพ และรายได้

ตอนที่ 2 ลักษณะปัจจัยด้านครอบครัวและด้านจิตลักษณะของผู้สูงอายุ เป็นการวิเคราะห์ปัจจัยด้านครอบครัวของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ สถานภาพทางครอบครัวของผู้สูงอายุ ลักษณะของครอบครัว ขนาดของครอบครัว และ ความสัมพันธ์กับบุคคลในครอบครัวของผู้สูงอายุ ส่วนด้านจิตลักษณะ ได้แก่ ทัศนคติต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม และการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุกลุ่มตัวอย่าง

ตอนที่ 3 การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ เป็นการวิเคราะห์ระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุกลุ่มตัวอย่างในแต่ละด้าน ได้แก่ กิจกรรมด้านนันทนาการ กิจกรรมด้านศาสนา กิจกรรมด้านการศึกษา และกิจกรรมด้านเพื่อชุมชน

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐานการวิจัย

1. ลักษณะทางประชากรของกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยนำข้อมูลลักษณะทางประชากรของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา จำนวน 350 คน มาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรม SPSS (Statistical Package for the Social Science) หาค่าร้อยละ (Percentage) ซึ่งประกอบด้วยข้อมูลส่วนตัวของผู้สูงอายุ ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพการสมรส บุคคลที่อาศัยอยู่ด้วย ภาวะสุขภาพ จำนวนบุตร การศึกษา การประกอบอาชีพ และรายได้ นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามตารางที่ 4.1 ดังนี้

ตารางที่ 4.1 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามลักษณะทางประชากร

ลักษณะทางประชากร	จำนวน/คน	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	103	29.4
หญิง	247	70.6
2. อายุ		
60-64 ปี	87	24.9
65-69 ปี	117	33.4
70-74 ปี	87	24.9
75-79 ปี	37	10.6
80 ปีขึ้นไป	22	6.2
3. สถานภาพการสมรส		
โสด	31	8.9
สมรส	159	45.4
หย่า	15	4.3
หม้าย	145	41.4
4. จำนวนบุตร		
ไม่มีบุตร	44	12.6
1-3 คน	165	47.1
4-6 คน	110	31.4
7-9 คน	29	8.3
10 คน	2	0.6
รวม	305	100.0

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ลักษณะทางประชากร	จำนวน/คน	ร้อยละ
5. ระดับการศึกษา		
ไม่ได้เรียนหนังสือ	55	15.7
ประถมศึกษา (ป.1-6)	207	59.1
มัธยมศึกษา (ม.1-6)	59	16.9
อนุปริญญา-ปริญญาตรี-สูงกว่าปริญญาตรี	29	8.3
6. รายได้		
ไม่มีรายได้	16	4.6
ต่ำกว่า 3,000 บาท	197	56.3
3,001-10,000 บาท	96	27.4
10,001-20,000 บาทขึ้นไป	41	11.7
7. แหล่งที่มาของรายได้		
การประกอบอาชีพ	69	19.7
ลูก-หลาน	214	61.1
บำเหน็จ-บำนาญ	37	10.6
เงินสงเคราะห์-เบี้ยยังชีพ	30	8.6
8. การประกอบอาชีพในปัจจุบัน		
ไม่ประกอบอาชีพ	252	72.0
ค้าขาย	51	14.6
รับจ้าง	23	6.6
รับราชการ	4	1.1
อาชีพอิสระ	20	5.7
รวม	350	100.0

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ลักษณะทางประชากร	จำนวน/คน	ร้อยละ
9. ภาวะสุขภาพ		
ไม่มีภาวะเจ็บป่วย	86	24.6
โรคเบาหวาน	43	12.3
ความดันโลหิตสูง	69	19.7
ไขมันในเส้นเลือด	27	7.7
โรคแทรกซ้อนต่าง ๆ	125	35.7
10. บุคคลที่อาศัยอยู่ด้วย		
อยู่คนเดียว	22	6.3
คู่สมรส	139	39.7
ลูก-หลาน	164	46.9
ญาติ	25	7.1
รวม	350	100.0

จากตารางที่ 4.1 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีลักษณะข้อมูลทั่วไปดังนี้

1. เพศ ผู้สูงอายุกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงจากจำนวนกลุ่มตัวอย่าง 350 คน จำแนกเป็นเพศหญิงจำนวน 247 คน คิดเป็นร้อยละ 70.6 ส่วนที่เหลือเป็น เพศชายจำนวน 103 คน คิดเป็นร้อยละ 29.4

2. อายุ ผู้สูงอายุกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 65 - 69 ปี จำนวน 117 คน คิดเป็นร้อยละ 33.4 รองลงมา มีอายุในช่วง 70 - 74 ปี จำนวน 87 คน คิดเป็นร้อยละ 24.9 มีช่วงอายุ 60 - 64 ปี จำนวน 87 คน คิดเป็นร้อยละ 24.9 ช่วงอายุ 75 - 79 ปี จำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 10.6 และมีช่วงอายุ 80 ปีขึ้นไป จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 6.2

3. สถานภาพการสมรส ผู้สูงอายุกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีสถานภาพการสมรส จำแนกเป็น อยู่กับคู่สมรสจำนวน 159 คน คิดเป็นร้อยละ 45.4 รองลงมาเป็นหม้าย จำนวน 145 คน คิดเป็นร้อยละ 41.4 มีสถานภาพเป็นโสด จำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 8.9 และมีสถานภาพหย่า จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 4.3

4. จำนวนบุตร ผู้สูงอายุกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีบุตร 1 - 3 คน จำนวน 165 คน คิดเป็นร้อยละ 47.1 รองลงมา มีบุตร 4 - 6 คน จำนวน 110 คน คิดเป็นร้อยละ 31.4 ไม่มีบุตรจำนวน 44 คน คิดเป็นร้อยละ 12.6 มีบุตรจำนวน 7 - 9 คน จำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 8.3 และมีบุตรจำนวน 10 คน จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 0.6

5. ระดับการศึกษา ผู้สูงอายุกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่ ระดับการศึกษาประถมศึกษา (ป.1 - 6) จำนวน 207 คน คิดเป็นร้อยละ 59.1 รองลงมา มีระดับการศึกษาชั้นมัธยมศึกษา(ม.1 - 6) จำนวน 59 คน คิดเป็นร้อยละ 16.9 ถัดมาไม่ได้เรียนหนังสือ จำนวน 55 คน คิดเป็นร้อยละ 15.7 การศึกษาระดับอนุปริญญา - สูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 8.3

6. รายได้ ผู้สูงอายุกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่มีรายได้ต่ำกว่า 3,000 บาทจำนวน 197 คน คิดเป็นร้อยละ 56.3 รองลงมา มีรายได้ 3,001 - 10,000 บาท จำนวน 96 คน คิดเป็นร้อยละ 27.4 ถัดมามีรายได้ 10,001 - 20,000 บาท ขึ้นไป จำนวน 41 คน คิดเป็นร้อยละ 11.7 ผู้สูงอายุไม่มีรายได้ จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 4.6

7. แหล่งที่มาของรายได้ ผู้สูงอายุกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่มีรายได้จากลูก - หลาน จำนวน 214 คน คิดเป็นร้อยละ 61.1 รองลงมา มีรายได้จากการประกอบอาชีพ จำนวน 69 คน คิดเป็นร้อยละ 19.7 ถัดมามีรายได้จากบำเหน็จ - บำนาญ จำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 10.6 และมีรายได้จากเงินสงเคราะห์ - เบี้ยยังชีพ จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 8.6

8. การประกอบอาชีพ ผู้สูงอายุตัวอย่าง ส่วนใหญ่ไม่ได้ประกอบอาชีพ จำนวน 252 คน คิดเป็นร้อยละ 72.0 ถัดมามีอาชีพค้าขาย จำนวน 51 คน คิดเป็นร้อยละ 14.6 ถัดมามีอาชีพรับจ้าง จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 6.6 มีอาชีพอิสระ จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 5.7 และรับราชการจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 1.1

9. ภาวะสุขภาพ ผู้สูงอายุกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่มีปัญหาสุขภาพที่มีโรคแทรกซ้อน จำนวน 125 คน คิดเป็นร้อยละ 35.7 รองลงมา ไม่มีภาวะเจ็บป่วย จำนวน 86 คน คิดเป็นร้อยละ 24.6 ถัดมาเป็นความดันโลหิตสูงจำนวน 69 คน คิดเป็นร้อยละ 19.7 เป็นโรคเบาหวาน จำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 12.3 และมีไขมันในเส้นเลือดจำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 7.7

10. บุคคลที่อาศัยอยู่ด้วย ผู้สูงอายุกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับลูกหลาน จำนวน 164 คน คิดเป็นร้อยละ 46.9 รองลงมาอยู่กับคู่สมรสจำนวน 139 คน คิดเป็นร้อยละ 39.7 ถัดมาอยู่กับญาติจำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 7.1 และอยู่คนเดียว จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 6.4

2. ปัจจัยที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเข้าร่วมกิจกรรมของผู้สูงอายุ

2.1 ปัจจัยด้านครอบครัวของผู้สูงอายุ หมายถึง คุณลักษณะของครอบครัวที่ผู้สูงอายุอาศัยอยู่ด้วยกันในปัจจุบัน ในที่นี้ประกอบด้วย 4 ตัวแปร จำแนกเป็นลักษณะทางกายภาพ 3 ตัวแปร คือ สถานภาพของผู้สูงอายุในครอบครัว ลักษณะของครอบครัว และขนาดของครอบครัว และความสัมพันธ์กับบุคคลในครอบครัว 1 ตัวแปร คือ ระดับความสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุกับสมาชิกในครอบครัว ซึ่งจะนำเสนอผลแต่ละด้านต่อไปนี้

2.1.1 ลักษณะทางกายภาพของครอบครัว

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลลักษณะทางกายภาพของครอบครัวได้ผลปรากฏดังตารางที่ 4.2

ตารางที่ 4.2 จำนวนและร้อยละของผู้สูงอายุจำแนกตามลักษณะทางกายภาพของครอบครัวที่ผู้สูงอายุอาศัยอยู่ด้วย

ลักษณะทางประชากร	จำนวน/คน	ร้อยละ
1. สถานภาพของผู้สูงอายุในครอบครัว		
หัวหน้าครอบครัว	176	50.3
สมาชิกในครอบครัว	138	39.4
ผู้อาศัย	36	10.3
2. ลักษณะของครอบครัว		
ครอบครัวเดี่ยว	237	67.7
ครอบครัวขยาย	113	32.3
3. ขนาดของครอบครัว		
ขนาดเล็ก (1-3 คน)	129	36.8
ขนาดกลาง (4-5 คน)	107	30.6
ขนาดใหญ่ (มากกว่า 5 คนขึ้นไป)	114	32.6
รวม	350	100.0

จากตารางที่ 4.2 พบว่า กลุ่มตัวอย่างจำแนกลักษณะทางกายภาพของครอบครัวดังนี้

1. สถานภาพของผู้สูงอายุในครอบครัว ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ในปัจจุบันยังคงมีสถานภาพเป็นหัวหน้าครอบครัวจำนวน 176 คน คิดเป็นร้อยละ 50.3 รองลงมาเป็นสมาชิกในครอบครัวของลูกหลาน จำนวน 138 คน คิดเป็นร้อยละ 39.4 และเป็นผู้อาศัยในครอบครัวคนอื่นจำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 10.3
2. ลักษณะของครอบครัว ผู้สูงอายุส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในครอบครัวที่เป็นครอบครัวเดี่ยว จำนวน 237 คน คิดเป็นร้อยละ 67.7 และเป็นครอบครัวขยายจำนวน 113 คน คิดเป็นร้อยละ 32.33
3. ขนาดของครอบครัว ครอบครัวที่ผู้สูงอายุอาศัยอยู่ด้วยในปัจจุบัน ส่วนใหญ่เป็นครอบครัวขนาดเล็ก (1-3 คน) จำนวน 129 คน คิดเป็นร้อยละ 36.8 รองลงมาเป็นครอบครัวขนาดใหญ่ (มากกว่า 5 คนขึ้นไป) จำนวน 114 คน คิดเป็นร้อยละ 32.6 และเป็นครอบครัวขนาดกลาง (4 - 5 คน) จำนวน 107 คน คิดเป็นร้อยละ 30.6

2.1.2 ความสัมพันธ์กับบุคคลในครอบครัว

ความสัมพันธ์กับบุคคลในครอบครัว ในการวิจัยครั้งนี้ หมายถึง ระดับความสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุกับสมาชิกในครอบครัว ซึ่งผู้วิจัยทำการวัดโดยแบบวัดประมาณรวมค่า จำนวน 15 ข้อ โดยแต่ละข้อมี 5 ตัวเลือก ตั้งแต่ความสัมพันธ์ระดับมากที่สุด จนถึงไม่เคยมีความสัมพันธ์ พิสัยของคะแนนอยู่ระหว่าง 15 ถึง 75 คะแนน ผู้ที่ได้รับคะแนนสูงกว่าแสดงว่าระดับความสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุกับสมาชิกครอบครัวมีมากกว่า ครอบครัวของผู้ที่ได้รับคะแนนน้อยกว่า ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ผู้สูงอายุกลุ่มตัวอย่างมีค่าคะแนนความสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุกับสมาชิกในครอบครัวต่ำสุด 15 คะแนน จากคะแนนสูงสุด 75 คะแนน โดยมีค่าเฉลี่ยของระดับความสัมพันธ์เท่ากับ 53.56 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 9.29 คะแนน ดังข้อมูลในตารางที่ 4.3 ตารางที่ 4.3 จำนวนและร้อยละของผู้สูงอายุ จำแนกตามระดับความสัมพันธ์กับบุคคลในครอบครัว

ระดับความสัมพันธ์ในครอบครัว	จำนวน(คน)	ร้อยละ	\bar{x}	S.D
สูง	207	59.1		
ปานกลาง	122	34.9		
ต่ำ	21	6.0		
รวม	350	100.0	53.56	9.29

จากตารางที่ 4.3 พบว่า โดยรวมเมื่อวัดระดับความสัมพันธ์กับบุคคลในครอบครัวของผู้สูงอายุแล้วปรากฏว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูงจำนวน 207 คน คิดเป็นร้อยละ 59.1 รองลงมาที่มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลางจำนวน 122 คน คิดเป็นร้อยละ 34.9 และมีความสัมพันธ์ในระดับต่ำจำนวน 21 คนคิดเป็นร้อยละ 6.0 โดยค่าเฉลี่ยของความสัมพันธ์กับคนในครอบครัวมีคะแนนอยู่ในระดับ 53.56 จากคะแนนเต็ม 75 คะแนน ซึ่งอยู่ในคะแนนระดับสูง และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ในระดับ 9.29 คะแนน

2.2 ปัจจัยด้านจิตลักษณะของผู้สูงอายุ

ปัจจัยด้านจิตลักษณะของผู้สูงอายุ ประกอบด้วย 2 ตัวแปร ได้แก่ ทศนคติต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม กับตัวแปรการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ ซึ่งผู้วิจัยทำการวัดด้วยแบบวัดประมาณค่าจำนวน 10 ข้อและ 12 ข้อตามลำดับแต่ละข้อมี 5 ตัวเลือก

2.2.1 ทศนคติต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ผู้สูงอายุมีคะแนนทศนคติต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมอยู่ระหว่าง 10 ถึง 52 คะแนน โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 35.36 และ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 8.31 ผู้วิจัยได้นำผล การวัดทศนคติต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม มาจำแนกกลุ่มตามระดับโดยวิธีอิงกลุ่มตั้งที่อธิบายไว้ในบทที่ 3 ซึ่งสามารถแบ่งกลุ่มระดับตัวแปรตามคะแนนดังนี้

คะแนน 35.1- 50.0 มีทศนคติที่ดีต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมในระดับสูง

คะแนน 25.1- 35.0 มีทศนคติที่ดีต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมในระดับปานกลาง

คะแนน 10.0- 25.0 มีทศนคติที่ดีต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมในระดับต่ำหรือมีทศนคติที่ไม่ดี

ผลการจำแนกกลุ่มตามเกณฑ์เหล่านี้ ปรากฏดังข้อมูลในตารางที่ 4.4 ตารางที่ 4.4 จำนวนและร้อยละของผู้สูงอายุ จำแนกตามระดับทศนคติต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ

ทศนคติที่ดีต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม	จำนวน(คน)	ร้อยละ	\bar{x}	S.D
สูง	207	59.2		
ปานกลาง	103	29.4		
ต่ำ	40	11.4		
รวม	350	100.0	35.36	8.31

จากข้อมูลในตารางที่ 4.4 จะเห็นว่า โดยรวมผู้สูงอายุที่ทำการศึกษามีทัศนคติที่ดีต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมในระดับสูง โดยค่าเฉลี่ย 35.36 คะแนนและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ระดับ 8.31 คะแนน เมื่อจำแนกกลุ่มตามระดับของทัศนคติที่ดีต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมพบว่า ผู้สูงอายुर้อยละ 59.2 หรือจำนวน 207 คน จัดอยู่ในกลุ่มผู้ที่มีทัศนคติที่ดีต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมระดับสูง รองลงมาเป็นผู้ที่มีทัศนคติที่ดีต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมระดับปานกลางร้อยละ 29.4 ของผู้สูงอายุที่ทำการศึกษา ส่วนที่เหลืออีกร้อยละ 11.4 เป็นผู้ที่มีทัศนคติที่ดีต่อเรื่องนี้ในระดับต่ำ

2.2.2 การรับรู้ข่าวสารการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม

ระดับการรับรู้ข่าวสารการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ พบว่า มีคะแนนอยู่ระหว่าง 12 ถึง 60 คะแนน โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 34.86 และ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 8.57 คะแนน ผู้วิจัยได้นำผลการวัดการรับรู้ข่าวสารการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม มาจำแนกกลุ่มตามระดับโดยวิธีอิงกลุ่ม ซึ่งสามารถแบ่งกลุ่มระดับตัวแปรตาม คะแนน ดังนี้

คะแนน 42.1 - 60.0 มีการรับรู้ข่าวสารการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมในระดับสูง

คะแนน 30.1 - 42.0 มีการรับรู้ข่าวสารการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมในระดับปานกลาง

คะแนน 12.0 - 30.0 มีการรับรู้ข่าวสารการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมในระดับต่ำ

ผลการจำแนกกลุ่มตามเกณฑ์เหล่านี้ ปรากฏดังข้อมูลในตารางที่ 4.5 ตารางที่ 4.5 จำนวนและร้อยละของผู้สูงอายุ จำแนกตาม ระดับการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ

การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมทางสังคม	จำนวน(คน)	ร้อยละ	\bar{x}	S.D
ระดับมาก	62	17.7		
ระดับปานกลาง	193	55.2		
ระดับน้อย	95	27.1		
รวม	350	100.0	34.86	8.57

จากตารางที่ 4.5 พบว่า โดยรวมผู้สูงอายุมีระดับการรับรู้ข่าวสารการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมในระดับปานกลาง โดยมีคะแนนเฉลี่ย (\bar{x}) ของการรับรู้ข่าวสารเท่ากับ 34.86 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ระดับ 8.57 คะแนน เมื่อจำแนกเป็นกลุ่มตามระดับของการรับรู้ข่าวสาร

ที่เกี่ยวกับกิจกรรมทางสังคม พบว่า ผู้สูงอายุที่มีระดับการรับรู้ข่าวสารที่เกี่ยวกับกิจกรรมทางสังคมในระดับปานกลางมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 55.2 ของผู้สูงอายุทั้งหมด หรือ จำนวน 193 คน รองลงมาคือ จำนวนของผู้สูงอายุที่มีระดับการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมทางสังคมในระดับน้อย มีทั้งสิ้น 95 คนหรือร้อยละ 27.1 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ส่วนผู้สูงอายุที่รับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมทางสังคมระดับมากมีเพียง ร้อยละ 17.7 เท่านั้น

3. การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ

การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุในงานวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม 4 ด้าน ได้แก่ กิจกรรมทางสังคมด้านนันทนาการ กิจกรรมทางสังคมด้านศาสนา กิจกรรมทางสังคมด้านการศึกษา และกิจกรรมทางสังคมเพื่อชุมชน ผู้วิจัยทำการวัดโดยใช้มาตรวัดประมาณค่า จำนวน 36 ข้อ โดยแบ่งแต่ละด้านดังนี้ กิจกรรมทางสังคมด้านนันทนาการจำนวน 10 ข้อ กิจกรรมทางสังคมด้านศาสนาจำนวน 8 ข้อ กิจกรรมทางสังคมด้านการศึกษาจำนวน 10 ข้อ และกิจกรรมทางสังคมด้านกิจกรรมเพื่อชุมชนจำนวน 8 ข้อ แต่ละข้อมี 5 ตัวเลือกตั้งแต่ การเข้าร่วมกิจกรรม “เป็นประจำ” “บ่อยมาก” “ปานกลาง” “นานๆครั้ง” ถึง “ไม่เคย” เข้าร่วมกิจกรรม

การแปลผลข้อมูลนอกจากจะได้นำเสนอข้อมูล ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพฤติกรรม การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุในภาพรวมแต่ละด้านแล้ว ผู้วิจัยยังต้องการเปรียบเทียบให้เห็นความแตกต่าง ในระดับของการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมในแต่ละด้านของผู้สูงอายุว่า มีความแตกต่างกันด้วยหรือไม่ แต่เนื่องจากข้อมูลพฤติกรรม การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุแต่ละด้านได้มาจากจำนวนข้อคำถามที่แตกต่างกัน ไม่สามารถนำผลมาเปรียบเทียบกันได้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงแก้ไขปัญหา โดยการปรับค่าคะแนนแต่ละด้านให้มาอยู่บนฐานเดียวกัน โดยใช้จำนวนข้อคำถามของแต่ละด้าน มาหารค่าคะแนนของผู้สูงอายุแต่ละราย แล้วนำมาจำแนกระดับตามเกณฑ์ ดังนี้

คะแนน	ระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม
1.00 – 2.50	ต่ำ
2.51 – 3.50	ปานกลาง
3.51 – 5.00	สูง

3.1 การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมด้านนันทนาการ

กิจกรรมด้านนันทนาการ เป็นกิจกรรมที่เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลินแก่ตนเองในยามว่าง ซึ่งเป็นไปตามความสมัครใจ เต็มใจ พึงพอใจ และมีความสุข เช่น การออกกำลังกายหรือเล่นกีฬา พักผ่อนไปเที่ยวไปร่วมงานรื่นเริงต่างๆ เล่นดนตรี การเล่น ความบันเทิงต่างๆ การทำงานอดิเรกที่ชอบ เป็นต้นกิจกรรมนี้ไม่รวมการพนัน ในการประเมินระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมด้านนันทนาการของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 350 คน โดยการเก็บข้อมูลใช้คำถามจำนวน 10 ข้อ แล้วนำผลคะแนนมาจำแนกค่าคะแนนออกเป็น 3 กลุ่ม แบ่งเป็น 3 ระดับตามเกณฑ์ที่กำหนด ปรากฏว่าได้ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังตารางที่ 4.6

ตารางที่ 4.6 จำนวนและร้อยละของผู้สูงอายุ และค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของพฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมด้านนันทนาการ

ระดับการเข้าร่วมกิจกรรมด้านนันทนาการ	จำนวน	ร้อยละ	ค่า \bar{x}	S.D
สูง	38	10.9		
ปานกลาง	157	44.9		
ต่ำ	155	44.2		
รวม	350	100.0	2.32	0.616

จากตารางที่ 4.6 พบว่า โดยรวมผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมทางด้านนันทนาการมีระดับของการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมในระดับต่ำ โดยมีคะแนนเฉลี่ย (\bar{x}) เท่ากับ 2.32 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.616 เมื่อจำแนกเป็นกลุ่มตามระดับของการเข้าร่วมกิจกรรมทางด้านนันทนาการ พบว่า ผู้สูงอายุที่มีระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางด้านนันทนาการ ในระดับปานกลางมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 44.9 ของผู้สูงอายุทั้งหมด หรือ จำนวน 157 คน รองลงมาคือ จำนวนของผู้สูงอายุที่มีระดับ การเข้าร่วมกิจกรรมทางด้านนันทนาการในระดับต่ำมีทั้งสิ้น 155 คนหรือ ร้อยละ 44.2 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ส่วนผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมทางด้านนันทนาการระดับสูงมีเพียง ร้อยละ 10.9 เท่านั้น

3.2 การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมด้านศาสนา

กิจกรรมด้านศาสนา เป็นกิจกรรม เกี่ยวกับประเพณีพิธีกรรมทางศาสนา เช่น การไปวัด การปฏิบัติธรรม การเข้าร่วมงานพิธีกรรมต่างๆทางศาสนาและช่วยเหลืองานที่เกี่ยวกับศาสนาของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 350 คนโดยการเก็บข้อมูลใช้คำถามจำนวน 8 ข้อ แล้วนำผลคะแนนมาจำแนกค่าคะแนนออกเป็น 3 กลุ่มแบ่งเป็น 3 ระดับตามเกณฑ์ที่กำหนด ปรากฏว่า ได้ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังตารางที่ 4.7

ผลการวิเคราะห์การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของกลุ่มตัวอย่าง ในกิจกรรมด้านศาสนา ดังตารางที่ 4.7

ตารางที่ 4.7 จำนวนและร้อยละของผู้สูงอายุ และค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของพฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมด้านศาสนา

ระดับการเข้าร่วมกิจกรรมด้านศาสนา	จำนวน	ร้อยละ	ค่า \bar{x}	S.D
สูง	86	24.6		
ปานกลาง	147	42.0		
ต่ำ	117	33.4		
รวม	350	100.0	3.01	0.653

จากตารางที่ 4.7 พบว่า โดยรวมผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมทางด้านศาสนามีระดับของการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมในระดับปานกลาง โดยมีคะแนนเฉลี่ย (\bar{x}) เท่ากับ 3.01 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.653 เมื่อจำแนกเป็นกลุ่มตามระดับของการเข้าร่วมกิจกรรมทางด้านศาสนา พบว่า ผู้สูงอายุที่มีระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางด้านศาสนา ในระดับปานกลางมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 42.0 ของผู้สูงอายุทั้งหมด หรือ จำนวน 147 คน รองลงมาคือ จำนวนของผู้สูงอายุที่มีระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางด้านนันทนาการในระดับต่ำมีทั้งสิ้น 117 คน หรือ ร้อยละ 33.4 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ส่วนผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมทางด้านศาสนาระดับสูงมีเพียงร้อยละ 24.6 เท่านั้น

3.3 ระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมด้านการศึกษา

กิจกรรมทางการศึกษา เป็นกิจกรรมเกี่ยวกับการไปเป็นวิทยากรช่วยสอน หนังสือให้ความรู้ผู้อื่น หรือศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมให้ตนเอง และเข้าอบรมวิชาชีพระยะสั้น ๆ เก็บข้อมูลใช้คำถามจำนวน 10 ข้อแล้วนำผลคะแนนมาจำแนกค่าคะแนนออกเป็น 3 กลุ่มแบ่งเป็น 3 ระดับตามเกณฑ์ที่กำหนด ปรากฏว่าได้ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังตารางที่ 4.8

ตารางที่ 4.8 จำนวนและร้อยละของผู้สูงอายุ และค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของ พฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมด้านการศึกษา

ระดับการเข้าร่วมกิจกรรมด้านการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ	ค่า \bar{x}	S.D
สูง	11	3.1		
ปานกลาง	64	18.3		
ต่ำ	275	78.6		
รวม	350	100.0	1.97	0.587

จากตารางที่ 4.8 พบว่า โดยรวมผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมทางด้านการศึกษามีระดับของการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมในระดับต่ำ โดยมีคะแนนเฉลี่ย (\bar{x}) เท่ากับ 1.97 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.587 เมื่อจำแนกเป็นกลุ่มตามระดับของการเข้าร่วมกิจกรรมทางด้านการศึกษา พบว่า ผู้สูงอายุที่มีระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางด้านการศึกษา ในระดับต่ำมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 78.6 ของผู้สูงอายุทั้งหมด หรือ จำนวน 275 คน รองลงมาคือ จำนวนของผู้สูงอายุที่มีระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางด้านการศึกษาในระดับปานกลางมีทั้งสิ้น 64 คน หรือร้อยละ 18.3 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ส่วนผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมทางด้านการศึกษาระดับสูงมีเพียง ร้อยละ 3.1 เท่านั้น

3.4 ระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมด้านเพื่อชุมชน

กิจกรรมเพื่อชุมชน เป็นกิจกรรมเกี่ยวกับการที่ให้ความช่วยเหลือชุมชนและท้องถิ่นที่อาศัยอยู่ ช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสหรือสถานสงเคราะห์ต่าง ๆ ช่วยเหลือ รมรงค์เกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ เช่น ด้านความสะอาด ด้านการเมือง หรือด้านสุขภาพ เก็บข้อมูลใช้คำถามจำนวน 8 ข้อ แล้วนำผลคะแนนมาจำแนกค่าคะแนนออกเป็น 3 กลุ่มได้ผลการวิเคราะห์การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของกลุ่มตัวอย่าง ในกิจกรรมด้านเพื่อชุมชน ปรากฏดังตารางที่ 4.9

ตารางที่ 4.9 จำนวนและร้อยละของผู้สูงอายุ และค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน พฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมด้านเพื่อชุมชน

ระดับการเข้าร่วมกิจกรรมด้านเพื่อชุมชน	จำนวน	ร้อยละ	ค่า \bar{x}	S.D
สูง	50	14.3		
ปานกลาง	147	42.0		
ต่ำ	153	43.7		
รวม	350	100.0	2.61	0.709

จากตารางที่ 4.9 พบว่า โดยรวมผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อชุมชนมีระดับของการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมในระดับปานกลาง โดยมีคะแนนเฉลี่ย (\bar{x}) เท่ากับ 2.61 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.709 เมื่อจำแนกเป็นกลุ่มตามระดับของการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อชุมชน พบว่า ผู้สูงอายุที่มีระดับการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อชุมชน ในระดับต่ำมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 43.7 ของผู้สูงอายุทั้งหมด หรือ จำนวน 153 คน รองลงมาคือ จำนวนของผู้สูงอายุที่มีระดับปานกลาง เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อชุมชนมีทั้งสิ้น 147 คน หรือร้อยละ 42.0 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ส่วนผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อชุมชนระดับสูงมีเพียง ร้อยละ 14.3 เท่านั้น

3.5 การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมในภาพรวม

3.5.1 ระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมในภาพรวมของผู้สูงอายุ

ในที่นี้หมายถึง การรวมคะแนนระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านนันทนาการ ศาสนา การศึกษาและด้านชุมชนเข้าด้วยกัน แล้วนำมาจำแนกเป็น 3 กลุ่มเหมือนแต่ละด้าน

ผลการวิเคราะห์การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมโดยรวมของผู้สูงอายุกลุ่มตัวอย่าง ปรากฏดังข้อมูลในตารางที่ 4.10

ตารางที่ 4.10 จำนวนและร้อยละของผู้สูงอายุ และค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของ พฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมโดยรวมของผู้สูงอายุ

ระดับกิจกรรมทางสังคมโดยรวม	จำนวน	ร้อยละ	ค่า \bar{x}	S.D
สูง	124	35.4		
ปานกลาง	99	28.3		
ต่ำ	127	36.3		
รวม	350	100.0	2.59	0.585

จากตารางที่ 4.10 โดยรวมผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมโดยรวมมีระดับของการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมในระดับปานกลาง โดยมีคะแนนเฉลี่ย (\bar{x}) เท่ากับ 2.59 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.585 เมื่อจำแนกเป็นกลุ่มตามระดับของการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อ ชุมชน พบว่า ผู้สูงอายุที่มีระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมโดยรวมในระดับต่ำมากที่สุด คิดเป็น ร้อยละ 36.3 ของผู้สูงอายุทั้งหมด หรือ จำนวน 127 คน รองลงมาคือ จำนวนของผู้สูงอายุที่มี ระดับสูงเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมโดยรวมมีทั้งสิ้น 124 คน หรือร้อยละ 35.4 ของกลุ่มตัวอย่าง ทั้งหมด ส่วนผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมโดยรวมระดับปานกลางมีเพียง ร้อยละ 28.3 เท่านั้น

3.5.2 การเปรียบเทียบการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมแต่ละด้าน

เพื่อให้เห็นภาพการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุมีความชัดเจน ยิ่งขึ้น ผู้วิจัย จึงทำการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุทั้ง 4 ด้าน โดยใช้วิธีวิเคราะห์ด้วย สถิติการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว(Analysis of Variance : One- way ANOVA) ประกอบกับการทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยรายคู่ผลการวิเคราะห์ปรากฏ ดังข้อมูลในตารางที่ 4.11

ตารางที่ 4.11 ค่าเฉลี่ยและ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และคู่ที่แตกต่างระดับพฤติกรรมกรเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมทั้ง 4 ด้าน

กิจกรรมทางสังคม	ค่า \bar{x}	S.D	คู่ที่แตกต่าง
ด้านนันทนาการ	2.32	0.616	1 < 2
ด้านศาสนา	3.01	0.816	2 > 3
ด้านการศึกษา	1.97	0.587	3 < 4
เพื่อชุมชน	2.75	0.749	4 > 1
รวม	2.59	0.585	

$$F = 147.074$$

$$\text{Sig} = 0.000$$

จากข้อมูลในตารางที่ 4.11 ผลการทดสอบความแปรปรวน พบว่า ค่าเฉลี่ยของการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม 4 ด้านของผู้สูงอายุ มีความแตกต่างกันอย่างน้อย 1 คู่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 (ค่า Sig = 0.000) เมื่อพิจารณาจากผลการทดสอบค่าเฉลี่ยรายคู่ พบว่า

2.1) ระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุในด้านศาสนา ($\bar{x} = 3.01$, S.D = 0.816) สูงกว่าด้านนันทนาการ ($\bar{x} = 2.32$, S.D = 0.616) และด้านการศึกษา ($\bar{x} = 1.97$, S.D = 0.587) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2.2) ระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุในด้านเพื่อชุมชน ($\bar{x} = 2.75$, S.D = 0.749) สูงกว่าด้านนันทนาการ ($\bar{x} = 2.32$, S.D = 0.616) และด้านการศึกษา ($\bar{x} = 1.97$, S.D = 0.587) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2.3) ระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุในด้านนันทนาการ ($\bar{x} = 2.32$, S.D = 0.616) สูงกว่าด้านการศึกษา ($\bar{x} = 1.97$, S.D = 0.587) และด้านศาสนา ($\bar{x} = 3.01$, S.D = 0.816) กับด้านเพื่อชุมชน ($\bar{x} = 2.75$, S.D = 0.749) ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ

สามารถสรุปผลการทดสอบความแตกต่างระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุในเขตคูสิต กรุงเทพมหานคร ที่ทำการศึกษาวว่า ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมด้านศาสนา และด้านเพื่อชุมชนมากกว่า ด้านนันทนาการ กับด้านการศึกษา

4. ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานการวิจัย ไว้ 15 ข้อ จึงได้ดำเนินการทดสอบโดยใช้สถิติที่เหมาะสมกับลักษณะของสมมติฐานแต่ละข้อ กล่าวคือ

4.1 สมมติฐานเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ที่ตัวแปรอิสระมีมาตรวัดอยู่ในนามบัญญัติ (Nominal scale) ส่วนตัวแปรตาม(การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม) มีมาตรวัดอยู่ในระดับอันดับ (Interval scale) ได้แก่ สมมติฐานในข้อ 1 และข้อ 3 - 5 และข้อที่ 7 - 12

ผู้วิจัยทำการทดสอบสมมติฐานโดยใช้ ค่าไค-สแควร์ (Chi-Square)

4.2 สมมติฐานเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ และตัวแปรตามที่มีมาตรวัดอยู่ในระดับอันดับ (Interval scale) ได้แก่ สมมติฐาน ข้อที่ 2 , 6, และข้อที่ 13 - 15 ผู้วิจัยทำการทดสอบสมมติฐานโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Correlation)(อ้างในเทพศักดิ์ บุญรัตพันธุ์ 2548 : 250 - 292)

การแปลค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Correlation) การเพื่อบอกให้ทราบถึงระดับความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้งสอง จะใช้เกณฑ์มาตรฐาน ดังนี้

ค่า r_{xy}	ระดับความสัมพันธ์
0.95 – 1.00	สูงมาก
0.85 – 0.94	สูง
0.60 – 0.79	พอสมควร
0.40 – 0.59	ต่ำ
0.20 - 0.39	น่าสงสัย
0.00 – 0.19	ไม่มีความสัมพันธ์

สมมติฐานข้อที่ 1 เพศของผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม

ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบหาความสัมพันธ์ระหว่างเพศกับระดับพฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม และได้แบ่งระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของกลุ่มตัวอย่าง ออกเป็น 3 ระดับ คือ สูง ปานกลาง และต่ำ โดยใช้ การทดสอบค่า Chi-Square ผลการทดสอบปรากฏดังตารางที่ 4.12

ตารางที่ 4.12 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามเพศกับระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม

เพศ	ระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม			รวม
	สูง	ปานกลาง	ต่ำ	
ชาย	51(49.51)	36(34.95)	16(15.54)	103(100.0)
หญิง	101(40.89)	95(38.46)	51(20.65)	247(100.0)
รวม	152(43.43)	131(37.43)	67(19.14)	350(100.0)

Chi-Square = 0.731 Sig = 0.034

จากตารางที่ 4.12 ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า เพศมีความสัมพันธ์กับระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 กล่าวคือ เพศชายจะมีร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่มีพฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม อยู่ในระดับสูงถึงร้อยละ 49.51 และเพศหญิงมีร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่มีพฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมระดับสูงร้อยละ 40.89 ในทางตรงกันข้าม กรณีการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมอยู่ในระดับต่ำ พบว่าเพศหญิงจะมีร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่มีพฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมระดับต่ำถึงร้อยละ 20.65 สูงกว่าเพศชาย ซึ่งมีเพียงร้อยละ 15.54 เท่านั้น

สมมติฐานข้อที่ 2 อายุของผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์กับระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ

แม้ว่าคนกลุ่มตัวอย่างนี้จะเป็นผู้สูงอายุทุกคน ซึ่งแต่ละคนมีอายุที่แตกต่างกัน ตั้งแต่อายุเริ่มต้นที่ 60 ปี ไปจนถึงมากกว่าอายุ 80 ปีขึ้นไป ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบสมมติฐานหาความสัมพันธ์ระหว่าง อายุกับระดับพฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม โดยใช้สถิติการทดสอบ สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Correlation) ผลการทดสอบปรากฏดังตารางที่ 4.13

ตารางที่ 4.13 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามอายุกับพฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม

อายุ	ระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม			รวม
	สูง	ปานกลาง	ต่ำ	
60-64 ปี	42(48.28)	35(40.23)	10(11.49)	87(100.0)
65-69 ปี	52(44.44)	48(41.03)	17(14.53)	117(100.0)
70-74 ปี	38(43.68)	30(34.48)	19(21.84)	87(100.0)
75-79 ปี	13(35.14)	11(29.72)	13(35.14)	37(100.0)
80 ปีขึ้นไป	7(31.82)	7(31.82)	8(36.36)	22(100.0)
รวม	152(43.43)	131(37.43)	67(19.14)	350(100.0)

$r = 1.00$ $Sig = 0.054$

จากตารางที่ 4.13 ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า หากพิจารณาจากค่าร้อยละของผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมอยู่ในระดับสูง จะเห็นว่า เมื่ออายุมากขึ้นร้อยละของผู้เข้าร่วมกิจกรรมจะลดลงตามลำดับถึงร้อยละ 48.28 ในขณะที่ร้อยละของผู้เข้าร่วมกิจกรรมระดับต่ำ จะเพิ่มขึ้น คือ จากร้อยละ 11.49 เป็นร้อยละ 36.36 แต่อย่างไรก็ตามการทดสอบค่า r พบว่า ค่าตัวแปรอายุกับระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมไม่มีความสัมพันธ์กันและกัน กล่าวได้ว่า โดยรวมอายุไม่มีผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ

**สมมติฐานที่ 3 สถานภาพการสมรสของผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์เกี่ยวกับการ
เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม**

ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบหาความสัมพันธ์ระหว่าง สถานภาพการสมรสของผู้สูงอายุ กับระดับพฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม จำแนกเป็นสถานภาพโสด อยู่กับคู่สมรส หย่า และหม้าย ได้แบ่งระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมออกเป็น 3 ระดับ คือ สูง ปานกลาง และ ต่ำ โดยใช้สถิติการทดสอบค่า Chi-Square ผลการทดสอบปรากฏดังตารางที่ 4.14

ตารางที่ 4.14 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามสถานภาพการสมรสกับ
ระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ

สถานภาพการสมรส	ระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม			รวม
	สูง	ปานกลาง	ต่ำ	
โสด	18(58.06)	12(38.71)	1(3.26)	31 (100.0)
คู่	69(43.40)	63(39.62)	27(16.98)	159(100.0)
หย่า	5(33.33)	4(26.67)	6(40.00)	15(100.0)
หม้าย	60(41.38)	52(35.86)	33(22.76)	145(100.0)
รวม	152(43.43)	131(37.43)	67(19.14)	350(100.0)

Chi-Square = 11.689

Sig = 0.069

จากตารางที่ 4.14 ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า สถานภาพสมรสของ
ผู้สูงอายุไม่มีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ พุทธิกอย่างก็คือ ไม่ว่าจะ
ผู้สูงอายุจะมีสถานภาพสมรสแบบใด (โสด คู่ หย่า หรือหม้าย) ก็ไม่มีผลต่อระดับการเข้าร่วม
กิจกรรมทางสังคม ของผู้สูงอายุ

**สมมติฐานข้อที่ 4 บุคคลที่ผู้สูงอายุอาศัยอยู่ด้วยความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรม
ทางสังคมของผู้สูงอายุ**

ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบหาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่ผู้สูงอายุอาศัยอยู่ด้วย กับระดับพฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ ซึ่งบุคคลที่อยู่ในครอบครัวของผู้สูงอายุให้การดูแลเอาใจใส่ ความห่วงใยซึ่งกันและกัน และการยกย่องจากบุคคลในครอบครัว อาจช่วยสนับสนุนให้ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมได้ จำแนกบุคคลที่อาศัยอยู่ด้วยเป็น อยู่คนเดียว อยู่กับคู่สมรส อยู่กับลูกหลาน และอยู่กับญาติ และได้แบ่งระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมออกเป็น 3 ระดับคือ ระดับสูง ระดับปานกลาง และระดับต่ำ โดยใช้สถิติการทดสอบค่า Chi-Square ผลการทดสอบปรากฏดังตารางที่ 4.15

ตารางที่ 4.15 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามบุคคลที่ผู้สูงอายุอาศัยอยู่ด้วย กับระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ

บุคคลที่ผู้สูงอายุอาศัยอยู่ด้วย	ระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม			รวม
	สูง	ปานกลาง	ต่ำ	
อยู่คนเดียว	11(50.00)	8(36.36)	3(13.64)	22(100.0)
กับคู่สมรส	57(41.00)	59(42.45)	23(16.55)	139(100.0)
ลูก - หลาน	69(42.07)	57(34.76)	38(23.17)	164(100.0)
คนอื่น	15(60.00)	7(28.00)	3(12.00)	25(100.0)
รวม	152(43.43)	131(37.43)	67(19.14)	350(100.0)

Chi-Square = 9.499

Sig = 0.302

จากตารางที่ 4.15 ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า บุคคลที่ผู้สูงอายุอาศัยอยู่ด้วยไม่มีความสัมพันธ์ กับระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ พิจารณาเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุที่มีระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมสูง ผู้สูงอายุอยู่คนเดียวการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมสูงร้อยละ 50.00 ของผู้ที่อยู่คนเดียว ผู้สูงอายุที่อยู่กับคู่สมรส และลูกหลาน มีอัตราการเข้าร่วมกิจกรรมสูงร้อยละ 41.00 และ 42.07 ตามลำดับ แต่ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่กับคนอื่นที่ไม่ใช่ญาติ พี่น้องกลับมีอัตราการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมระดับสูง ร้อยละ 60.00

สมมติฐานที่ 5 ภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุ มีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรม
ทางสังคมของผู้สูงอายุ

ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบหาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะสุขภาพด้านโรคประจำตัว กับระดับพฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม จำแนกเป็น ภาวะไม่มีโรค โรคเบาหวาน ความดันโลหิตสูง ไขมันในเส้นเลือด และโรคแทรกซ้อน(มีโรคอื่นๆ ร่วมกับโรคข้างต้นทั้ง 3 โรค) ได้แบ่งระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม ออกเป็น 3 ระดับ คือ ระดับสูง ระดับปานกลาง และระดับต่ำ โดยใช้สถิติการทดสอบค่า Chi-Square ผลการทดสอบปรากฏดังตารางที่ 4.16

ตารางที่ 4.16 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามภาวะสุขภาพด้านโรคประจำตัว กับระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ

ภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุ	ระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม			รวม
	สูง	ปานกลาง	ต่ำ	
ภาวะไม่มีโรค	30(34.88)	39(45.35)	17(19.77)	86(100.0)
โรคเบาหวาน	13(30.23)	16(37.21)	14(32.56)	43(100.0)
ความดันโลหิตสูง	31(44.93)	24(34.78)	14(20.29)	69(100.0)
ไขมันในเส้นเลือด	17(62.96)	8(29.63)	2(7.41)	27(100.0)
โรคแทรกซ้อน	61 (48.80)	44(35.20)	20(16.00)	125(100.0)
รวม	152(43.43)	131(37.43)	67(19.14)	350(100.0)

Chi-Square = 16.356

Sig = 0.090

จากตารางที่ 4.16 ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุ ไม่มีความสัมพันธ์กับระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ

สมมติฐานที่ 6 จำนวนบุตรของผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์กับระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ

ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบหาค่าความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนบุตรของผู้สูงอายุ กับระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ โดยใช้การทดสอบหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน(Pearson's Correlation) เนื่องจากตัวแปรทั้งสอง มีระดับการวัดเป็นแบบช่วง หรือสูงกว่า และได้นำเสนอตารางแจกแจงความถี่แสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรทั้งสอง โดยจำแนกจำนวนบุตรเป็น 5 กลุ่ม และการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมเป็น 3 ระดับ คือ สูง ปานกลาง และต่ำ ดังข้อมูลในตารางที่ 4.17

ตารางที่ 4.17 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามจำนวนบุตรของผู้สูงอายุกับระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ

จำนวนบุตรของผู้สูงอายุ	ระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม			รวม
	สูง	ปานกลาง	ต่ำ	
ไม่มีบุตร	21(47.73)	18(40.91)	5(11.36)	44(100.0)
1- 3 คน	82(49.70)	61(36.97)	22(13.33)	165(100.0)
4 - 6 คน	38(34.55)	41(37.27)	31(28.18)	110(100.0)
7 - 9 คน	11(37.93)	10(34.48)	8(27.59)	29(100.0)
10 คน	0	1(50.00)	1(50.00)	2(100.0)
รวม	152(43.43)	131(37.43)	67(19.14)	350(100.0)

$r = 0.254$

Sig = 0.290

จากตารางที่ 4.17 ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า จำนวนบุตรของผู้สูงอายุไม่มีความสัมพันธ์กับระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม การมีบุตรจำนวนมาก หรือน้อยไม่มีผลกับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ

สมมติฐานที่ 7 การศึกษาของผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ

ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบหาความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาของผู้สูงอายุกับระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม จำแนกเป็น ไม่มีเรียน ประถมศึกษา(ป.1 – 6) มัธยมศึกษา (ม.1 – 6) และอนุปริญญาขึ้นไป ได้แบ่งระดับ การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมออกเป็น 3 ระดับ คือ สูง ปานกลาง และต่ำ โดยใช้สถิติการทดสอบค่า Chi-Square ผลทดสอบปรากฏผลดังตารางที่ 4.18 ตารางที่ 4.18 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามการศึกษากับระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ

การศึกษาของผู้สูงอายุ	ระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม			รวม
	สูง	ปานกลาง	ต่ำ	
ไม่ได้เรียน	11(20.00)	21(38.18)	23(41.82)	55(100.0)
ประถมศึกษา(ป.1 – 6)	84(40.58)	87(42.03)	36(17.39)	207(100.0)
มัธยมศึกษา (ม.1 – 6)	36(61.02)	17(28.81)	6(10.17)	59(100.0)
อนุปริญญาขึ้นไป	21(72.41)	6(20.69)	2(6.90)	29(100.0)
รวม	152(43.43)	131(37.43)	67(19.14)	350(100.0)

Chi-Square = 48.018

Sig = 0.000

จากตารางที่ 4.18 ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ระดับการศึกษามีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญที่ 0.05 ถ้าพิจารณาจากการแจกแจงความถี่จะเห็นว่า ในกลุ่มผู้สูงอายุที่ไม่ได้เรียนหนังสือจะมีอัตราร้อยละของผู้เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมในระดับสูงเพียงร้อยละ 20.00 แต่มีจำนวนร้อยละของผู้เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมในระดับต่ำ ถึงร้อยละ 41.82 ส่วนในกลุ่มผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาสูงขึ้นอัตราร้อยละของผู้เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมในระดับสูง และระดับต่ำก็จะเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ ในกลุ่มผู้สูงอายุที่จบชั้นประถมศึกษา มีจำนวนของผู้เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมในระดับสูงร้อยละ 40.58 ของผู้สูงอายุในกลุ่มนี้ทั้งหมด และเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมในระดับต่ำร้อยละ 17.39 ส่วนกลุ่มผู้สูงอายุที่จบระดับมัศึกษามีจำนวนผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมในระดับสูงร้อยละ 61.02 และในระดับต่ำเพียงร้อยละ 10.17 และในกลุ่มผู้สูงอายุที่จบการศึกษาระดับอนุปริญญาขึ้นไปก็กระจายตัวในทำนองเดียวกัน

สมมติฐานที่ 8 การประกอบอาชีพของผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ

ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบหาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะการประกอบอาชีพในปัจจุบันของผู้สูงอายุกับระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม จำแนกเป็นไม่มีอาชีพ ค้าขาย รับจ้าง รับราชการ และอาชีพอิสระ ได้แบ่งระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมออกเป็น 3 ระดับ คือ ระดับสูง ระดับปานกลาง และระดับต่ำ โดยใช้สถิติการทดสอบค่า Chi-Square ผลทดสอบปรากฏผลดังตารางที่ 4.19

ตารางที่ 4.19 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุกับระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ

อาชีพของผู้สูงอายุ ในปัจจุบัน	ระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม			รวม
	ระดับสูง	ระดับปานกลาง	ระดับต่ำ	
ไม่มีอาชีพ	120(47.62)	94(37.30)	38(15.08)	252(100.0)
ค้าขาย	12(23.53)	20(39.22)	19(37.25)	51(100.0)
รับจ้าง	11(47.83)	9(39.13)	3(13.04)	23(100.0)
รับราชการ	4(100.00)	0	0	4(100.0)
อาชีพอิสระ	5(25.00)	8(40.00)	7(35.00)	20(100)
รวม	152(43.43)	131(37.43)	67(19.14)	350(100.0)

Chi-Square = 29.216

Sig = 0.001

จากตารางที่ 4.19 ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า การประกอบอาชีพในปัจจุบันของผู้สูงอายุ มีความสัมพันธ์กับระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญที่ 0.05 กล่าวคือ ผู้สูงอายุที่ในปัจจุบันส่วนใหญ่ไม่มีอาชีพเสริมจำนวน 252 คน เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมระดับสูงคิดเป็นร้อยละ 47.62 ผู้สูงอายุที่ยังทำงาน รับราชการ (เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างบางท่านรับราชการในสำนักพระราชวังซึ่งยังรับราชการอยู่ภายหลังจากครบอายุ 60 ปี จะได้รับการต่ออายุการทำงานเป็นรายปีแล้วแต่กรณี) การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมอยู่ในระดับสูงคิดเป็นร้อยละ 100.00

**สมมติฐานที่ 9 รายได้ของผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรม
ทางสังคมของผู้สูงอายุ**

ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบหาความสัมพันธ์ระหว่างรายได้ของผู้สูงอายุกับระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม โดยรายได้วัดเป็นตัวแปรระดับนามบัญญัติจำแนกเป็น ไม่มีรายได้, รายได้ต่ำกว่า 3,000 บาท รายได้ 3,001 – 5,000 บาท รายได้ 5,001 - 10,000 บาท รายได้ 10,001 - 20,000 บาท และรายได้ 20,001 บาทขึ้นไป ได้แบ่งระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม ออกเป็น 3 ระดับ คือ สูง ปานกลาง และต่ำ โดยใช้สถิติการทดสอบค่า Chi-Square ผลทดสอบปรากฏผล ดังตารางที่ 4.20

ตารางที่ 4.20 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามรายได้ของผู้สูงอายุกับระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ

ระดับรายได้ของผู้สูงอายุ	ระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม			รวม
	สูง	ปานกลาง	ต่ำ	
ไม่มีรายได้	11(68.75)	5 (31.25)	0	16(100.0)
ต่ำกว่า3,000 บาท	70(35.53)	82(41.62)	45(22.85)	197(100.0)
3,001 – 5,000 บาท	29(42.03)	26(37.68)	14(20.29)	69(100.0)
5,001 - 10,000 บาท	12(44.45)	9(33.33)	6(22.22)	27(100.0)
10,001 - 20,000 บาท	21(72.41)	6(20.69)	2(6.90)	29(100.0)
20,001 บาทขึ้นไป	9(75.00)	3(25.00)	0	12(100.0)
รวม	152(43.43)	131(37.43)	67(19.14)	350(100.0)

Chi-Square = 35.345

Sig = 0.001

จากตารางที่ 4.20 ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า รายได้ของผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์กับระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมอย่างมีนัยสำคัญที่ 0.05 กล่าวคือ ผู้สูงอายุที่มีรายได้ต่ำกว่า 3,000 บาท จำนวน 197 คน เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมระดับสูง คิดเป็นร้อยละ 35.53 ผู้สูงอายุที่มีรายได้ 3,000 – 5,000 บาท เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมระดับสูง คิดเป็นร้อยละ 42.03 เมื่อผู้สูงอายุอยู่ในกลุ่มรายได้มากขึ้น จำนวนร้อยละของผู้เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมในระดับสูงก็จะมากขึ้นตามลำดับ ผู้สูงอายุที่มีรายได้ตั้งแต่ 20,001 บาทขึ้นไป เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมระดับสูงคิดเป็นร้อยละ 75

สมมติฐานที่ 10 ทศนคติต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์กับ
การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ

ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบหาความสัมพันธ์ระหว่างทศนคติต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมกับระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ โดยใช้สถิติการทดสอบค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Correlation) และทำตารางแจกแจงความถี่ แสดงจำนวนและร้อยละของผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมในระดับต่างๆ จำแนกตามระดับทศนคติที่ดีต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม ผลทดสอบปรากฏดัง ตารางที่ 4.21

ตารางที่ 4.21 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามทศนคติต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ

ทศนคติต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม		ระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม			รวม
		สูง	ปานกลาง	ต่ำ	
ระดับมาก	(คะแนน 36 - 50)	97(72.39)	34(25.37)	3(2.24)	134(100.0)
ระดับปานกลาง	(คะแนน 26 - 35)	45(46.88)	35(36.46)	16(16.67)	96(100.0)
ระดับน้อย	(คะแนน 10 - 25)	10(8.33)	62(51.67)	48(40.00)	120(100.0)
รวม		152(43.43)	131(37.43)	67(19.14)	350(100.0)

$$r = 0.584 \quad \text{Sig} = 0.000$$

จากตารางที่ 4.21 ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ทศนคติต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุมีสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 กล่าวคือ ส่วนใหญ่ผู้สูงอายุมีทศนคติต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมระดับมาก จำนวน 134 คนเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมในระดับสูงคิดเป็นร้อยละ 72.39 รองลงมาผู้สูงอายุมีทศนคติอยู่ในระดับปานกลาง เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมในระดับสูงคิดเป็นร้อยละ 46.88 ผู้สูงอายุมีทศนคติต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมอยู่ในระดับมาก และเข้าร่วมกิจกรรมระดับสูงถึงร้อยละ 72.39 ซึ่งผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีทศนคติเชิงบวกตามการศึกษา

**สมมติฐานที่ 11 การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์กับ
การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ**

ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบหาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมทางสังคม และระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ โดยใช้สถิติการทดสอบค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Correlation) และทำตารางแจกแจงความถี่ แสดงจำนวนและร้อยละของผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมในระดับต่างๆ จำแนกตามระดับการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ ผลปรากฏดังข้อมูลใน ตารางที่ 4.22

ตารางที่ 4.22 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมทางสังคมกับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ

การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับ กิจกรรมทางสังคม		ระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม			รวม
		สูง	ปานกลาง	ต่ำ	
ระดับมาก	(คะแนน 43 – 60)	89(76.72)	24(20.69)	3(2.59)	116(100.0)
ระดับปานกลาง	(คะแนน 31 – 42)	41(35.65)	54(46.96)	20(17.39)	115(100.0)
ระดับน้อย	(คะแนน 12 – 30)	22(18.49)	53(44.54)	44(36.97)	119(100.0)
รวม		152(43.43)	131(37.43)	67(19.14)	350(100.0)

$$r = 0.529$$

$$\text{Sig} = 0.000$$

จากตารางที่ 4.22 ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า การได้รับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 กล่าวคือ ส่วนใหญ่ผู้สูงอายุได้รับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมทางสังคมในระดับน้อย จำนวน 119 คน เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมระดับสูงคิดเป็นร้อยละ 18.49 แต่ผู้สูงอายุได้รับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมทางสังคมในระดับมาก และเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมระดับสูงคิดเป็นร้อยละ 76.72

สมมติฐานที่ 12 สถานภาพทางครอบครัวของผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ

ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบหาความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพทางครอบครัวของผู้สูงอายุกับระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม โดยสถานภาพทางครอบครัวของผู้สูงอายุจำแนกเป็น หัวหน้าครอบครัว สมาชิกในครอบครัว และผู้อาศัย ได้แบ่งระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมออกเป็น 3 ระดับ คือ สูง ปานกลาง และต่ำ โดยใช้สถิติการทดสอบค่า Chi-Square ผลปรากฏดังข้อมูล ในตารางที่ 4.23

ตารางที่ 4.23 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกสถานภาพทางครอบครัวของผู้สูงอายุกับระดับกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ

สถานภาพทางครอบครัว ของผู้สูงอายุ	ระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม			รวม
	สูง	ปานกลาง	ต่ำ	
หัวหน้าครอบครัว	81(46.02)	65(36.93)	30(17.05)	176(100.0)
สมาชิกในครอบครัว	54(39.13)	52(37.68)	32(23.19)	138(100.0)
ผู้อาศัย	17(47.22)	14(38.89)	5(13.89)	36(100.0)
รวม	152(43.43)	131(37.43)	67(19.14)	350(100.0)

Chi-Square = 5.585

Sig = 0.694

จากตารางที่ 4.23 ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า สถานภาพของครอบครัวของผู้สูงอายุไม่มีความสัมพันธ์กับระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ

สมมติฐานข้อที่ 13 ลักษณะของครอบครัวของผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์กับ

การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ

ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบหาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะของครอบครัวของผู้สูงอายุกับระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ โดยลักษณะครอบครัวของผู้สูงอายุ จำแนกเป็น ครอบครัวเดี่ยวกับครอบครัวขยาย และได้แบ่งระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม ออกเป็น 3 ระดับ คือ สูง ปานกลาง และต่ำ โดยใช้สถิติการทดสอบค่า Chi-Square ผลปรากฏดังข้อมูลในตารางที่ 4.24

ตารางที่ 4.24 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกลักษณะของครอบครัวของผู้สูงอายุ กับระดับกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ

ลักษณะของครอบครัวของ ผู้สูงอายุ	ระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม			รวม
	สูง	ปานกลาง	ต่ำ	
ครอบครัวเดี่ยว	120(50.63)	81(34.18)	36(15.19)	237(100.0)
ครอบครัวขยาย	32(28.32)	50(44.25)	31(27.43)	113(100.0)
รวม	152(43.43)	131(37.43)	67(19.14)	350(100.0)

Chi-Square = 18.809

Sig = 0.004

จากตารางที่ 4.24 ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ลักษณะของครอบครัวมีความสัมพันธ์กับระดับพฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 กล่าวคือ ผู้สูงอายุที่อยู่ในครอบครัวที่มีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยวจำนวน 237 คน เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมระดับสูง คิดเป็นร้อยละ 50.63 และผู้สูงอายุอาศัยอยู่กับครอบครัวที่มีลักษณะเป็นครอบครัวขยายจำนวน 113 คน เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมระดับสูง คิดเป็นร้อยละ 28.32

สมมติฐานที่ 14 ขนาดครอบครัวของผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วม

กิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ

ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบหาความสัมพันธ์ระหว่างขนาดของครอบครัวกับระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ โดยขนาดของครอบครัวของผู้สูงอายุจำแนกเป็น ครอบครัวขนาดเล็ก(1 – 3 คน) ขนาดกลาง(4 – 5 คน) และขนาดใหญ่(5 คนขึ้นไป) ได้แบ่งระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมออกเป็น 3 ระดับ คือ สูง ปานกลาง และต่ำ โดยใช้การทดสอบค่า Chi-Square ผลทดสอบปรากฏผลดัง ตารางที่ 4.25

ตารางที่ 4.25 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกขนาดของครอบครัวของผู้สูงอายุ และระดับกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ

ขนาดครอบครัว	ระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม			รวม
	สูง	ปานกลาง	ต่ำ	
ขนาดเล็ก (1 – 3 คน)	62(48.06)	47(36.44)	20(15.50)	129(100.0)
ขนาดกลาง(4 – 5 คน)	49(45.79)	40(37.39)	18(16.82)	107(100.0)
ขนาดใหญ่(5 คนขึ้นไป)	41(35.96)	44(38.60)	29(25.44)	114(100.0)
รวม	152(43.43)	131(37.43)	67(19.14)	350(100.0)

Chi-Square = 8.656 Sig = 0.372

จากตารางที่ 4.25 ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ขนาดของครอบครัวของผู้สูงอายุไม่สัมพันธ์กับระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ

**สมมติฐานที่ 15 ความสัมพันธ์กับบุคคลในครอบครัวของผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์กับ
การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ**

ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบหาความสัมพันธ์ระหว่างความสัมพันธ์กับบุคคลในครอบครัวกับระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ โดยใช้สถิติการทดสอบค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Correlation) และทำตารางแจกแจงความถี่ แสดงจำนวนและค่าร้อยละของผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมในระดับต่างๆ จำแนกตามระดับความสัมพันธ์กับบุคคลในครอบครัว ผลทดสอบปรากฏดัง ตารางที่ 4.26

ตารางที่ 4.26 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกความสัมพันธ์ของบุคคลในครอบครัวของผู้สูงอายุกับระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ

ความสัมพันธ์กับบุคคลในครอบครัว ของผู้สูงอายุ	ระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม			รวม
	สูง	ปานกลาง	ต่ำ	
ระดับสูง (คะแนน 52.6 – 75.0)	69(56.56)	31(25.41)	22(18.03)	122(100.0)
ระดับปานกลาง (คะแนน 37.6 – 52.5)	46(39.32)	43(36.75)	28(23.93)	117(100.0)
ระดับต่ำ (คะแนน 15.0 – 37.5)	37(33.33)	57(51.35)	17(15.32)	111(100.0)
รวม	152(43.43)	131(37.43)	67(19.14)	350(100.0)

$$r = 0.278 \quad \text{Sig} = 0.000$$

จากตารางที่ 4.26 ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ความสัมพันธ์กับบุคคลในครอบครัวของผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 โดยเป็นความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับต่ำ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Correlation) เพียง 0.278 สามารถอธิบายเพิ่มได้อีกว่า เมื่อระดับของความสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุกับบุคคลในครอบครัวเพิ่มมากขึ้น ผู้สูงอายุก็น่าจะมีระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมเพิ่มขึ้น

สรุป ผลการทดสอบสมมติฐานการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุในเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร การทดสอบสมมติฐาน ตารางที่ 4.27 ดังนี้

ตารางที่ 4.27 สรุปผลการทดสอบสมมติฐานการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ

ตัวแปรอิสระ		ผลการทดสอบสมมติฐาน การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ	
ปัจจัยส่วนบุคคล		ความสัมพันธ์	
เพศ		มีความสัมพันธ์	
อายุ		ไม่มีความสัมพันธ์	
สถานภาพการสมรส		ไม่มีความสัมพันธ์	
บุคคลที่อาศัยอยู่ด้วย		ไม่มีความสัมพันธ์	
ภาวะสุขภาพ		ไม่มีความสัมพันธ์	
จำนวนบุตร		มีความสัมพันธ์	
การศึกษา		มีความสัมพันธ์	
การประกอบอาชีพ		มีความสัมพันธ์	
รายได้		มีความสัมพันธ์	
ปัจจัยด้านจิตลักษณะ		ความสัมพันธ์	
ทัศนคติต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม		มีความสัมพันธ์	
การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมทางสังคม		มีความสัมพันธ์	
ปัจจัยด้านครอบครัว		ความสัมพันธ์	
สถานภาพของผู้สูงอายุในครอบครัว		ไม่มีความสัมพันธ์	
ลักษณะของครอบครัว		มีความสัมพันธ์	
ขนาดของครอบครัว		ไม่มีความสัมพันธ์	
ความสัมพันธ์กับบุคคลในครอบครัว		มีความสัมพันธ์	

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจเรื่อง การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ กรณีศึกษาผู้สูงอายุในเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร สามารถสรุปการวิจัย อภิปรายผล และให้ข้อเสนอแนะได้ ดังนี้

1. สรุปการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัยในครั้งนี้ คือ หนึ่ง เพื่อศึกษาระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุในเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร สอง เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านจิตลักษณะ และปัจจัยด้านครอบครัวกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ โดยปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพ การสมรส บุคคลที่อาศัยอยู่ด้วย ภาวะสุขภาพ(ด้านโรคประจำตัว) จำนวนบุตร การศึกษา การประกอบอาชีพ และรายได้ ปัจจัยด้านจิตลักษณะ ประกอบด้วย ตัวแปรทัศนคติต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม และการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมทางสังคม ปัจจัยด้านครอบครัว ประกอบด้วย สถานภาพของผู้สูงอายุในครอบครัว ลักษณะของครอบครัว ขนาดของครอบครัว และความสัมพันธ์กับบุคคลในครอบครัว ส่วนตัวแปรตาม พฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม ซึ่งประกอบด้วย กิจกรรมด้านนันทนาการ กิจกรรมด้านศาสนา กิจกรรมด้านการศึกษา และกิจกรรมเพื่อชุมชน

1.2 วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเป็นผู้สูงอายุในเขตดุสิต ที่ลงทะเบียนเข้ารับบริการผู้สูงอายุในศูนย์สาธารณสุข กรุงเทพมหานคร ซึ่งตั้งอยู่ในเขตดุสิตจำนวน 2 ศูนย์ คือ ศูนย์สาธารณสุข 6 และศูนย์สาธารณสุข 38 จำนวน 2,670 คน โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีสุ่มแบบมีระบบจำนวน 350 คน

ผู้วิจัยใช้รูปแบบงานวิจัยเชิงสำรวจตัดขวาง (Cross-sectional survey research) ทำการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล โดยใช้เครื่องมือ คือ แบบสัมภาษณ์ที่พัฒนาขึ้น

จำนวน 1 ฉบับ ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างในเดือนพฤษภาคม - เดือนกรกฎาคม 2548

การวิเคราะห์ใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าความถี่ (ค่าเฉลี่ย) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนสถิติที่ใช้ในการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านครอบครัวและปัจจัยด้านจิตลักษณะกับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ ใช้การทดสอบค่าไค-สแควร์ (Chi-Squares : X^2) และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Correlation)

1.3 ผลการวิจัย

1.3.1 ลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง ผู้สูงอายุที่ทำการศึกษส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 83.2 มีอายุระหว่าง 60 – 74 ปี มีสถานภาพสมรสในลักษณะสมรสและเป็นหม้าย ใกล้เคียงกัน ร้อยละ 47.1 มีบุตรจำนวน 1-3 คน ผู้สูงอายุกลุ่มนี้ส่วนมากจบการศึกษาระดับประถมศึกษา มีรายได้ต่อเดือนไม่เกิน 3,000 บาทเป็นส่วนมาก โดยมีรายได้มาจากลูก หลานเป็นหลัก เพราะไม่ได้ประกอบอาชีพในปัจจุบัน ผู้สูงอายुर้อยละ 75 ปัจจุบันมีภาวะความเจ็บป่วยด้วยโรคเบาหวานความดันโลหิตสูง หรือไขมันในเส้นเลือด หรือมีโรคแทรกซ้อนอื่นอย่างใดอย่างหนึ่ง และผู้สูงอายุกลุ่มนี้ มีทัศนคติต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม และการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมทางสังคมอยู่ในระดับปานกลาง

สำหรับลักษณะครอบครัวของผู้สูงอายุที่ทำการศึกษา พบว่า ผู้สูงอายุกลุ่มนี้ส่วนมากยังมีสถานภาพเป็นหัวหน้าครอบครัว ครอบครัวของผู้สูงอายุเป็นครอบครัวเดี่ยวขนาดเล็กถึงขนาดกลาง ผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในครอบครัวในระดับสูง

1.3.2 การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุในเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง หากพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ผู้สูงอายุมีระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมในด้านศาสนา และด้านเพื่อชุมชนสูง หรือมากกว่าการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมในด้านนันทนาการ และด้านการศึกษา

1.3.3 ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ ได้แก่ เพศ การศึกษา การประกอบอาชีพในปัจจุบัน รายได้ ทัศนคติต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมลักษณะของครอบครัว และความสัมพันธ์กับบุคคลในครอบครัว

ส่วนปัจจัยที่ไม่มีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ ได้แก่ อายุ สถานภาพการสมรส บุคคลที่อาศัยอยู่ด้วย ภาวะสุขภาพ จำนวนบุตร สถานภาพของ ผู้สูงอายุในครอบครัว และขนาดของครอบครัว

2. อภิปรายผล

2.1 ระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ

ผลการวิจัย แสดงให้เห็นว่า ผู้สูงอายุในเขตคูสิต กรุงเทพมหานคร เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และมีค่าเฉลี่ยของคะแนนเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมเท่ากับ 2.59 เมื่อพิจารณาแต่ละด้าน พบว่า ผู้สูงอายุเหล่านี้เข้าร่วมกิจกรรมทางด้านศาสนา ($\bar{x} = 3.01$, S.D = 0.82) และด้านเพื่อชุมชน ($\bar{x} = 2.75$, S.D = 0.75) มากกว่าด้านนันทนาการ ($\bar{x} = 2.32$, S.D = 0.62) และด้านการศึกษา ($\bar{x} = 1.97$, S.D = 0.59) หรือกล่าวอีกอย่างก็คือ เมื่อมองการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมในภาพรวมของผู้สูงอายุที่ทำการศึกษาค้นคว้า พบว่าอยู่ในระดับปานกลาง แต่เมื่อมองแต่ละด้านพบว่า ด้านศาสนา และด้านเพื่อชุมชนผู้สูงอายุในเขตคูสิต มีการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมค่อนข้างดี แต่ด้านนันทนาการซึ่งหมายถึง การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมที่เป็นการสร้างความสนุกสนาน เพลิดเพลินแก่ตนเองในยามว่าง เช่น การออกกำลังกาย เล่นกีฬา ไปเที่ยวพักผ่อนรื่นเริง และด้านการศึกษาซึ่งหมายถึงการให้ความรู้แก่บุคคลอื่น หรือ การศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมแก่ตนเอง ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมด้านเหล่านี้ค่อนข้างน้อย ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับลักษณะทางด้านประชากรของกลุ่มประชากรที่ทำการศึกษาค้นคว้า ซึ่งพบว่าส่วนมากจะเป็นผู้สูงอายุในวัยกลาง ตามการจำแนกของวิฑูร แสงสิงแก้ว (2536) กล่าวคือ ผู้สูงอายุที่ศึกษาร้อยละ 41.8 มีอายุตั้งแต่ 70 ปีขึ้นไป ซึ่งในสังคมไทยมักเชื่อกันว่าคนในวัยนี้ควรทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติตามหลักธรรมศาสนาในช่วงระยะสุดท้ายของชีวิต เช่น ไปฟังพระเทศน์ ถือนิสสัยปฏิบัติธรรม หรือหากยังมีสุขภาพร่างกายแข็งแรงเพียงพอก็ควรถือโอกาสสร้างคุณงามความดีแก่สังคมชดเชยช่วงเวลาวัยหนุ่มสาว หรือวัยทำงานซึ่งไม่มีเวลาเพียงพอ ด้วยการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมด้านเพื่อชุมชนในรูปแบบต่างๆ ตาม โอกาสที่พึงมี เช่น การช่วยงานพัฒนาชุมชน เข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนที่อยู่อาศัย เป็นต้น

ผลการวิจัยครั้งนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยหลายเรื่อง ที่ศึกษาเกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ กล่าวคือ สอดคล้องกับงานวิจัยของ จุฑาทิพ อภิรมย์ (2537) สุรีย์ชลเขต (2540) ยาจินต์ สีนสุภา (2544) นันทิญา อังกินันท์ (2546) และ จันทนา มหามงคล (2547) พบว่า ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมด้านศาสนาเป็นอันดับแรก และมากที่สุด เมื่อมีการเปรียบเทียบ กับกิจกรรมด้านอื่นๆ เนื่องจากสถาบันด้านศาสนา คือ แบบแผนของความคิด ความเชื่อ และการกระทำในเรื่องเกี่ยวกับจิตใจ ซึ่งนับว่ามีความใกล้ชิดค่อนข้างมากทั้งในสังคมดั้งเดิมและสังคมสมัยใหม่ (บุษยมาศ สินธุประมา, 2539 : 65) และการศึกษาเกี่ยวกับความเชื่อทางศาสนาของผู้สูงอายุจำนวนมากของต่างประเทศซึ่งมีข้อสรุปคล้ายกันว่า คนอายุมากขึ้นจะมีความเชื่อเรื่อง

ศาสนาและคิดเกี่ยวกับชีวิตหลังความตายมากขึ้น ดังเช่น การสำรวจของแกลลัฟ (Gallup) พบว่า คนที่มีอายุ 65 ปีขึ้นไป มีความเชื่อในพระเจ้า ส่วนงานวิจัยของ โรเบิร์ต ฮาวิก เอิร์กและอัลเบิร์ต (Robert Havighurst and Ruth Albrecht) พบว่า คนสูงอายุมีการเข้าโบสถ์บ่อยมาก เมื่อเข้าสู่วัยชรา และผู้สูงอายุมากกว่าร้อยละ 90 มีความเชื่อเรื่องชีวิตหลังความตาย จากการสำรวจของ National Research Center ในค.ศ. 1987 พบว่า คนที่มีอายุมากจะเคร่งศาสนามากกว่าคนหนุ่ม คนอายุ 65 ปีขึ้นไปเคร่งศาสนามาร้อยละ 59.8 เมื่อเปรียบเทียบกับคนหนุ่มอายุ 18 - 44 ปี และอายุ 45 - 64 ปี มีเพียงร้อยละ 38.4 และร้อยละ 48.7 ตามลำดับ (Kart, 1994 : 364) และงานสำรวจของ แฮริส (Harris Poll, 1975 : 180) พบว่า คนที่อายุ 65 ปีขึ้นไป มีความรู้สึกที่ศาสนาเป็นสิ่งสำคัญที่สุด

การวิจัยครั้งนี้ พบว่า ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมเพื่อชุมชน เนื่องจากผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีประสบการณ์มากในอดีต มีความรู้ความสามารถ ทักษะความคิดเห็นต่อสิ่งต่างๆ ที่หลากหลาย เห็นสิ่งที่ควรและไม่ควรกระทำในการดำเนินชีวิต ต้องการให้ความช่วยเหลือ เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อชุมชน แต่นิยมเข้าร่วมเฉพาะกิจกรรมที่จัดขึ้นในชุมชนตนเองมากกว่า เช่นเดียวกันกับงานวิจัยของ จูซาทพิย์ อภิรมย์ (2537) ศึกษาเรื่อง ข้อเท็จจริงและทักษะการร่วมกิจกรรมเพื่อสังคมของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมด้านชุมชนมากกว่ากิจกรรมด้านนันทนาการและด้านการศึกษา และมีการสร้างเครือข่ายการติดต่อสื่อสารกับชุมชนอื่น ๆ ด้วย แต่ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนของตนเองมากกว่าชุมชนอื่นที่ติดต่อด้วย ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ทำเป็นครั้งคราว ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มักมีความรู้สึกผูกพันกับชุมชนของตนเอง และรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนพร้อมจะทำประโยชน์เพื่อพัฒนาชุมชนของตนเองให้สามารถดำรงอยู่ได้ นอกจากนี้ แนวนโยบายและการบริหารภาครัฐ ในปัจจุบันมีนโยบายมุ่งส่งเสริม สนับสนุนและช่วยเหลือให้เกิดองค์กรในท้องถิ่น ให้มีการพัฒนากระบวนการในชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง โดยให้มีการรวมกลุ่มเปิดโอกาสให้บุคคลมีส่วนร่วมในการบริหารงานภายในชุมชน และช่วยเหลือดูแลคนในชุมชนกันเอง รวมทั้งเปิดให้โอกาสให้ผู้สูงอายุได้มีการรวมกลุ่มและเข้าร่วมทำกิจกรรมของชุมชน หากผู้สูงอายุยังมีศักยภาพทั้งด้านความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ที่ผ่านมาจะช่วยให้ผู้สูงอายุได้นำมาช่วยพัฒนาชุมชนตนเองได้ ส่งผลทำให้ผู้สูงอายุเกิดความภูมิใจมีความสุข และมีความพึงพอใจที่ได้ช่วยเหลือชุมชน สังคมและท้องถิ่นของตนเอง ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เห็นว่าการช่วยเหลือชุมชนสังคมเป็นสิ่งที่ดี และสำคัญ พร้อมทั้งจะให้ความช่วยเหลือและเต็มใจ ดังนั้น กิจกรรมทางสังคมเพื่อชุมชน จึงเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ

ส่วนด้านนันทนาการและด้านการศึกษา ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า ผู้สูงอายุในเขตคูสิต ยังเข้าร่วมกิจกรรมค่อนข้างน้อยกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับกิจกรรมด้านศาสนาและด้านเพื่อชุมชน การเข้าร่วมกิจกรรมด้านนันทนาการค่อนข้างน้อยของผู้สูงอายุ อาจเกิดจากทัศนคติหรือความเข้าใจ

ของผู้สูงอายุต่อกิจกรรมด้านนันทนาการ ซึ่งหลายคนมองว่าเป็นกิจกรรมที่เน้นการสร้าง ความสนุกสนาน เพลิดเพลินแก่ชีวิต หรือบางคนอาจมองว่าเป็นกิจกรรมส่งเสริมให้ร่างกายและจิตใจ แข็งแรงสมบูรณ์ ซึ่งอาจไม่สอดคล้องกับสภาพของวัยผู้สูงอายุ ซึ่งฟันเลี้ยวแห่งความสนุกสนาน มาแล้ว เป็นวัยที่ต้องแสวงหาความสุขทางศาสนามากกว่า รวมถึงเป็นวัยที่ต้องยอมรับความ เป็นจริง ถึงความเสื่อมถอยของร่างกายที่ไม่อาจหวนกลับคืนได้ หรืออาจเกิดจากความยากลำบาก ในการเข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการที่เหมาะสมกับวัยสูงอายุ

เมื่อกล่าวถึงกิจกรรมนันทนาการมักหมายถึง กิจกรรมนันทนาการทั่วไปที่คนทุกวัย สามารถเข้าร่วมได้ เช่น การออกกำลังกาย กีฬา ทัศนศึกษา การไปชมดนตรี เป็นต้นและเป็นการใช้ เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ แต่ในความเป็นจริงกิจกรรมนันทนาการมีหลายประเภท การจัดกิจกรรม จะต้องเลือกให้มีความเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย สถานที่และเวลา การศึกษาครั้งนี้พบว่า ผู้สูงอายุเข้า ร่วมกิจกรรมทางสังคมด้านนันทนาการในระดับปานกลาง ประชากรผู้สูงอายุที่ทำการศึกษาคือ เป็น ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในชุมชนเมือง ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ร้อยละ 59.1 มีการศึกษาในระดับประถมศึกษา อาจพิจารณาได้ว่าผู้สูงอายุเหล่านี้ไม่สนใจและเห็นประโยชน์จากการเข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สุรีย์ ชลเขต(2540) และ พงษ์รัชณี อรชร(2544) พบว่า ผู้สูงอายุ ในชุมชนส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาน้อยอยู่ในระดับประถมศึกษา ทำให้ไม่เข้าใจไม่มีความรู้เกี่ยวกับ กิจกรรมด้านนันทนาการเท่าที่ควร ยังไม่รู้ว่าจะใช้เวลาอย่างไรให้เป็นประโยชน์ทั้งตนเองและผู้อื่น นอกจากนี้อาจพิจารณาได้ว่า ผู้สูงอายุส่วนหนึ่งมีความต้องการดูแลลูกหลาน ครอบครัว ประกอบ กับสภาพความเป็นชุมชนเมืองที่ไม่เอื้อต่อการเข้าร่วมกิจกรรม เช่น ต้องเดินทาง ต้องมีค่าใช้จ่าย เป็นต้น ไม่มีบริการหรือกิจกรรมนันทนาการที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุอย่างเพียงพอ

ส่วนด้านการศึกษาซึ่งพบว่า ผู้สูงอายุกลุ่มนี้เข้าร่วมกิจกรรมน้อยที่สุด ซึ่งน่าจะ สอดคล้องกับลักษณะของประชากรที่ศึกษา ซึ่งประมาณร้อยละ 75 จบการศึกษาไม่เกินระดับ ประถมปีที่ 6 โอกาสที่ผู้สูงอายุจะเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้แก่บุคคลอื่นจึงมีค่อนข้างน้อย ยกเว้น ผู้สูงอายุที่เป็นผู้มีภูมิปัญญาพื้นบ้าน หรือเป็นผู้มีประสบการณ์ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ ซึ่งมี จำนวนไม่มากนัก ส่วนในเรื่องการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมของผู้สูงอายุมีความจำกัดของพื้นฐาน การศึกษา สุขภาพ และกิจกรรมทางสังคมที่มีในชุมชน ทำให้โอกาสที่จะเข้าร่วมกิจกรรมด้านนี้ ของผู้สูงอายุยังมีน้อย ทั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยหลายเรื่องพบว่า ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมทาง สังคมด้านการศึกษาอยู่ในระดับต่ำ ดังเช่นงานวิจัยของ จุฑาทิพ อภิรมย์ (2537) สุรีย์ ชลเขต(2540) นันทิญา อังกินันทน(2546) จันทนา มหามงคล (2547) และพรรณธิดา บุญพิทักษ์(2548) มีข้อค้นพบ คล้ายกันว่า ผู้สูงอายุจบการศึกษาระดับ ประถมศึกษา(ป. 4 – 6) บางคนไม่ได้เรียนหนังสือ บางคน

อ่านและเขียนไม่ได้ อาจมาจากหลายสาเหตุ ทั้งด้านความสามารถและสภาพด้านร่างกายของผู้สูงอายุ ทำให้ผู้สูงอายุไม่ค่อยสนใจเข้าร่วมในการทำกิจกรรมทางการศึกษา

2.2 ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ ในเขตคูสิต กรุงเทพมหานคร ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้สูงอายุ ประกอบด้วยตัวแปร เพศ การศึกษา การประกอบอาชีพ และรายได้ ปัจจัยจิตลักษณะของผู้สูงอายุ ประกอบด้วยตัวแปรทัศนคติต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม และการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม และปัจจัยด้านครอบครัวของผู้สูงอายุ ประกอบด้วยตัวแปร ลักษณะครอบครัวของ และความสัมพันธ์กับบุคคลในครอบครัว

ซึ่งจะได้พิจารณา และอภิปรายผลในรายละเอียดดังนี้

2.2.1 เพศกับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม

ผลในการวิจัย พบว่า เพศ มีความสัมพันธ์กับระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งเพศชายมีพฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม ในระดับสูงร้อยละ 49.51 ขณะที่เพศหญิงเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมในระดับสูง ร้อยละ 40.89 ส่วนการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมในระดับต่ำ พบว่า เพศหญิงมีร้อยละ 20.65 สูงกว่าเพศชายซึ่งมีเพียงร้อยละ 15.54 เท่านั้น ดังนั้น เพศที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุที่มีความแตกต่างกันด้วย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในสังคมมีข้อสรุปส่วนใหญ่ พบว่า เพศชายถูกกำหนดให้เป็นผู้นำครอบครัว ส่วนเพศหญิงมีบทบาทเป็นแม่บ้าน รับผิดชอบดูแลบ้านและบุคคลในครอบครัว และจากการวิจัยครั้งนี้ยังพบว่า ผู้สูงอายุถึงร้อยละ 44.6 ยังมีสถานภาพสมรส ทำให้เพศหญิงยังต้องปฏิบัติหน้าที่แม่บ้าน ทำให้มีเวลาและความถี่ของการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมได้น้อย เพศชายมีเวลาว่างมากกว่าจึงมีโอกาสพบปะสังสรรค์ร่วมทำกิจกรรมทางสังคมในระดับที่สูงกว่าเพศหญิง ประกอบกับเพศชายซึ่งมีหน้าที่ทำงานหารายได้เลี้ยงดูครอบครัวของตนเอง จึงมีเพื่อนฝูงและผู้คนที่รู้จักมากมาย เมื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุมีเวลาและโอกาสที่จะพบปะสังสรรค์กับบุคคลเหล่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุรีย์ ชลเกตุ(2540) นภาพร ชโยวรรณ และคณะ(2524) จุฑาทิพ อภิรมย์ (2537) และพจนนา ศรีเจริญ(2547) ในประเด็นที่พบว่า เพศเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการทำกิจกรรมทางสังคม และผู้สูงอายุเป็นเพศหญิงมีการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมมากกว่าเพศชาย แต่ข้อค้นพบในการวิจัยครั้งนี้พบว่า ผู้สูงอายุเพศชายมีระดับการเข้าร่วมกิจกรรมสูงกว่าเพศหญิง ซึ่งมีความแตกต่างกันกับงานวิจัยของผู้อื่น เนื่องจากผู้สูงอายุเพศชายในเขตคูสิต เป็นบุคคลที่มีความสามารถ มีศักยภาพในการทำงาน รวมทั้งในอดีตของท่านมีประสบการณ์การทำงานที่ประสบความสำเร็จ ที่มีคุณค่าและประโยชน์หลายด้านซึ่งได้นำมาปรับปรุง พัฒนาใช้

ในชุมชนได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังได้รับความไว้วางใจจากบุคคลในชุมชนให้เป็นผู้ดำเนินการทำกิจกรรมของชุมชน อาทิเช่น ชมรมผู้สูงอายุซึ่งเกิดจากการร่วมแรงร่วมใจของอาสาสมัครผู้สูงอายุ และกรรมการในชุมชน ภายใต้คำแนะนำจากศูนย์บริการสาธารณสุขที่แต่ละชุมชนได้รับการดูแลอยู่ ซึ่งประธานชมรมมักเป็นเพศชายที่ได้รับเลือก และอีกประการหนึ่งก็คือ สังคมไทยยังคงมีค่านิยมให้ความสำคัญ ยกย่อง ให้เกียรติเพศชายเป็นผู้นำอยู่ จึงเป็นเหตุให้ผู้สูงอายุเพศชายมีระดับการเข้าร่วมกิจกรรมสูงกว่าเพศหญิง

2.2.2 การศึกษากับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม

ผลการวิจัย พบว่า ระดับการศึกษาของผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมอย่างมีนัยสำคัญที่ 0.05 กล่าวคือ ผู้สูงอายุมีการศึกษาที่แตกต่างกันมีผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมที่แตกต่างกัน โดย ผู้สูงอายุที่มีระดับประถมศึกษา(ป. 1 - 6) เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมในระดับสูง คิดเป็นร้อยละ 40.58 ส่วนผู้สูงอายุที่จบการศึกษาอยู่ในระดับอนุปริญญาถึงสูงกว่าปริญญาตรีมีระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมในระดับสูงคิดเป็นร้อยละ 72.41 ทั้งนี้การที่ระดับการศึกษาของผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ เนื่องจาก ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาสูงจะมีโอกาสเลือกทำกิจกรรมทางสังคม ได้มากกว่า ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาที่น้อยกว่า และสามารถดูแลตนเองได้ดีกว่าด้วย ระดับการศึกษาช่วยให้ผู้สูงอายุมีทัศนคติที่ดีเกี่ยวกับกิจกรรมทางสังคมด้านต่างๆ รวมทั้งการปฏิบัติตนด้านการรับรู้ การเข้าใจปัญหาการแก้ปัญหา และการหลีกเลี่ยงปัญหา และการจัดการกับปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นตามสถานการณ์ของผู้สูงอายุแต่ละคน ซึ่งสอดคล้อง กับงานวิจัยของ ชนานูช อภิภัทรธำรง (2540) พบว่า ผู้สูงอายุมีระดับการศึกษาต่ำ ไม่ค่อยเข้าร่วมกิจกรรม ชอบดูโทรทัศน์รายการต่างๆมากกว่า เข้าร่วมกิจกรรม ด้านการศึกษาของผู้สูงอายุเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งที่ช่วยให้ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม ผู้ที่ได้รับการศึกษาสูงจะมีระดับความคาดหวังสูงกว่าผู้ที่มีการศึกษาระดับต่ำกว่า(ละมัด เลิศล้ำ, 2542 : 46) เพราะการศึกษาช่วยให้บุคคลมีความสามารถในการคิดพิจารณาสถานการณ์ และการปรับตัวต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมได้ดี

2.2.3 การประกอบอาชีพกับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม

ผลการวิจัย พบว่า การประกอบอาชีพในปัจจุบันของผู้สูงอายุ มีความสัมพันธ์กับระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญที่ 0.05 กล่าวคือ ผู้สูงอายุประกอบอาชีพแตกต่างกันมีผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม โดยผู้สูงอายุที่ไม่ได้ประกอบอาชีพซึ่งมีจำนวน 252 คน(จาก 350 คน) มีการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมในระดับสูงต่ำกว่าผู้สูงอายุที่ยังประกอบอาชีพอยู่ในปัจจุบัน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า ผู้สูงอายุที่ยังประกอบอาชีพมีการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมสูงกว่า ผู้สูงอายุที่ไม่ได้ประกอบอาชีพซึ่งอาจเป็นไปได้ว่า การประกอบ

อาชีพทำให้ผู้สูงอายุได้พบปะสังสรรค์ และยังมี การเข้าสังคมมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลต่างๆ อยู่เสมอ การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมจึงอยู่ในระดับระดับสูง อีกประการหนึ่งการที่ผู้สูงอายุมีการประกอบอาชีพเสริม หรือทำงานที่เพิ่มรายได้บ้างหลังจากเกษียณอายุแล้ว แสดงว่า เป็นผู้สูงอายุที่มีศักยภาพดี และมีสุขภาพแข็งแรง และยังเป็นบุคคลที่ยังมีความรู้ ความสามารถและมีคุณค่าพอที่จะทำงานประกอบอาชีพ ทำให้สามารถเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมได้ดีกว่าบุคคลในวัยเดียวกันที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ จุฑาทิพ อภิรมย์ (2537) ละมัด เลิศล้ำ(2542) และ สุพัตรา ชารานุกูล (2544) พบว่า ผู้สูงอายู้สึกว่าตนเองยังมีคุณค่าและสามารถทำงานมีรายได้ของตนเองไม่เป็นภาระแก่บุคคลอื่น ทั้งยังมีประโยชน์ต่อครอบครัวและสังคม และงานของ สุรกุล เชนอบรม (2543) จากแนวคิดที่ว่าประชาชนต้องเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อเสริมสร้างความรู้ และทักษะในการประกอบอาชีพ และเป็นการตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุในการได้รับการยอมรับและยกย่องจากสังคมและต้องการทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่นและชุมชนต่อไป

2.2.4 รายได้กับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม

ผลการวิจัย พบว่า รายได้ของผู้สูงอายุมีความ สัมพันธ์กับระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมอย่างมีนัยสำคัญที่ 0.05 กล่าวคือ ผู้สูงอายุที่มีรายได้แตกต่างกัน มีผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมแตกต่างกัน โดย ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีรายได้ต่ำกว่า 3,000 บาท เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมในระดับสูง คิดเป็นร้อยละ 35.53 และผู้สูงอายุที่มีรายได้ประมาณ 20,001 บาทขึ้นไป เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมในระดับสูงคิดเป็นร้อยละ 75 เนื่องจากรายได้เป็นปัจจัยที่จะช่วยให้ผู้สูงอายุได้ทำกิจกรรมที่อำนวยความสะดวกและให้ความสุขแก่ตนเองได้และมีผลต่อความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุมีการเปลี่ยนแปลงบทบาทและความรับผิดชอบและรายได้ ภายหลังจากเกษียณอายุงาน ผู้สูงอายุต้องคำนึงถึงการจัดการกับค่าใช้จ่ายภายหลังเกษียณอายุงาน ต้องมีการวางแผนของตนเองไว้ล่วงหน้าแล้วเกี่ยวกับการจัดการเรื่องรายได้รายรับรายจ่าย เพื่อการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข โดยการวางแผนและคาดคะเนเหตุการณ์ที่อาจเกิดขึ้นข้างหน้า รายได้ เป็นปัจจัยหนึ่งที่บางครั้งต้องใช้จ่ายเงินในการเข้าร่วมกิจกรรม เนื่องจากกิจกรรมบางอย่าง งานอดิเรก หรือการใช้เวลาว่างบางประเภทมีค่าใช้จ่าย หากผู้สูงอายุมีรายได้เพียงพอกับการดำเนินชีวิตแล้วจะทำให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีมีความสุข สามารถทำกิจกรรมต่างๆ ได้ตามความต้องการของตนเอง สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุรีย์ ชลเขต (2540) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีกำลังทรัพย์เพียงพอกับค่าใช้จ่ายของตนเอง สามารถควบคุมรายจ่ายรายจ่ายของตนเองได้อย่างสมดุล และสามารถเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมได้ตามความพึงพอใจของตนเอง และการวิจัยของ จันทนา มหามงคล (2547) ศึกษาเรื่อง การทำกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุที่มีรายได้พอใช้จ่ายมีการทำกิจกรรมทางสังคมมากกว่า ผู้สูงอายุที่ไม่

มีรายได้ และผู้สูงอายุที่มีรายได้พอใช้จ่ายและมีเหลือเก็บ ดังนั้น การขาดรายได้ หรือการมีปัญหาทางการเงินไม่เพียงพอภายหลังเกษียณอายุงานส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ

2.2.5 ทักษะคติต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมกับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม

ผลการวิจัย พบว่า ทักษะคติต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 กล่าวคือ ผู้สูงอายุที่มีทักษะคติต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมแตกต่างกัน มีผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุที่แตกต่างกันโดย ส่วนใหญ่ผู้สูงอายุมีทักษะคติที่ดีต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมอยู่ในระดับมาก เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมในระดับสูงคิดเป็นร้อยละ 72.39 รองลงมาเป็นผู้สูงอายุมีทักษะคติที่ดีอยู่ในระดับปานกลาง เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมในระดับสูงคิดเป็นร้อยละ 46.88 ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีทักษะคติเชิงบวก ตามการศึกษาของ จุฑาทิพ อภิรมย์(2537 : 1) ศึกษาเรื่องข้อเท็จจริงและทักษะการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อสังคมของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีทักษะคติในเชิงบวกต่อกิจกรรมทางสังคมต่างๆ ด้านโดยผู้สูงอายุกลุ่มตัวอย่างไม่ปฏิเสธกิจกรรมทางสังคมแต่จะเข้าร่วมกิจกรรมตามความสะดวก ผู้สูงอายุควรมีการเตรียมตนเองไว้ก่อนเกษียณอายุงาน โดยการวางแผนไว้ล่วงหน้า การเตรียมตนเองมีพื้นฐานมาตั้งแต่เกิด การได้รับการอบรมเลี้ยงดู การเรียน (ระดับการศึกษา) การทำงาน การพบปะสังสรรค์ และการเข้าสังคมต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้เป็นประสบการณ์ที่ผ่านมาแล้วของผู้สูงอายุ และเป็นพื้นฐานให้เกิดแนวคิด หรือทัศนคติของบุคคลนั้น ๆ การเกิดทัศนคติด้านการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมจะดีหรือไม่เพียงใดขึ้นอยู่กับลักษณะของบุคคลนั้น ๆ ตั้งแต่อยู่ในวัยกลางคนที่ชอบเข้าไปมีบทบาท หรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เมื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุหากยังคงเข้าร่วมกิจกรรมเหมือนเมื่อก่อนเท่าที่จะทำได้ หากยังมีโอกาสทำต่อไป ถือเป็นบทบาทใหม่ที่เข้ามาทดแทนบทบาทเดิม ภายหลังเกษียณอายุงานของผู้สูงอายุ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พงษ์รัชณี อรชร (2544) ศึกษาเกี่ยวกับทัศนคติเกี่ยวกับกิจกรรมทางสังคมผู้สูงอายุ พบว่า มีความรู้ความเข้าใจทางบวก ชอบเข้าร่วมกิจกรรมที่ตนเองมีความสนใจหรือชอบ ดังนั้น ทักษะคติต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ จึงเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งที่มีความสำคัญของผู้สูงอายุในการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม

2.2.6 การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมทางสังคมกับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม

ผลการวิจัย พบว่า การได้รับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 กล่าวคือ ผู้สูงอายุได้รับรู้ข่าวสารที่แตกต่างกันมีผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมที่แตกต่างกันโดย ส่วนใหญ่ผู้สูงอายุได้รับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมทางสังคมในระดับปานกลาง และเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมอยู่ในระดับสูงคิดเป็นร้อยละ 44.54 แต่ผู้สูงอายุได้รับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมทางสังคมใน

ระดับมาก และเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมอยู่ในระดับสูงคิดเป็นร้อยละ 76.72 การรับรู้ข่าวสารเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้ผู้สูงอายุมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม หากผู้สูงอายุได้รับทราบข่าวสาร ข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุที่จัดขึ้นในชุมชน จะช่วยให้ผู้สูงอายุตัดสินใจในการเข้าร่วมกิจกรรมมากขึ้น และถ้าผู้สูงอายุได้รับข้อมูลที่ถูกต้องรวดเร็ว จะทำให้ผู้สูงอายุมีโอกาสในการเตรียมตัว จัดเวลาให้เหมาะสมพร้อมที่จะเข้าร่วมทำกิจกรรมด้านต่างๆที่จัดขึ้น ปัจจุบันผู้สูงอายุมีความสนใจเกี่ยวกับข่าวสารจากสื่อต่างๆ มากขึ้นจากศึกษาของ พรรณธิภา บุญพิทักษ์ (2548) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาเครือข่ายกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ต้องการให้เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารกิจกรรมของชมรมมากที่สุด ซึ่งข้อมูลข่าวสารที่ได้รับมามีส่วนให้ผู้สูงอายุใช้เป็นการตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมนั้นๆ แหล่งการรับรู้ข่าวสารจากสื่อต่างๆ ได้แก่ หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ วิทยุ และเอกสารต่างๆ แม้กระทั้งการพูดคุยการบอกข่าวสารโดยตรงระหว่างบุคคลกับบุคคล สอดคล้องกับงานวิจัยของจุฑาทิพ อภิรมย์ (2537) ศึกษาเรื่อง ข้อเท็จจริงและทัศนคติการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อสังคมของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุให้ความสนใจในการรับฟังข่าวสาร และสถานการณ์ของประเทศอยู่ในระดับสูงเป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง ดังนั้น การรับรู้ข่าวสารข้อมูลที่ทันต่อเหตุการณ์ จะมีส่วนช่วยประกอบการตัดสินใจในการทำกิจกรรมทางสังคมตามความต้องการของผู้สูงอายุได้อย่างมาก

2.2.7 ลักษณะของครอบครัวกับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม

ผลการวิจัย พบว่า ลักษณะของครอบครัว ของผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์กับระดับพฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 กล่าวคือ ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่กับครอบครัวที่มีลักษณะแตกต่างกัน ครอบครัวเดี่ยว ครอบครัวขยาย จะมีผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่ผู้สูงอายุอยู่ในครอบครัวที่มีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยว เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมระดับสูงคิดเป็นร้อยละ 50.63 และผู้สูงอายุมีลักษณะเป็นครอบครัวขยาย เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมระดับสูงคิดเป็นร้อยละ 28.32 ทั้งนี้ ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่กับครอบครัวเดี่ยวจะมีอิสระ มีเวลาและมีความต้องการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม มากกว่าผู้สูงอายุที่อยู่ในครอบครัวขยาย เพราะในสังคมเมือง ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่กับลูกหลานมีภาระต้องช่วยลูกหลานเกี่ยวกับงานบ้าน และดูแลหลานๆ ที่อยู่ด้วย แตกต่างจากผู้สูงอายุที่อยู่ตัวคนเดียว หรืออยู่กับคู่สมรส จะมีเวลาว่างมากกว่าและใช้เวลาว่างที่มีอยู่เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม ช่วยผ่อนคลายความเหงา และผู้สูงอายุอาจหากิจกรรมทางสังคมที่สามารถทำร่วมกับคู่สมรสของตนเอง หากคู่สมรสยังมีชีวิตอยู่เพื่อหากิจกรรมทางสังคมร่วมกัน เนื่องจากช่วงเวลาที่ยังทำงานอยู่อาจไม่ค่อยมีโอกาสทำกิจกรรมทางสังคมอย่างมีอิสระด้วยกัน ภายหลังเกษียณอายุงานจึงเป็น โอกาสที่ผู้สูงอายุได้ทำกิจกรรมตามความต้องการของทั้งคู่ เพื่อคงความเข้าใจ ความอบอุ่น และความ สัมพันธ์อันดีใน

การใช้ชีวิตในบั้นปลายอย่างมีความสุขเพิ่มขึ้น ในทางตรงกันข้ามอาจพิจารณาได้ว่า ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในครอบครัวขยายอยู่กับลูกหลานจำนวนมาก บุคคลในครอบครัวจะช่วยเป็นภาระดูแลและเป็นธุระให้กับผู้สูงอายุในด้านต่างๆ ส่งผลให้ผู้สูงอายุได้รับการดูแลเอาใจใส่เป็นอย่างดี ทำให้ผู้สูงอายุเกิดความอบอุ่นไม่เหงาหรืออ้างว้าง รู้สึกว่าตนเป็นผู้ที่ยังมีคุณค่า และมีความสำคัญต่อลูกหลาน หากผู้สูงอายุต้องการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมอย่างใดอย่างหนึ่ง บุคคลในครอบครัว หรือ ลูกหลาน อาจเป็นธุระดูแลพาเข้าร่วมกิจกรรมตามต้องการได้ ดังนั้น ลักษณะของครอบครัวจึงเป็นปัจจัยที่มีผลการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมตามความต้องการของผู้สูงอายุ

2.2.8 ความสัมพันธ์กับบุคคลในครอบครัวกับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม

ผลการวิจัย พบว่า ความสัมพันธ์ กับบุคคลในครอบครัวของผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 กล่าวคือ ความสัมพันธ์กับบุคคลในครอบครัวของผู้สูงอายุแตกต่างกัน มีผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุแตกต่างกัน โดย ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์กับบุคคลในครอบครัวอยู่ในระดับสูง และเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมระดับสูงคิดเป็นร้อยละ 62.12 ผู้สูงอายุที่มีความสัมพันธ์ กับบุคคลในครอบครัวในระดับต่ำเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมระดับสูงคิดเป็นร้อยละ 30.33 ซึ่งมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับต่ำโดยมีค่าสัมประสิทธิ์เพียร์สัน เท่ากับ 0.278 เมื่อระดับของความสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุกับบุคคลในครอบครัวเพิ่มมากขึ้น ผู้สูงอายุจะมีการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมเพิ่มขึ้น หากครอบครัวใดที่มีความสัมพันธ์ภายในครอบครัวดี บุคคลในครอบครัวมีความห่วงใยเอื้ออาทรต่อกัน ดูแลซึ่งกันและกันพร้อมกับส่งเสริมการทำกิจกรรมร่วมกันในครอบครัวและสังคม จะส่งผลให้ผู้สูงอายุในครอบครัวเกิดความอบอุ่นใจมีความสุขในการดำเนินชีวิต สอดคล้องกับงานวิจัยของ นุชยมาส สินธุประมา (2539) เกี่ยวกับสังคมวิทยาผู้สูงอายุ ศึกษาถึงความคาดหวังว่าควรปฏิบัติตนอย่างไร เพื่อให้สมาชิกในครอบครัวสามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข มีความเข้าใจซึ่งกันและกัน รวมทั้งร่วมช่วยแก้ปัญหาให้กับบุคคลในครอบครัวได้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศศิพัฒน์ ยอดเพชร (2547) พบว่า ในครอบครัวที่มีความสัมพันธ์กับบุคคลในครอบครัว มีสายสัมพันธ์ที่ดี ส่งผลให้ผู้สูงอายุเกิดความอบอุ่นใจมีความสุขสามารถเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมได้อย่างมีความสุข หากความสัมพันธ์ในครอบครัวไม่ดีแล้ว ผู้สูงอายุถูกทอดทิ้งไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่อย่างเหมาะสม อาจนำไปสู่ปัญหาสภาพจิตใจเกิดความหดหู่ ท้อแท้ สิ้นหวังในการดำเนินชีวิต และไม่อยากเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม

3. ข้อเสนอแนะ

ผลการวิเคราะห์จากการวิจัยครั้งนี้ พบว่า

1. การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมทั้ง 4 ด้าน พบว่า มีความแตกต่างระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ โดยผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมด้านศาสนาและด้านเพื่อชุมชนมากกว่า ด้านนันทนาการกับด้านการศึกษา

2. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ ประกอบด้วย ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ การศึกษา การประกอบอาชีพ และรายได้ ปัจจัยด้านจิตลักษณะ ได้แก่ ทศนคติต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมทางสังคม และปัจจัยด้านครอบครัว ได้แก่ ลักษณะของครอบครัว และความสัมพันธ์กับบุคคลในครอบครัวของผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุในปัจจุบันมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความเป็นอยู่อย่างมีความสุขและรู้สึกตนเองยังมีคุณค่าต่อสังคม เกิดความภาคภูมิใจและความพึงพอใจในชีวิตในปัจจุบัน จากผลการวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

3.1 ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปประยุกต์ใช้

จากข้อค้นพบจากงานวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

3.1.1 การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุในเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมอยู่ในระดับปานกลาง สมควรได้รับการช่วยเหลือ ส่งเสริมสนับสนุนให้ ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมมากขึ้น อาจมีการกำหนดรูปแบบ และวิธีการจัดกิจกรรมให้เหมาะสม และสอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุในชุมชน ภาครัฐ ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดกิจกรรมในรูปแบบต่างๆ ดังนี้

1) จัดทำโครงการส่งเสริมครอบครัวและชุมชนเข้มแข็ง รมรงค์ให้เห็นคุณค่าของผู้สูงอายุทำให้เห็นว่า ผู้สูงอายุยังเป็นบุคคลที่มีความสำคัญ มีความรู้ มีความสามารถ มีพลังความคิด เป็นผู้ที่ภูมิธรรม และภูมิฐาน รวมทั้งมีคุณค่ายังทำประโยชน์ช่วยเหลือพัฒนาด้านต่างๆ ให้กับชุมชน สังคมและประเทศชาติได้ นอกจากนี้ควรส่งเสริมปลูกฝัง ค่านิยมของสังคมในการอยู่ร่วมกันกับผู้สูงอายุอย่างมีความสุข

2) ส่งเสริมให้มีการรวมตัวของผู้สูงอายุ จัดตั้งชมรมผู้สูงอายุในชุมชน และขยายเครือข่ายระหว่างชุมชนใกล้เคียง จัดกิจกรรมทางสังคมด้านต่างๆ ร่วมกัน ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ ผู้ที่ยังสามารถช่วยเหลือตนเองและเข้าร่วมกิจกรรมได้ตามวัย ตามสภาพทางกาย และจิตของตัวเอง

3) มีการส่งเสริม สนับสนุนการทำงาน หรือการทำกิจกรรมทางสังคม ด้านต่างๆ ในระบบอาสาสมัคร โดยเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุในชุมชนได้เข้ามา มีบทบาทมีส่วนร่วม ในการดำเนินงานนั้นๆ ตามความสามารถของผู้สูงอายุเองด้วยความสมัครใจและเต็มใจ

3.1.2 ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมด้านนันทนาการ และด้านการศึกษาข้งน้อยกว่า กิจกรรมด้านศาสนา และด้านเพื่อชุมชน อาจเกิดจากปัญหาหลายๆด้าน เช่น ผู้สูงอายุบางคนที่ยัง เข้าไม่ถึงกิจกรรมทางสังคม หรือผู้สูงอายุเกิดความรู้สึกว่าตนเองไม่เหมาะสมกับกิจกรรมอาจคิดว่า ตนเองมีอายุมากแล้ว หรือผู้สูงอายุไม่มีความรู้เพียงพอเกี่ยวกับกิจกรรม ปัญหาเหล่านี้ หน่วยงาน ผู้รับผิดชอบ ชุมชน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรให้การส่งเสริม สนับสนุน และช่วยเหลือ ดังนี้

1) จัดกิจกรรมด้านนันทนาการที่ศูนย์ผู้สูงอายุในชุมชน หรือสถานที่ที่ คนในชุมชนมารวมตัวกันบ่อยๆ โดยจัดให้มีการชี้แจง แนะนำกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย และ สภาพทางกายของผู้สูงอายุ อธิบายขั้นตอนวิธีการทำกิจกรรมนั้นๆ สร้างความเข้าใจ บอกถึง ประโยชน์และโทษของกิจกรรมนั้นๆ พร้อมอธิบายผลที่ได้รับหากผู้สูงอายุทำหรือเข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งแต่ละกิจกรรมที่สมควรเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุเป็นผู้เลือก และร่วมกันตัดสินใจทำกิจกรรมตาม ความต้องการของกลุ่มผู้สูงอายุเอง หลังจากฟังคำแนะนำที่ได้ชี้แจงในเบื้องต้นแล้ว หากผู้สูงอายุทำ แล้วเกิดความชอบ เห็นคุณค่าและประโยชน์ในการทำกิจกรรมหรือเข้าร่วมกิจกรรมนั้นๆ อาจมี แนวโน้มว่าผู้สูงอายุจะเป็นผู้ไปชักชวนเพื่อนๆ ผู้สูงอายุในชุมชนด้วยกันมาเข้าร่วมกิจกรรมเพิ่มขึ้น อีกก็ได้ กิจกรรมด้านนันทนาการ ได้แก่ การออกกำลังกายอาจเป็นแอโรบิค หรือการรำมวยจีน เล่นโยคะ ร้องเพลง เดินรำ เล่นดนตรี หรือกิจกรรมที่ผ่อนคลายความเครียด เช่น ประดิษฐ์ ดอกไม้ ทำของชำร่วย(ของที่ระลึก) การจัดสวนถาดหรือสวนขวด ฯลฯ

2) กิจกรรมด้านการศึกษาคควรส่งเสริม สนับสนุน ช่วยเหลือจัดการ เรียนรู้เพิ่มเติมให้กับผู้สูงอายุ อาจเป็นด้านการให้ความรู้ด้านต่างๆ สำหรับผู้สูงอายุโดยองค์กร หน่วยงานที่รับผิดชอบที่ให้ความช่วยเหลือในชุมชน ดังนี้

(1) จัดบริการการศึกษาต่อเนื่องตลอดชีวิตทั้งใน และนอกหลักสูตร เช่น การเรียนรู้วงจรชีวิต เพื่อการเตรียมตัวเข้าสู่วัยสูงอายุที่เพิ่มขึ้น อาจจัดสอนเป็นพิเศษในชุมชน หรือสถานที่จัดสอนเฉพาะทาง หรือสถาบันการศึกษาต่างๆ

(2) จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ส่งเสริม สนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีโอกาสใช้ภูมิ ปัญญาความรู้ความสามารถของตนถ่ายทอดสู่ลูกหลานและคนในชุมชน จะทำให้ผู้สูงอายุเกิดความ ภาคภูมิใจ

(3) จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรหรืออบรมความรู้ทักษะแก่ผู้สูงอายุโดยพิจารณาความเหมาะสม และสอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุ เช่น การอบรมทักษะอาชีพที่ผู้สูงอายุสนใจ

(4) จัดกิจกรรมส่งเสริมด้านการสอนให้อ่านหรือเขียนเกี่ยวกับธรรมชาติหรือบทสวดมนต์ หรือความรู้ด้านต่างๆที่ผู้สูงอายุสนใจต้องการเรียนรู้

(5) สถาบันการศึกษาจัดหลักสูตรความรู้พิเศษเฉพาะทางสำหรับผู้สูงอายุ เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้เข้ารับการศึกษ ตามความต้องการของผู้สูงอายุ

3) ผู้สูงอายุเพศหญิงยังเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมในระดับต่ำ ควรจัดกิจกรรมที่เหมาะสมกับเพศหญิง เป็นกิจกรรมที่ทำให้เกิดความเพลิดเพลิน สามารถนำมาใช้ประโยชน์หรืออาจเพิ่มพูนรายได้ให้เพิ่มขึ้นได้ เป็นกิจกรรมที่ทำได้ง่ายๆ ใช้เวลาไม่มาก เป็นกิจกรรมที่ทำแล้วมีความสุข เช่น การทำอาหารหรือทำเครื่องดื่ມเพื่อสุขภาพ ประดิษฐ์ดอกไม้หรือตุ๊กตา หรือประดิษฐ์ของใช้จากวัสดุที่ใช้แล้ว พับกระดาษรูปต่างๆ ทำโมบายรูปต่างๆ ดอกไม้จากสนูปุ ฯลฯ และจัดเวลาการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมให้เหมาะสมกับการที่ผู้สูงอายุหญิงสามารถเข้าร่วมได้

4) ผู้สูงอายุมีความรู้ด้านการศึกษาอยู่ในระดับต่ำ ทำให้เข้าร่วมกิจกรรมอยู่ในระดับต่ำด้วย ผู้รับผิดชอบ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และชุมชนควรจัดกิจกรรมให้ผู้สูงอายุได้เข้ามามีบทบาทในการทำประโยชน์ช่วยเหลือชุมชนของตนเอง โดยอาศัยความสามารถ ความชำนาญพิเศษเฉพาะทางของตัวผู้สูงอายุเองมาทำกิจกรรม

5) ผู้สูงอายุไม่ได้ประกอบอาชีพ หรือประกอบอาชีพแต่มีรายได้น้อย มีผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมอยู่ในระดับต่ำ หน่วยงาน ผู้รับผิดชอบ ควรให้โอกาสกับผู้สูงอายุที่ยังแข็งแรง มีความรู้ความสามารถได้ทำงานที่เหมาะสมและมีค่าตอบแทน เป็นการเพิ่มรายได้ให้กับผู้สูงอายุอย่างเหมาะสม นอกจากนี้ ควรมีการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีการเตรียมตัวเก็บออมเงินไว้ ตั้งแต่ยังไม่เกษียณงานยังอยู่ในวัยแรงงาน มีอาชีพและรายได้

6) ผู้สูงอายุไม่ได้ประกอบอาชีพในปัจจุบัน มีผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมอยู่ในระดับต่ำ หน่วยงานผู้รับผิดชอบ ควรให้โอกาสส่งเสริมอาชีพให้กับผู้สูงอายุ โดยการจัดตั้งชมรมทำกิจกรรมที่สามารถเสริมสร้างรายได้ให้กับผู้สูงอายุ อาจมีการจัดให้มีวิทยากรมาสอนขั้นตอนการผลิต การแปรรูป การจัดเก็บ และการจัดจำหน่าย ซึ่งทำการช่วยเหลือระหว่างกันและกันในกลุ่มของผู้สูงอายุ

7) ผู้สูงอายุได้รับรู้ข่าวสารน้อย โดยเฉพาะข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการเข้าถึงกิจกรรมทางสังคมจึงควรมีการส่งเสริมการเข้าถึงสื่อต่างๆ แก่ผู้สูงอายุ เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ เอกสารหรือแผ่นพับ การสื่อสารจากบุคคลถึงบุคคล ซึ่งสื่อทั้งหลายต้องมีความ

เที่ยงตรงมีประสิทธิภาพ รวดเร็ว ข้อมูลชัดเจนและเป็นข่าวที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุโดยตรง นอกจากนี้ ควรเปิดโอกาสส่งเสริม สนับสนุนให้ผู้สูงอายุที่สนใจได้ใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ ที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ อาจมีการสอนคอมพิวเตอร์เพื่อให้ผู้สูงอายุได้รู้จักใช้ประโยชน์หาข้อมูลด้านต่างๆ ที่ต้องการ ด้วยตนเองเป็นสื่อในการติดต่อกับลูกหลาน หรือสอนการใช้โทรศัพท์ เครื่องเสียง เครื่องเล่นเทป ดีวีดี และวีดีโอ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้ใช้ประโยชน์ เช่น การออกกำลังกายโดยใช้เทปดีวีดี และวีดีโอ หากไม่มีวิทยากรมาแนะนำวิธีการออกกำลังกายอย่างถูกต้อง และยังเป็นสิ่งที่จะช่วยให้ผู้สูงอายุได้เข้าร่วมทำกิจกรรมทางสังคม

ภาครัฐควรส่งเสริมให้หน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดการให้บริการและดูแลผู้สูงอายุ ดังนี้

1. ส่งเสริม สนับสนุนให้จัดตั้งศูนย์หรือชมรมผู้สูงอายุขึ้นในชุมชน เพื่อให้ผู้สูงอายุเข้าร่วมทำกิจกรรมต่างๆ ให้กับผู้สูงอายุด้วยกันที่ศูนย์หรือชมรมผู้สูงอายุในชุมชน
2. ส่งเสริมและมีการประชาสัมพันธ์สร้างความรู้ความเข้าใจ และตระหนักถึงความสำคัญของการเตรียมตัวและยอมรับการเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ ทำความเข้าใจกับสภาพที่เปลี่ยนแปลงไป ทั้งด้านบทบาท หน้าที่ สภาพทางร่างกายและจิตใจ ควรจัดการเตรียมพร้อมด้านต่างๆ ไว้ก่อนเกษียณอายุงานเพื่อผู้สูงอายุเข้าสู่วัยเกษียณอย่างมั่นใจ สามารถดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพมีความสุข ในบั้นปลายของชีวิต
3. ด้านสุขภาพ ผู้สูงอายุควรได้รับบริการรักษาฟรีสำหรับผู้ไม่มีรายได้ ผู้สูงอายุที่อยู่คนเดียวหรือเป็นผู้ยากไร้ รวมทั้งให้บริการความรู้เกี่ยวกับสุขภาพ การส่งเสริมสุขภาพ การดูแลตนเองในวัยที่สูงขึ้น สนับสนุนการออกกำลังกายของผู้สูงอายุ ทั้งด้านสถานที่ออกกำลังกาย ด้านการเงิน อุปกรณ์ที่ใช้ในการออกกำลังกาย วิทยากรแนะนำกิจกรรมเพื่อให้มีสุขภาพแข็งแรงสามารถเข้าร่วมกิจกรรมด้านต่างๆ ได้อย่างมีความสุข
4. ส่งเสริม สนับสนุน ช่วยเหลือผู้สูงอายุด้านการทำกิจกรรมด้านต่างๆ เช่น ด้านนันทนาการและด้านการศึกษา รวมทั้งบทบาทของผู้สูงอายุให้ดำเนินงานในชุมชน
5. จัดสรรงบประมาณให้เพียงพอสำหรับพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ให้ผู้สูงอายุสามารถเข้าร่วมทำกิจกรรมต่างๆ ในชุมชนของตนเอง

3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.2.1 ควรมีการศึกษาการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมผู้สูงอายุในพื้นที่ชนบท เพื่อทำการเปรียบเทียบระดับพฤติกรรมในการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ ระหว่างชุมชนเขตเมืองและชนบท

3.2.2 ควรมีการศึกษาผลกระทบของเศรษฐกิจและการเมืองที่มีต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมผู้สูงอายุ และครอบครัว

3.2.3 ควรมีการศึกษากำหนดรูปแบบ และหาวิธีการในการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุ

3.2.4 ควรมีการศึกษาความพึงพอใจของผู้สูงอายุที่มีต่อบริการและกิจกรรมทางสังคมที่มีในชุมชน

3.2.5 ควรมีการศึกษาการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุในเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ละเอียดชัดเจนยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กชกร สัชชาติ (2543) “ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับผู้สูงอายุ” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- กรมการแพทย์ (2547) คู่มือแนวทางการพัฒนาชมรมผู้สูงอายุและคลินิกผู้สูงอายุในประเทศไทย
นนทบุรี สถาบันเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ
- กรมประชาสัมพันธ์ (2525) ให้ความรักพิทักษ์อนามัยผู้สูงอายุขึ้น คุรุปริทัศน์ฉบับพิเศษฉบับรับ
ปีผู้สูงอายุ(2525) กรุงเทพมหานคร กรมประชาสัมพันธ์
- กฤษณา บุรณพงศ์ (2542) “ผู้สูงอายุกับการขัดเกลาทางสังคมในครอบครัวในการสืบทอด
คุณธรรมแก่เยาวชนในกรุงเทพมหานคร” วิทยานิพนธ์ปริญญา
สังคมศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- กองคลังข้อมูลและสนเทศสถิติ สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2541) สถิติผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย
กรุงเทพมหานคร พี.อี.ลีฟวิ่ง
- กุลยา ตันติผลาชีวะ (2524) การพยาบาลผู้สูงอายุ กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์เจริญกิจ
- กุสุมา ประชุมชนะ (2543) “ชีวิตความเป็นอยู่ของสตรีสูงอายุที่อาศัยอยู่ตามลำพัง” วิทยานิพนธ์
ปริญญาสังคมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยประชากรและสังคม บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหิดล
- เขมิกา ยามะรัต (2527) “ความพึงพอใจในชีวิตของคนชรา กรณีศึกษาข้าราชการในเขตอำเภอ
หาดใหญ่” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (สาธารณสุข)
สาขาวิชาเอกพยาบาลสาธารณสุข บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล
- จรรย์พร สุรมินิจกุล (2544) “การมีส่วนร่วมในการจัดบริการสำหรับผู้สูงอายุของศูนย์บริการ
กรมประชาสัมพันธ์ กรุงเทพมหานคร” วิทยานิพนธ์ปริญญา
สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการโครงการสวัสดิการสังคม
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
- จันทนา มหามงคล (2547) “การทำกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุในอำเภอท่ามะกา จังหวัด
กาญจนบุรี” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาชุมชน
ภาควิชาจิตวิทยาและการแนะแนว บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล
- จิตตินันท์ เดชะคุปต์ (2545) “แนวคิดทฤษฎีทางจิตวิทยาครอบครัวและการนำไปใช้”
ใน เอกสารการสอนชุดวิชาจิตวิทยาครอบครัวและครอบครัวศึกษา หน้าที่ 1
หน้า 25 - 37 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์

- จิรวุฒิ ศิริรัตน์ (2546) “การจัดสภาพแวดล้อมและที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุในทัศนะของผู้ปฏิบัติงาน” วิทยานิพนธ์ สังคมสังเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม) คณะสังคมสังเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- จุฑาทิพย์ อภิรมย์ (2537) “ข้อเท็จจริงและทัศนะการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อสังคมของผู้สูงอายุศึกษาเฉพาะกรณี ชุมชนเทศบาลเมืองนครราชสีมา” วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมสังเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมสังเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ชลลดา ภัคดีประพฤทธิ (2541) “ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยทางครอบครัวกับการได้รับการตอบสนองจากครอบครัวตามความต้องการพื้นฐานของผู้สูงอายุในเขตเมือง กรุงเทพมหานคร” หลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (สาธารณสุขศาสตร์) สาขาวิชาเอกพยาบาลสาธารณสุข บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล
- ชานานูช อภิกัทรธำรง (2540) “การจัดการศึกษาตามแนววิถีชีวิตของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราบางแค” ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิตสาขาการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาต่อเนื่อง ภาควิชาการศึกษาออกโรงเรียน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
- ชัชณะ รุ่งปัจฉิม (2545) “แนวคิดเกี่ยวกับครอบครัว” ใน เอกสารการสอนชุดวิชาจิตวิทยาครอบครัวและครอบครัวศึกษา หน่วยที่ 2 หน้า 64 - 83 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์
- ชูศรี วงศ์รัตนะ (2537) เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย พิมพ์ครั้งที่ 6 กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ญาณิ นาคพงษ์ (2543) “ความพึงพอใจของผู้สูงอายุต่อศูนย์บริการผู้สูงอายุในวัดโดยชุมชน: กรณีศึกษา ศูนย์บริการผู้สูงอายุวัดสุวรรณราม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประชากรศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล
- เทพศักดิ์ บุญรัตพันธุ์ (2548) “การประมวลผลและการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ด้วยคอมพิวเตอร์” ใน เอกสารการสอนชุดวิชา ขอบข่ายการศึกษาและวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ หน่วยที่ 12 หน้า 249 - 292 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช สาขาวิชาวิทยาการจัดการ
- นิตา ชูโต (2525) คนชราไทย กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- นันทิญา อังกิ้นันท์ (2546) “คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุ เขตบางกอกน้อย”
 วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาไทยศึกษา โครงการบัณฑิตศึกษา
 สถาบันราชภัฏธนบุรี
- บรรลุ ศิริพานิชและคณะ (2531) รายงานการวิจัยการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุที่อายุยืน
 กรุงเทพมหานคร กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข
- บรรลุ ศิริพานิช. (2542) *คู่มือผู้สูงอายุฉบับสมบูรณ์* พิมพ์ครั้งที่ 12 สภาผู้สูงอายุ
 แห่งประเทศไทย สำนักพิมพ์พิมพ์ดี
- บรรลุ ศิริพานิช (2542) *ผู้สูงอายุไทย* กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน
- บุญชม ศรีสะอาด (2543) *วิธีการทางสถิติ สำหรับนักวิจัย เล่ม 1* กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์
 สุวีริยาสาส์น
- บุญชม ศรีสะอาด (2543) *วิธีการทางสถิติ สำหรับนักวิจัย เล่ม 2* กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์
 สุวีริยาสาส์น
- บุษยมาส สิ้นธุประมา (2539) *สังคมวิทยาความสูงอายุ* จังหวัดเชียงใหม่ โรงพิมพ์ สมพรการพิมพ์
- ประคอง กรรณสูต (2528) *สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์* พิมพ์ครั้งที่ 3 ศูนย์หนังสือ
 ดร. ศรีสง่า
- ปิยรัตน์ เมืองไทย (2541) “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเตรียมตัวต่อการเข้าสู่วัยสูงอายุของ
 ข้าราชการสตรีโสด สังกัดราชการส่วนกลาง กระทรวงสาธารณสุข” วิทยานิพนธ์
 ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประชากรศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยมหิดล
- พงษ์รัชนี้ อรชร (2544) “ประสิทธิภาพ และ ความพึงพอใจของผู้สูงอายุในการให้บริการ
 ทางสังคมผู้สูงอายุ ดินแดง” วิทยานิพนธ์ปริญญาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร
 มหาบัณฑิต ภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- พจนา ศรีเจริญ (2544) “ปัจจัยที่สัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในสมาคมข้าราชการ
 นอกประจำการในจังหวัดเลย” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันราชภัฏเลย
- พรรณธิดา บุญพิทักษ์ (2548) “การพัฒนาเครือข่ายกิจกรรมทางชมรมของผู้สูงอายุในสังกัด
 สภาผู้สูงอายุในประเทศไทยฯ” วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต
 (การบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม) คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัย
 ธรรมศาสตร์

- พุดตินันท์ เหลืองไพบุลย์ (2530) “การจัดบริการสวัสดิการในชมรมผู้สูงอายุ : ศึกษาเฉพาะกรณีการจัดกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ ในเขตกรุงเทพมหานคร” วิทยานิพนธ์ปริญญา สังคมสังเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาคณะสังคมสังเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- พิชญกานต์ สกกุลพานิช (2545) “ปัจจัยทางสังคมของครอบครัวที่มีผลต่อการปฏิบัติพัฒนากิจของครอบครัวผู้สูงอายุหญิงในเขตชนบท อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น” วิทยานิพนธ์ปริญญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- พิมล พลเวียง (2545) “การจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุ” ใน *เอกสารการสอนชุดวิชา สวัสดิการครอบครัวและครอบครัวศึกษา* หน่วยที่ 5 หน้า 123-134 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์
- ยาจินต์ สตินสุภา (2544) “ศึกษาความคิดเห็นของผู้สูงอายุต่อการจัดกิจกรรมของวัดเพื่อสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ ในเขตกรุงเทพมหานคร” วิทยานิพนธ์ปริญญา สังคมสังเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมสังเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ยุทธ ไทยวรรณ (2545) *พื้นฐานการวิจัย* กรุงเทพมหานคร สุวีริยาสาส์น จัดพิมพ์
- วรรษยา เทียนดี (2547) “การศึกษาทัศนคติและพฤติกรรมการล่วงละเมิดทางเพศต่อผู้หญิงของข้าราชการตำรวจเพศชายในเขตจังหวัดสมุทรปราการ” วิทยานิพนธ์ปริญญา สังคมสังเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารสังคม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
- วิสาข์ เกษประทุม (2546) *ความน่าจะเป็นและสถิติเบื้องต้น* กรุงเทพมหานครสำนักพิมพ์ พ.ศ. พัฒนา
- วินัส พิษวนิชย์และสมจิต วัฒนชยากุล (2532) *สถิติสำหรับนักสังคมศาสตร์* กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์ประกายพริก
- ศศิพัฒน์ ยอดเพชร (2547) *ผู้สูงอายุในประเทศไทย* (รายงานการทบทวนองค์ความรู้และสถานการณ์ในปัจจุบัน บทที่ 3) สาขาจิตเวชผู้สูงอายุ ภาควิชาอายุรศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ศิริชัย พงษ์วิชัย (2540) *การวิเคราะห์ ข้อมูลทางสถิติด้วยคอมพิวเตอร์* พิมพ์ครั้งที่ 9 กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- ศิริมา ลีละวงศ์ (2541) “ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะส่วนบุคคล การยอมรับกระบวนการ
สูงอายุ ปัจจัยครอบครัว การสนับสนุนทางสังคม กับความสามารถในการดูแลตนเอง
ของผู้สูงอายุ” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาสาธารณสุขศาสตร์)
สาขาวิชาเอกพยาบาลสาธารณสุข บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล
- สมบัติ กาญจนกิจ (2535) *นันทนาการชุมชนและโรงเรียน* กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- สมพร เทพสิทธิ (2529) *บทบาทขององค์การเอกชนในการให้บริการผู้สูงอายุ* กรุงเทพมหานคร
บารมี การพิมพ์
- สรिता มังคโลปกรณ์ (2544) “สัมพันธ์ภาพระหว่างครอบครัวและผู้สูงอายุ กรณีศึกษาหมู่บ้าน
นครหลวง ซอยเชื้อเพลิง (อมร) ถนนนางลิ้นจี่เขตกานนา” วิทยานิพนธ์ปริญญา
สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์
- สายสีทอง ณ ภูเก็ต (2543) “การศึกษาสัมพันธ์ภาพของผู้สูงอายุกับบุคคลอื่น : ศึกษาเฉพาะ
ผู้สูงอายุในจังหวัดระยอง” วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาการจัดการโครงสร้างการสวัสดิการสังคม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
หัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
- สุทธิชัย จิตะพันธ์กุล และคณะ (2547) *ผู้สูงอายุในประเทศไทย* (รายงานการทบทวนองค์ความรู้
และสถานการณ์ในปัจจุบัน) สาขาจิตเวชผู้สูงอายุ ภาควิชาอายุรศาสตร์
คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- สุรกุล เจนอบรม (2547) *วิสัยทัศน์ผู้สูงอายุและการศึกษานอกระบบสำหรับผู้สูงอายุไทย*
กรุงเทพมหานคร นิชินแอดเวอร์ไทซิ่ง กรุ๊ป
- สุรีย์ ชลเกตุ (2540) “ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ”
วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษา
ต่อเนื่อง ภาควิชาการศึกษานอกโรงเรียน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
- สุพัตรา ธารานุกูล (2544) “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุ”
วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาการศึกษา มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม
- อรุณี บุญอรพิภิญโญ (2542) “ความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุ” วิทยานิพนธ์ปริญญา
สังคมศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

อัญชลีย์ ชูตระกูล (2544) “การจัดบริการแนวใหม่สำหรับผู้สูงอายุที่รอเข้ารับการสงเคราะห์ ประเภทเสียค่าบริการ ของสถานสงเคราะห์คนชรารบ้านบางแค” วิทยานิพนธ์ ปริญญาสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม) คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Brubaker E. (1987). “Working with the Elderly” Newbury Park : Sage Publication .

Havighurst, Robert J. and Ruth Albrecht(1953). “Old People” New York : Longman Green.

Lemon,B. ; Bengtson, V. ; and Peterson, J. (1972). “ Activity types and life satisfaction in a retirement community” *Journal of Gerontology* 4: 511 – 523.

Reeder, William W.(1971). “ Level of Abstraction and Generality and Their Uses” (mimeographed).

Tinker , Anthea .(1981). “The Elderly in Modern Society” New York : Longman .

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แบบสอบถาม

คำชี้แจง

--	--	--	--

แบบสอบถาม เรื่อง การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ

: กรณีศึกษาผู้สูงอายุเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับในการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุในเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร และศึกษาระดับความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยครอบครัวและปัจจัยจิตลักษณะที่มีต่อระดับการมีส่วนร่วมกิจกรรมทางสังคม คำตอบที่ได้จากท่านถือว่าเป็นความลับ จะนำมาทำการวิจัยเท่านั้นไม่มีข้อใดถูกหรือผิด เป็นแต่เพียงความคิดเห็นของท่านการแปรผลคำตอบจะเป็นในรูปแบบส่วนรวม ผลที่ได้จะไม่กระทบต่อท่านแต่ประการใดทั้งส่วนตัวและส่วนรวม ดังนั้นเพื่อความถูกต้องสมบูรณ์ของการวิจัย ผู้วิจัยจึงใคร่ขอความร่วมมือจากท่าน โปรดตอบแบบสอบถามตามสภาพที่เป็นจริงให้ครบถ้วนทุกข้อทุกตอน จะเป็นพระคุณยิ่ง

คำชี้แจงในการตอบแบบสอบถาม

แบบสอบถามนี้เป็นแบบสอบถามสำหรับ ผู้สูงอายุทั้งเพศชายและหญิงที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปที่ยังอาศัยอยู่ในเขตดุสิต ตั้งแต่ 1 ปีขึ้นไป หากผู้สูงอายุไม่สามารถอ่านและเขียนได้ ผู้วิจัยต้องใช้วิธีสัมภาษณ์โดยคำตอบมาจากตัวผู้สูงอายุตามความเป็นจริง โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 4 ตอนได้แก่

- ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล จำนวน 17 ข้อ
- ตอนที่ 2 แบบวัดปัจจัยด้านครอบครัว เกี่ยวกับความสัมพันธ์ของบุคคลในครอบครัวของผู้สูงอายุ จำนวน 15 ข้อ
- ตอนที่ 3 แบบวัดด้านจิตลักษณะของผู้สูงอายุ จำนวน 22 ข้อ
- ตอนที่ 4 แบบวัดระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ จำนวน 36 ข้อ

คำอธิบายเกี่ยวกับกิจกรรมทางสังคม

กิจกรรมทางสังคม หมายถึง การกระทำหรืองานที่ผู้สูงอายุทำแล้วเกิดความพึงพอใจในการดำเนินชีวิตและเกิดประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัวและสังคม ในการวิจัยครั้งนี้ กิจกรรมทางสังคมประกอบด้วยกิจกรรม 4 ประเภทได้แก่ กิจกรรมนันทนาการ กิจกรรมทางศาสนา กิจกรรมทางการศึกษา และกิจกรรมเพื่อชุมชน

กิจกรรมนันทนาการ หมายถึง การทำกิจกรรมที่เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลินแก่ตนเองในยามว่าง ซึ่งเป็นไปตามความสมัครใจ เต็มใจ พึงพอใจและมีความสุข เช่น การออกกำลังกายหรือเล่นกีฬา พักผ่อนไปเที่ยวไปร่วมงานรื่นเริงต่าง ๆ เล่นดนตรี การเล่น ความบันเทิงต่าง ๆ การทำงานอดิเรกที่ชอบ เป็นต้น กิจกรรมนี้ไม่รวมการพนัน

กิจกรรมทางศาสนา หมายถึง การทำกิจกรรมเกี่ยวกับประเพณีพิธีกรรมทางศาสนา เช่น การไปวัดปฏิบัติธรรม การเข้าร่วมงานพิธีกรรมต่าง ๆ ทางศาสนาและช่วยเหลืองานที่เกี่ยวข้องกับศาสนา

กิจกรรมทางการศึกษา หมายถึง การทำกิจกรรมเกี่ยวกับการไปเป็นวิทยากรช่วยสอนหนังสือ ให้ความรู้ผู้อื่นหรือศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมให้ตนเอง และเข้าอบรมวิชาชีพระยะสั้น ๆ

กิจกรรมเพื่อชุมชน หมายถึง การทำกิจกรรมเกี่ยวกับการที่ให้ความช่วยเหลือ ชุมชน และท้องถิ่นที่อาศัยอยู่ ช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสหรือสถานสงเคราะห์ต่าง ๆ ช่วยเหลือ รมรงค์เกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ด้านความสะอาด ด้านการเมือง หรือด้านสุขภาพ

แบบสอบถามวิทยานิพนธ์งานวิจัย

เรื่อง

การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ

: กรณีศึกษาผู้สูงอายุในเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

ตอนที่ 1

ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล

โปรดเลือกทำเครื่องหมาย \surd ลงหน้าคำตอบที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด

1. เพศ

[] ชาย

[] หญิง

2. อายุ

..... ปี

3. สถานภาพสมรส

[] โสด

[] คู่/แต่งงาน

[] หย่า/แยก

[] หม้าย

4. จำนวนบุตร [] มี

[] ไม่มี

5. ครอบครัวของท่านมีลักษณะ

[] ครอบครัวเดี่ยว (พ่อ แม่ ลูกอยู่ร่วมกัน)

[] ครอบครัวขยาย (พ่อ แม่ ลูก หลาน ปู่ย่า หรือตายายอยู่ร่วมกัน)

[] อื่น ๆ (โปรดระบุ)

6. ท่านอาศัยอยู่กับใคร

[] อยู่คนเดียว

[] อยู่กับคู่สมรส

[] อยู่กับลูกหลาน

(เข้าไปตอบข้อ 8)

[] อยู่กับญาติ

[] อื่นๆ.....(โปรดระบุ)

(ไม่ใช่คู่สมรสและลูกหลาน)

7. ขนาดจำนวนสมาชิกในครอบครัวของท่าน
- [] มีน้อยกว่า 4 คน (ครอบครัวขนาดเล็ก) [] มี 4-5 คน (ครอบครัวขนาดกลาง)
- [] มีมากกว่า 5 คนขึ้นไป (ครอบครัวขนาดใหญ่) [] อื่น ๆ(โปรดระบุ)
8. ปัจจุบันท่านมีโรคประจำตัวหรือไม่
- [] มีโรคเบาหวาน [] มีโรคความดันโลหิตสูง [] มีไขมันในเส้นเลือดสูง
- [] อื่น ๆ (โปรดระบุชื่อโรค)
- [] ไม่มีโรคประจำตัวสุขภาพแข็งแรงเพราะดูแลตนเองเสมอ
9. ท่านดูแลสุขภาพของท่านอย่างไร
- [] มีโรคประจำตัวต้องพบแพทย์ตลอด [] ป่วยแต่สามารถดูแลตัวเองได้
- [] นาน ๆ ป่วยสักครั้ง [] มีการตรวจร่างกายประจำปี
10. ท่านมีน้ำหนัก..... กิโลกรัม ส่วนสูง..... เซนติเมตร
11. ปัญหาในการรับประทานอาหารของท่าน
- [] รับประทานอาหารได้ตามปกติ [] มีปัญหาในการเคี้ยวอาหาร
- [] รับประทานอาหารไม่ได้เพราะมีโรคประจำตัว [] อื่น ๆ(โปรดระบุ)
12. ระดับการศึกษา
- [] ไม่ได้เรียนหนังสือ [] ประถมศึกษาปีที่ 4
- [] ประถมศึกษาปีที่ 6 [] มัธยมศึกษาปีที่ 3
- [] มัธยมศึกษาปีที่ 6 หรือเทียบเท่า [] อนุปริญญา หรือเทียบเท่า
- [] ปริญญาตรี หรือเทียบเท่า [] สูงกว่าปริญญาตรี

13. ท่านมีสถานภาพใดในบ้าน
- [] หัวหน้าครอบครัว [] สมาชิกคนหนึ่งในครอบครัว
(พ่อ แม่ ลูก เกี่ยวพันกันทางสายโลหิต)
- [] ผู้อาศัย [] อื่น ๆ (โปรดระบุ)
14. ปัจจุบันท่านมีหน้าที่หลักในบ้าน
- [] ไม่มีหน้าที่ [] ทำงานบ้าน [] เลี้ยงหลาน
- [] ฝ้าบ้าน [] อื่น ๆ (โปรดระบุ)
15. ปัจจุบันท่านประกอบอาชีพ
- [] ไม่ประกอบอาชีพ [] ค้าขาย
- [] รับจ้าง [] รับราชการ
(กรณีต่ออายุราชการ)
- [] อื่น ๆ (โปรดระบุ)
16. รายได้ที่ท่านได้รับต่อเดือน
- [] 100 - 1,000 บาท [] 1,001 - 3,000 บาท
- [] 3,001 - 5,000 บาท [] 5,001 - 10,000 บาท
- [] 10,001 - 20,000 บาท [] 20,001 บาท ขึ้นไป
17. แหล่งที่มาของรายได้
- [] จากการประกอบอาชีพ [] จากลูก - หลาน
- [] จากบำเหน็จ , บำนาญ [] จากเงินสงเคราะห์ , เบี้ยยังชีพ
- [] อื่น ๆ (โปรดระบุ)

ตอนที่ 2 แบบวัดปัจจัยด้านครอบครัว เกี่ยวกับความสัมพันธ์กับบุคคลในครอบครัว
ของผู้สูงอายุ ที่มีต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ

คำชี้แจง ให้ผู้สูงอายุตอบทุกข้อ โดยเลือกคำตอบที่ตรงกับพฤติกรรมของคนในครอบครัว
ตามความเป็นจริงมากที่สุด ข้อละ 1 คำตอบ แล้วทำเครื่องหมาย ลงในช่อง
ซึ่งตรงกับข้อความในแต่ละคำถาม โดยมีเกณฑ์การตอบ ดังนี้

มากที่สุด	หมายถึง	มีพฤติกรรมนั้นเป็นประจำหรือทำทุกครั้ง
มาก	หมายถึง	มีพฤติกรรมนั้นบ่อยหรือเกือบทุกครั้ง
ปานกลาง	หมายถึง	มีพฤติกรรมนั้นเป็นบางครั้งบางคราว
น้อย	หมายถึง	มีพฤติกรรมนั้นนาน ๆ ครั้ง
ไม่เคย	หมายถึง	ไม่เคยทำพฤติกรรมนั้นเลย หรือไม่มีเลย

ลำดับ ที่	ข้อความ	ระดับพฤติกรรม				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	ไม่ เคย
1.	ท่านรับประทานอาหารร่วมกับคนในครอบครัว					
2.	บุคคลในครอบครัวเอาใจใส่ดูแลอย่างใกล้ชิดเมื่อท่านเจ็บป่วย					
3.	เมื่อท่านต้องไปพบแพทย์หรือตรวจร่างกาย คนในครอบครัวเป็นธุระพาท่านไปพบแพทย์ หรือพาไปโรงพยาบาล					
4.	ทุกคนในครอบครัวให้ความเคารพเชื่อฟัง และขอคำแนะนำปรึกษา จากท่าน เมื่อมีปัญหาเกี่ยวกับเรื่องส่วนตัว					
5.	ลูกหลานคนในบ้านมาราบขอพร และเยี่ยมเยียนท่านในโอกาสต่าง ๆ					
6.	คนในบ้านมอบเงินหรือจัดหาของกินและของใช้มาให้ท่าน					
7.	ท่านและคนในครอบครัวมีความรักใคร่ และห่วงใยซึ่งกันและกัน					
8.	ท่านและคนในครอบครัวมักมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน					
9.	คนในครอบครัวได้พูดคุยเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน					
10.	คนในครอบครัวต่างคนต่างอยู่ไม่ค่อยมีโอกาสได้พบปะสังสรรค์กัน					
11.	ครอบครัวของท่านไม่เป็นห่วงท่าน ไม่ว่าท่านจะใช้ชีวิตอย่างไร					
12.	ท่านต้องทำกิจกรรมต่าง ๆ ภายในบ้านเพียงลำพัง ไม่สามารถพึ่งพาสมาชิกในบ้าน					
13.	คนในบ้านของท่านมีความขัดแย้งกัน					
14.	ครอบครัวของท่านมีการทะเลาะกัน					
15.	ครอบครัวของท่านพาท่านไปเที่ยวพักผ่อนตามสถานที่ต่าง ๆ เมื่อมีโอกาส					

ตอนที่ 3 แบบวัดด้านจิตลักษณะของผู้สูงอายุที่มีต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม ของผู้สูงอายุ

คำชี้แจง ให้ผู้สูงอายุตอบทุกข้อ โดยเลือกคำตอบที่ตรงกับตามความเป็นจริงมากที่สุดข้อละ 1 คำตอบ แล้วทำเครื่องหมายลงในช่อง ซึ่งตรงกับข้อความในแต่ละคำถาม โดยมีเกณฑ์การตอบ ดังนี้

- มากที่สุด หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด หรือได้รับข่าวสารเป็นประจำ ทุกครั้ง
- มาก หมายถึง เห็นด้วยค่อนข้างมาก หรือได้รับข่าวสารเกือบทุกครั้ง
- ปานกลาง หมายถึง เห็นด้วยบ้าง ไม่เห็นด้วยบ้าง หรือได้รับข่าวสารบ้าง ไม่ได้รับข่าวสารบ้าง
- น้อย หมายถึง เห็นด้วยเป็นส่วนน้อย หรือได้รับข่าวสารเป็นบางครั้ง (1 - 2 ครั้ง)
- ไม่เคย หมายถึง ไม่เห็นด้วย หรือไม่ได้รับข่าวสารเลย

หมายเหตุ กิจกรรมทางสังคม หมายถึง การกระทำกิจกรรม 4 ประเภทได้แก่ กิจกรรมนันทนาการ เช่นอ่านหนังสือ ฟังเพลง เล่นกีฬาไปงานเลี้ยงต่างๆ กิจกรรมทางศาสนาเช่น ตักบาตร สวดมนต์ไปวัดกิจกรรมทางการศึกษาเช่นหาความรู้เพิ่มเติมด้านต่าง ๆ และกิจกรรมเพื่อชุมชนเช่นช่วยงานในชุมชน หรือช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส

ลำดับที่	ข้อความ	ระดับพฤติกรรม				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่เคย
1.	ทัศนคติเกี่ยวกับกิจกรรมทางสังคม					
1.	ท่านชอบทำกิจกรรมทางสังคมด้วยตนเอง					
2.	ท่านคิดว่าการทำกิจกรรมทางสังคมทำให้ท่านไม่เจ็บเหงา					
3.	ท่านรู้สึกสนุก และมีความสุขกับการได้ทำกิจกรรมทางสังคม					
4.	ท่านคิดว่าการทำกิจกรรมทางสังคมทำให้ท่านมีสุขภาพแข็งแรง					
5.	ท่านคิดว่าการทำกิจกรรมทางสังคมทำให้สมองไม่เสื่อม					
6.	ท่านชอบทำกิจกรรมที่มีคนในครอบครัวร่วมกิจกรรมด้วย					
7.	ท่านคิดว่ากรเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม ทำให้บุตร หลาน ครอบครัว และสังคมมองเห็นว่าท่านยังเป็นบุคคลที่มีประโยชน์ และมีคุณค่า					
8.	ท่านมีความเห็นว่าการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับการช่วยเหลือสังคม เป็นสิ่งที่ผู้สูงอายุควรทำ					
9.	ท่านคิดว่าตัวท่านช่วยเหลือสังคม และพัฒนาท้องถิ่นของท่านได้					
10.	ท่านตั้งใจจะเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม					

ลำดับ ที่	ข้อความ	ระดับพฤติกรรม				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	ไม่ เคย
	การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมทางสังคม					
11.	ท่านได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของ ผู้สูงอายุจากวิทยุ					
12.	ท่านได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของ ผู้สูงอายุจากโทรทัศน์					
13.	ท่านได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของ ผู้สูงอายุจากหนังสือพิมพ์ หรือเอกสารเผยแพร่ความรู้					
14.	ท่านได้รับการแจ้งข่าวสารเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมทางสังคมสำหรับ ผู้สูงอายุ จากบุคคลในครอบครัว					
15.	ท่านได้รับการแจ้งข่าวสารเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมทางสังคมสำหรับ ผู้สูงอายุ จากญาติ					
16.	ท่านได้รับการแจ้งข่าวสารเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมทางสังคมสำหรับ ผู้สูงอายุ จากเพื่อนผู้สูงอายุ					
17.	ท่านได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมสำหรับ ผู้สูงอายุ จากเพื่อนบ้าน					
18.	ท่านได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมสำหรับ ผู้สูงอายุ จากผู้นำชุมชน					
19.	ท่านได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมสำหรับ ผู้สูงอายุ จากชมรมผู้สูงอายุ					
20.	ท่านได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมสำหรับ ผู้สูงอายุ จาก โรงพยาบาล หรือศูนย์บริการสาธารณสุข					
21.	ท่านได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมสำหรับ ผู้สูงอายุ จากเจ้าหน้าที่เขตคูสิต					
22.	ท่านได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมสำหรับ ผู้สูงอายุ จากนักการเมือง ได้แก่ สมาชิกสภาเทศบาลเขตคูสิต (สก., สข.)					

ตอนที่ 4 แบบวัดระดับกิจกรรมทางสังคมที่ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรม
คำชี้แจง ให้ผู้สูงอายุตอบทุกข้อ โดยเลือกคำตอบที่ตรงกับพฤติกรรมของผู้สูงอายุที่ทำกิจกรรมในระยะ 1 ปี ที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด ข้อละ 1 คำตอบ แล้วทำเครื่องหมายลงในช่อง ซึ่งตรงข้อความในแต่ละคำถาม โดยมีเกณฑ์การตอบ ดังนี้

ประจำ หมายถึง การทำกิจกรรมเฉลี่ยสัปดาห์ละ 1 - 2 ครั้ง หรือ ทุกครั้งที่มีการกิจกรรม
 บ่อยมาก หมายถึง การทำกิจกรรมเฉลี่ยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง หรือ เกือบทุกครั้ง
 ปานกลาง หมายถึง การทำกิจกรรมเฉลี่ย 2 สัปดาห์ ครั้ง หรือทำกิจกรรมบ้าง ไม่ทำกิจกรรมบ้าง
 นาน ๆ ครั้ง หมายถึง การทำกิจกรรมเฉลี่ยเดือนละ 1 ครั้ง หรือ นาน ๆ ครั้ง
 ไม่เคย หมายถึง ไม่มีการทำกิจกรรมเลย หรือ ไม่เข้าร่วมกิจกรรมเลย

ลำดับ ที่	ข้อความ	ระดับการทำกิจกรรม				
		ประจำ	บ่อย มาก	ปาน กลาง	นานๆ ครั้ง	ไม่ เคย
	กิจกรรมนันทนาการ					
1.	ท่านไปร่วมงานต่าง ๆ และกินเลี้ยงสังสรรค์ พบปะเพื่อน ๆ ญาติ พี่น้อง					
2.	ท่านไปเที่ยวนอกบ้าน หรือทัศนากับลูกหลาน หรือเพื่อนบ้าน					
3.	ท่านเล่นหมากรุก ไพ่ กอล์ฟ เกมส กับเพื่อน ๆ หรือลูกหลาน					
4.	ท่านไปออกกำลังกายร่วมกับสมาชิกในครอบครัว หรือชมรมต่าง ๆ เช่น แอโรบิค รำมวยจีน วิ่ง รำพลอง โยคะ ฯลฯ					
5.	ท่านไปดูหรือชมการถ่ายทอดกีฬาประเภทต่าง ๆ เช่น ฟุตบอล มวย เทนนิส แบดมินตัน ฯลฯ					
6.	ท่านไปดูดนตรี ลิเก ละคร ภาพยนตร์ หรือการแสดงที่เกี่ยวกับความบันเทิงต่างๆ					
7.	ท่านใช้เวลาว่างเลี้ยงสัตว์ ปลูกต้นไม้ ประดิษฐ์สิ่งของเครื่องใช้เป็นงานอดิเรก					
8.	ท่านร่วมเล่นดนตรีไทยหรือสากล หรือร้องเพลงคาราโอเกะกับเพื่อนหรือญาติ พี่น้อง					
9.	ท่านร่วมกิจกรรมงานรื่นเริง กิจกรรมรำ หรือเต้นรำ					
10.	ท่านวาดภาพระบายสีเป็นงานอดิเรก					
	กิจกรรมทางศาสนา					
11.	ท่านใส่บาตรตอนเช้า					
12.	ท่านสวดมนต์ไหว้พระ และทำสมาธิปฏิบัติธรรมที่บ้าน					
13.	ท่านสวดมนต์ไหว้พระและทำสมาธิปฏิบัติธรรมที่วัด					
14.	ท่านไปร่วมงานพิธีทางศาสนาในวันสำคัญต่างๆ เช่น เวียนเทียน, วันเข้าพรรษา, ทอดกฐิน, ทอดผ้าป่า, สงฆ์น้ำพระ					
15.	ท่านเรียนเกี่ยวกับศาสนาวิปัสสนา หรือทำสมาธิทำจิตใจให้สงบ					
16.	ท่านช่วยเหลือเงินทุนมาสนับสนุนกิจกรรมของวัด					

ลำดับ ที่	ข้อความ	ระดับการทำกิจกรรม			
		ประจำ	บ่อย มาก	ปาน กลาง	นานๆ ครั้ง
17.	ท่านทำอาหาร และนำไปถวายพระที่วัด				
18.	ท่านช่วยเหลือกิจกรรมต่าง ๆ ของวัด เมื่อมีงานศาสนา				
19.	กิจกรรมทางการศึกษา ท่านไปเป็นวิทยากรสอน หรือผู้สอนหนังสือ				
20.	ท่านถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับงานศิลปะ, ศิลปะ- ประติมากรรม				
21.	ท่านแนะนำให้คำปรึกษาเกี่ยวกับบุคคลที่มีปัญหา หรือเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต				
22.	ท่านไปเป็นที่ปรึกษา, ผู้ทรงคุณวุฒิให้หน่วยงานภาครัฐ เอกชน				
23.	ท่านเรียนหนังสือหรือแสวงหาความรู้เพิ่มเติมที่ท่านสนใจ				
24.	ท่านใช้เวลาว่างอ่านหนังสือในห้องสมุด หรือสถานที่อื่น ๆ				
25.	ท่านอ่านหนังสือพิมพ์ ฟังวิทยุ หรือดูโทรทัศน์เกี่ยวกับสถานการณ์ทางการเมือง				
26.	ท่านศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับการเกษตร การทำสวนครัวและการปลูกต้นไม้				
27.	ท่านศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา				
28.	ท่านเข้ารับการฝึกอบรมวิชาชีพพระยะสั้น ๆ หรืออบรมอื่น ๆ ที่ชุมชนจัดให้ หรือตามสถานที่ต่าง ๆ ที่จัดขึ้น				
29.	กิจกรรมเพื่อชุมชน ท่านร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับทำความสะอาด และเก็บขยะในชุมชน				
30.	ท่านทำอาหาร (จัดหาอาหาร) และนำเครื่องนุ่งห่มไปแจกตามสถานสงเคราะห์ หรือศูนย์สงเคราะห์ต่าง ๆ				
31.	ท่านช่วยพัฒนาชุมชนของท่านให้มีการร่วมกิจกรรมดูแล ความสงบเรียบร้อยในชุมชน				
32.	ท่านเข้าร่วมรณรงค์ชักชวนในชุมชนให้ไปใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้งทุกระดับ				
33.	ท่านไปใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้งทุกระดับ				
34.	ท่านไปช่วยหาเสียงให้ผู้สมัครรับเลือกตั้ง				
35.	ท่านเป็นกรรมการหรืออาสาสมัครในการเลือกตั้งหรือกิจกรรมอื่น ๆ ของชุมชน				
36.	ท่านเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนในวันสำคัญต่าง ๆ เช่น วันพ่อ, วันเฉลิมพระ ชนมพรรษา, วันสงกรานต์ ฯลฯ				

ขอขอบคุณทุกท่านที่กรุณาตอบแบบสอบถาม

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นางอัจฉรี หังสสูตร
วัน เดือน ปีเกิด	28 ตุลาคม 2497
สถานที่เกิด	โรงพยาบาล ศิริราช กรุงเทพมหานคร
ประวัติการศึกษา	ระดับปริญญาตรี คหกรรมศาสตรบัณฑิตศึกษา (ค.ศบ) วิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา พ.ศ. 2521 (มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ปัจจุบัน)
ประวัติการทำงาน	
2521 -2526	นักโภชนาการ แผนกโภชนาการ โรงพยาบาลหัวเฉียว กรุงเทพมหานคร
2526 - 2527	สำนักงานพระคลังข้างที่ พระบรมมหาราชวัง กรุงเทพมหานคร
2527 – ปัจจุบัน	โรงเรียนจิตรลดา
สถานที่ทำงาน	โรงเรียนจิตรลดา
ตำแหน่ง	ครู หัวหน้างานโภชนาการ ฝ่ายบริการ (2528 - 2548) ครู (กลุ่มสาระวิชาการงานอาชีพและเทคโนโลยี, กลุ่มสาระ สุขศึกษาและพลศึกษา)